

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ

**TÜRK BASININDA SON DÖNEM İSRAİL İLİŞKİLERİ:
MAVİ MARMARA OLAYI**

Yüksek Lisans Tezi

Hülya KIZILYILAN

İstanbul

2012

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ

TÜRK BASININDA SON DÖNEM İSRAİL İLİŞKİLERİ:

MAVİ MARMARA OLAYI

Yüksek Lisans Tezi

Hülya KIZILYILAN

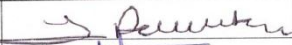

Danışman: Prof. Dr. Yusuf DEVRAN

İstanbul

2012

TEZ ONAYI

Enstitümüzün, Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 506410001 no. lu Hülya KIZILYILAN' ın hazırladığı " Türk Basınında Son Dönem İsrail İlişkileri: Mavi Marmara Olayı" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması ve sözlü sınavı Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 15. maddesi uyarınca 14.08.2012 tarihinde saat 16.00'da yapılmış sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin KARULU.....' ne OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Yusuf DEVRAN	Olumlu	
Doç. Dr. Nuri TINAZ	Olumlu	
Yard. Doç. Dr. Ali BÜYÜKASLAN	Olumlu	

ÖNSÖZ

Türk basınında son dönem İsrail ilişkileri: Mavi Marmara Olayı çalışmasının gazete söylemleri üzerinden analizinin yapıldığı bu çalışmayı sonlandırmamda görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Yusuf Devran'a, yanımda oldukları ve benden desteklerini hiçbir koşulda esirgemeyen Annem Yıldız Kızılyılan ve Babam Mehmet Kızılyılan'a, çalışmam boyunca gerekli sabrı ve anlayışı gösteren yol arkadaşım Ömer Kurt'a tüm içtenliğimle teşekkür eder, çalışmamın ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İstanbul, 2012

Hülya Kızılyılan

ÖZET

Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri örneğinde yapılan çalışmada Mavi Marmara Olayı haberlerinde gerçekliğin yeniden inşası sürecinde, haber yapmada hangi değerlerin ön plana çıkartıldığı, haberi belirleyen unsurların neler olduğu, haber yapım sürecinde ideoloji etkeni, söylem analizi yöntemi kullanılarak ifade edilmeye çalışılmıştır.

Teorik yaklaşım ve metodolojinin açıklanmasından sonra, konu ile ilgili olarak Türk-İsrail İlişkileri genel hatları ile tarihsel bir çerçevede sunulmuş, ilişkilerin tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş, ilişkiler üzerindeki etkenler tanımlanmaya çalışılmıştır. İdeoloji, söylem, haber, medya ve devlet, haber değeri gibi kavramlar tanımlanmış, aralarındaki benzerlikler ve bağlantılar üzerinde durulmuştur. Söylem analizi yöntemi kullanılarak Türk-İsrail ilişkilerinin tarihsel gelişimi ışığında son dönem türk basınında Türk-İsrail İlişkileri ve Mavi Marmara Olayı ilgili üç gazetede haber yapımında ideoloji etkeni göz önünde bulundurularak analiz edilmiş ve elde edilen sonuçlar sonuç bölümünde belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Haber, İdeoloji, söylem analizi, medya, söylem, haber değeri

ABSTRACT

In this study carried out by taking Sabah, Zaman and Cumhuriyet newspapers as a basis, the news related to Mavi Marmara Incident are tried to be discussed from different points of view by using discourse analysis method. In this context, the following issues are defined in terms of the process that has the skill to reshape the norm of reality: what kind of values are given priority in making news, what the determining elements of the news are and what kind of a role the ideology factor plays in the process of making news.

Following the explanation of the theoretical approach and methodology of the study, in relation to the subject matter the Turkish-Israel relations are presented in a historical framework, the historical developments of the relations are dwelled on and the factors concerning the relations are tried to be determined. In addition, the concepts like ideology, discourse, news, media, state and news value are first defined and then the similarities and the connections between them are studied in details. In the light of historical developments of Turkish-Israel relations, Mavi Marmara Incident which has taken a good many place in the recent Turkish print media, has been analyzed in three different newspapers by making use of discourse analysis method together with taking the ideology factor into consideration in making news. Finally the outcomes obtained from the study are opened to debate in the conclusion.

Key Words: *News, ideology, discourse analysis, media, discourse and news value.*

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

1.GİRİŞ.....	1
1.1 Teorik Yaklaşım.....	3
1.2 Metodoloji.....	5
2. TÜRK-İSRAİL İLİŞKİLERİ.....	7
2.1 İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Türk-İsrail İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi..	7
2.1.1 Soğuk Savaş'ın İlişkiler Üzerindeki Etkileri.....	10
2.1.2 1965-1980 Yılları Türk-İsrail İlişkilerinde Çok Yönlü Dış Politika Etkisi.....	13
2.1.3 Soğuk Savaş Sonrası Ortadoğu Barış Görüşmeleri.....	18
2.1.4 Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikasının İlişkiler Üzerindek i Etkisi.....	26
2.2 Türk-İsrail İlişkilerinin Gelişimini Etkileyen Temel Faktörler.....	34
2.2.1 Güvenlik Kaygıları.....	34
2.2.2 Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri Faktörü.....	35
2.2.3 Askeri Stratejik ve Ekonomik İşbirliği.....	36
2.2.4 Filistin Meselesi.....	48
3.İDEOLOJİ.....	39
3.1 İdeoloji Kavramı.....	39
3.1.1 Marksist Yazın Açısından İdeoloji.....	41
3.1.2 Althusser'in İdeoloji Kavramıyla Yapısalcı Analize Katkısı.....	45
3.1.3 Frankfurt Okulu'nun İdeoloji Kavramına Yaklaşımı.....	46
3.1.4 Dil, Söylem ve İdeoloji.....	48
3.1.5. Medya ve Anlamın İnşası.....	52
3.1.5.1 Medya ve Devlet.....	53
3.1.5.2 Haber Yapma Sürecinin Belirleyici Unsurları.....	55
3.1.5.3 Haber Değeri.....	57
3.1.5.4 Haber Yapmada İdeoloji Etkeni.....	60
4. “MAVİ MARMARA OLAYI” ÖRNEĞİNDE SABAH, ZAMAN ve CUMHURİYET GAZETELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI SÖYLEM ANALİZİ.....	64
4.1 Sabah'ın Söyleminde “Mavi Marmara Olayı”.....	64
4.1.1 Baskın Vurgusu.....	65
4.1.2 Katliam Vurgusu.....	67

4.1.3 Ulusal ve Uluslar arası Düzeyde Yükselen Tepkiler.....	69
4.1.4 Yangın Diplomasisi.....	79
4.1.5 Palmer Raporu.....	80
4.1.6 Sabah'ın “Mavi Marmara Olayı” Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	84
4.2 Zaman'ın Söyleminde “Mavi Marmara Olayı”.....	85
4.2.1 Saldırı Vurgusu.....	86
4.2.2 Ulusal ve Uluslar arası Tepkiler.....	89
4.2.3 Yangın Yardımı ve Cenevre Buluşması.....	106
4.2.4 Rapor Vurgusu.....	108
4.2.5 Zaman'ın “Mavi Marmara Olayı” Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	111
4.3 Cumhuriyet'in Söyleminde “Mavi Marmara Olayı”.....	111
4.3.1 Saldırı Vurgusu.....	113
4.3.2 Ulusal ve Uluslar arası Tepkiler.....	115
4.3.3 İsrail'de Yangın.....	121
4.3.4 Palmer Raporu.....	123
4.3.5 Cumhuriyet'in “Mavi Marmara Olayı” Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	131
5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	132
KAYNAKÇA.....	138

1.GİRİŞ

Günümüzde kitle iletişim araçları, toplumsal ilişkileri tanımlama ve inşa etmede önemli bir etkinliğe sahiptir. Toplumsal hayatın siyasi, ekonomik, teknolojik ve kültürel alanlarında gündemler belirlemekte, anlamlar inşa etmektedir. Toplumsal yapı ve pratiklerin bir parçası haline gelen iletişim araçları, esas gücünü dünya görüşlerini şekillendirebilmesinden, düşünce ve fikirlerin temel kaynağı olabilmesi gerçeğinden almaktadır. Genelde kitle iletişim araçları özelde medya bu yönüyle sosyal inşa edici bir yapıya bürünmekte ve “dördüncü güç” olarak adlandırılmaktadır. Medyanın tüm dünyada olayların akışı ve gelişimi hakkında enformasyon akışı sağlaması ve bunu yaparken de kanaat oluşumuna katkıda bulunması ideolojik bir boyut kazanmasını sağlamakta ve sosyal inşa edici yapısının temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla medya bu yönüyle dünyada aynı anda birçok insan tarafından okunan ve paylaşılan haberleri ile güçlü bir söylem potansiyeline sahip olmaktadır. Bu nedenle medyanın söylem potansiyeli, haberlerin yakından incelenip anlaşılması noktasında hayati bir önem taşımaktadır.

Haberlerin basit ve saf olgulardan ibaret olmayıp katmanlı anlam yapısına sahip olması, söylem potansiyelinin tarafsızlığını etkilemekte ve söylemin bir takım değer yargıları taşımasına neden olmaktadır. Bu noktada genelde medya özelde haberciler kendi inanç ve ideolojilerini kullanarak yazdıkları haberlerde söylem potansiyelini oluşturarak tarafsızlığı etkilemektedir. Gazeteler politik ve toplumsal konularda belirli bir görüşe destek vermekte, muhabirlerde olayları okuyucular için yorumlamakta ve anlamlar oluşturmaktadır. Yazılı metnin kurgulanma süreci bir bakış açısına göre onun inşa edilmesi için bir araçtır. Bu nedenle inşa etme kavramı iletişimin yaratıldığını göstermekte, medyanın haberi yarattığına dikkati çekmektedir. Dolayısıyla sayfada görünen gerçeğin yorumlanmış biçiminden öteye gidememektedir.

Medyanın yeniden tanımlama ve biçimlendirme süreci birbiriyle ilişkili iki kavramın açıklanmasını gerektirmektedir. Bu kavramlardan biri “ideoloji”ye diğeri ise “söylem” e işaret etmektedir. İdeoloji kavramı, herhangi bir toplumsal formasyonun farklı düzeyleri arasındaki kökten ve sistematik ayrılmaları düşünme ihtiyacını

doğurmaktadır. Bu nedenle insanların tepkilerinin ve bir olaya bakış açılarının belirleyicisi olan en önemli etken ideolojileri olmaktadır. Medya kendi izleyicilerine ideoloji iletmekte, ileti ideoloji, değer ve fikirleri iletmeye gücüne sahip olmaktadır. Sonuç olarak bu fikirler, izleyicinin görüşlerini şekillendirme gücünü elde etmektedir. Bu anlamda ideoloji, değer, kanaat, düşünce ve fikirler olarak ifade edilmekte, söylem ise medyanın sahip olduğu ideolojiyi dille şekillendirip biçimlendirmesi olarak kendisini göstermektedir. Tüm bu bilgiler ışığında gerek ideolojilerin gerekse de söylemlerin birer sosyal inşa ediciler oldukları görülmektedir.

İdeolojiler, medyanın sahip olduğu kitle iletişim araçlarından özellikle günlük yazılı basın tarafından söylemler aracılığıyla dışa vurulmakta söz konusu eylem, bu tezin örnek olayı olan “Mavi Marmara Olayı” ele alınarak incelenmektedir. Yukarıdaki gerekçelere bağlı olarak bu tezde, birbirinden farklı bakış açılarına sahip Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinin haber metinlerinde, ideolojik arka planın söylemleri nasıl etkilediği üzerinde durulmuş ve karşılaştırmalı söylem analizi yapılarak şu sorulara cevap aranmıştır:

1. “Mavi Marmara Olayı” gerçekliği ne tür söylemler kullanılarak adlandırılmıştır?
2. Gazeteler, ideolojilerini kurgularken hangi söylemsel unsurlardan yararlanmaktadır?
3. Medyanın ideolojik yapısı tarafsızlığına engel teşkil etmekte midir?
4. Gazetelerin ideolojileri ve habere bakış açıları arasında ne tür farklar bulunmaktadır?

Yukarıda ifade edilen soruların cevapları “Mavi Marmara Olayı” örneğinde ilgili gazetelerin haber metinlerinde, kullanmış oldukları haber başlıklarında, mikro çözümleme yöntemi kullanılarak aranmıştır. Bu amaçla, tez “Mavi Marmara Olayı”nın biri liberal (Sabah), biri muhafazakâr (Zaman) ve diğeri ulusalcı (Cumhuriyet) üç farklı ideolojik yönelime sahip gazetede haber olarak sunuluşunu söylem boyutunda analiz etmek ve böylece üç gazetenin haber yapma politikalarına ve ideolojik arka planına dair çıkarımlarda bulunmak için tasarlanmıştır.

Tezin temel görüşü, haber söylemlerinin ideolojilerden bağımsız olamayacağı varsayımı üzerine kurulmaktadır. Çalışma; 1.Giriş, 2.Türk-İsrail İlişkileri, 3.İdeoloji, 4.“Mavi Marmara Olayı” örneğinde Sabah, Zaman ve Cumhuriyet Gazetelerinin karşılaştırmalı analizi, 5.Genel Değerlendirme ve Sonuç olmak üzere toplam beş bölümden oluşmaktadır. Örnek olayın anlaşılabilirliğine katkı sağlayacağı düşünüldüğünden Türk-İsrail ilişkilerinin tarihsel gelişimine yer verilmekte, ideoloji ve söylem kavramları açıklanmakta, Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinden alınan örnek haberlerle söylem analizi gerçekleştirilmekte, genel değerlendirme ve sonuç kısmında elde edilen bulguları değerlendirilerek, giriş bölümünde yer verilen soruların cevapları gerekçeleriyle ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

1.1 Teorik Yaklaşım

Çalışma siyasi ve politik değişikliklerin değişmekte olan medya söyleminde nasıl görünür olduğunu incelemektedir. Söz konusu inceleme Türk-İsrail ilişkilerinin tarihsel gelişimi göz önüne alınarak gerçekleştirilmektedir. İnceleme “Mavi Marmara Olayı” örneğinde ele alınmaktadır. Konuyla ilgili haberler, genelde medyanın özelde yazılı basının kullanmış olduğu söylem üzerinden analiz edilecektir. Analiz süreci gerçekleşmeden önce Türk-İsrail ilişkilerinin tarihsel gelişimine yer verilerek ilişkilerin geçirdiği evreler açıklanmakta ve bu şekilde konunun anlaşılabilir olması sağlanmaktadır. Basının tavır ve tutumları, kullandığı söylem, olayı nasıl ele aldığı ve okuyucuya ne şekilde aktardığı “Mavi Marmara Olayı” örneğinde analiz edilmektedir.

Bu tezin konu olarak ele aldığı “Mavi Marmara Olayı” son yıllarda gittikçe gerginleşen Türk-İsrail ilişkilerine tarihi bir damga vurmuştur. Tezin ikinci bölümünde yer verilen tarihsel ilişkilerin dikkatle okunması ve özellikle son yıllarda yaşanmaya başlanan gerginliklerin anlaşılması, bu yönüyle önem taşımaktadır. Çalışma, “Mavi Marmara Olayı”ndan sonra yazılı basın aracılığıyla kamuoyuna yansıtılan farklı bakış açılarının Türkiye boyutunda incelenmesi gerektiği fikriyle yola çıkmıştır. Araştırmadaki amaç, hangi görüşün ne kadar doğru ve geçerli olduğunu bulmak değil, Türk yazılı basınından seçilen üç farklı gazetenin ideolojik anlamlandırmalarla biçimlendirilmiş “Mavi Marmara Olayı” haberlerini çözümleyerek, üç gazetenin görüş farklılıklarını ve bunun asıl kaynağı olan ideoloji etkenini haber sunumunda belirleyici

kılabilmektedir. Çünkü basın bu noktada tarafsız ve değer yargısı içermeyen bir enformasyon iletmemekte, taraflılığın ve değer yargısının basının ideolojik rolü ile ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle haberler, çıkarlara ve çıkarların çerçevelediği ideolojilere uygun olarak yapılmakta ve söz konusu haberler yapılan yorumlarla kitle iletişim araçları sayesinde kamuoyuna iletilmektedir. Şüphesiz ki iletme işlevini yerine getiren en etkili araçlardan biri günlük gazetelerdir. Bu tezin örnek olayı olan “Mavi Marmara Olayı”yla ilgili olarak Türkiye’de birbirinden farklı bakış açılarından kaynaklanan yorumlar yapılmıştır. Bu yorumların en net izlenebileceği ortamlardan biri de günlük gazetelerdir. Bu nedenle çalışma, dünyada ve Türkiye’de büyük yankı uyandıran ve Türk-İsrail ilişkilerine onarılmaz bir yara açan “Mavi Marmara Olayı”nın biri Muhafazakâr Demokrat (Zaman), diğeri Ulusalçı-Merkez Sol (Cumhuriyet) ve Liberal Demokrat (Sabah) yönelimlerine sahip gazetelerde haber olarak sunulmasının söylem analizini gerçekleştirmektir. Tezin amacı, hangi ideolojik etkenlerin haberlerin söylemini etkilediğini ortaya koymak ve gazetelerin söylemleriyle ne tür anlamlar inşa ettiklerini açık bir biçimde ifade etmektir. Yukarıdaki gerekçelere bağlı olarak bu tezde haber metinlerinde ve başlıklarında söylem üretiminin nasıl gerçekleştiğinin mikro düzeyde incelemesi yapılmıştır. İlgili gazetelerin sahip oldukları bakış açısı farklılıkları ve ideolojik etkenler, dolayısıyla haberleri sunuşlarına yansımaktadır. Bu kuramsal varsayımdan tezin temel araştırma sorusu çıkartılmıştır: “Farklı ideolojik ve söylemsel yönelimlere sahip üç gazetenin Mavi Marmara Olayı ile ilgili haberleri arasında nasıl bir fark vardır?” Basının kamuoyunun en önde gelen bilgi kaynaklarından biri olduğu gerçeği, okuyucuların fikir yapıları ve fikir yapılandırmaları üzerinde var olan gücü göz önüne alındığında, basının her hangi bir olaya karşı almış olduğu tutum ve tavrın çok önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir. Basının geniş anlamda olgulara dar anlamda “Mavi Marmara Olayı”na bakış açısını değerlendirmek, Gazete haberlerinin metinsel özellikleri, anlam üretme stratejileri ve ideolojik mücadele alanları olarak potansiyelleri göz önüne alındığında tezin önemini ortaya koymaktadır.

1.2 Metodoloji

Çalışma da kullanılan yöntem söylem analizidir. Söylem analizinin literatürde birçok farklı tanımı yapılmaktadır. Tarihsel gelişimine bağlı olarak birden fazla çağrışıma sahiptir. Sözen'e göre söylem analizinin üç saç ayağı vardır: "Saussurecü anlayışa dayanan yapısalcı dilbilim; ikincisi Wittgenstein'in dilsel felsefesinden yararlanan post-pozitivizm; üçüncüsü dil felsefesinde Gadamer ve bir yarısı yapısalcılara, bir yarısı hermeneutiğe dayanan Riceur'den etkilenen hermeneutik." (Sözen, 1999: 81). Metin ve bağlam, söylem analizi için başlangıç noktasıdır. Metinler ile yola çıkılan analizde, bağlamda göze alınarak gerçeklik ve söylem arasındaki ilişki incelenir. Söylem gerçekliği inşa ettiği için, analiz ile insanın nasıl meydana geldiği ortaya çıkar. İşte bu nedenlerle bir araştırma tekniği olarak söylem analizinin hedefi bağlam ve metin ile söylemin dünyayı nasıl kurguladığını, sosyal süreçleri nasıl inşa ettiğini bulmaktır (Phillips ve Hardy, 2002: 3).

Bu sebeplerle inceleme alanımız metinlerdir- sözel, yazılı, simgesel. Metinler tek başına söylemi içermezler onlar geniş bir metinler arası söylemi barındırırlar. Söylem birden fazla metin içinde gizlidir. Araştırmacının inceleme sahası bu metinlerdir. Ancak salt metin söylemin gerçeklik ile ilişkisini bize sunmaz, dolayısıyla söylemin inşa ettiği ve içinden çıktığı bağlamda incelenmelidir. Söylem analizi yukarıda da belirtildiği gibi bir araştırma tekniğidir; ancak diğer nitel araştırma tekniklerinden farklıdır. Öncelikle o kendine has bir yöntem sahıptir; diğer nitel araştırmalar araştırma konusunu verili kabul edip bunun üzerine bir inceleme yaparken, söylem analizi araştırma olgusunu verili kabul etmez ve onu sorgulamakla işe başlar. Örneğin, kapitalizm olgusu üzerine bir çalışma yapılacaksa klasik yöntemin teknikleri kapitalizmi insanların nasıl algıladığı üzerinde durur. Bunun için bir şirketin yönetim kurulunda katılımlı gözlem yapabilir ya da şirket yöneticisi ile yapılandırılmış mülakat yapabilir. Ancak söylem analizi insanların onu nasıl algıladığı üzerinde durmaz, kavramın gerçekliği nasıl inşa ettiği üzerinde durur. Ama hemen şu da eklenmelidir ki söylem analizisi araştırması sırasında diğer nitel teknikleri de rahatlıkla kullanabilir. Özellikle içerik analizi ve söyleşi analizi, söylem analizine mikro çalışmalarda oldukça katkı sağlamaktadır (Phillips ve Hardy, 2002: 9).

Söylemin içindeki güç unsuru, onun eyleme dönük ilişkisini de kurar. Yani her söylem bir gerçekliktir; eylemdir. Gerçek olan söylemsel olandır. Böylece söylem analizinin hedefi gerçek ve söylem arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu ilişki oldukça girift ve karmaşıktır. Söylemin gerçek ile olan ilişkisinde bağımlı ve bağımsız değişkenler sürekli yer değiştirerek birbirini yeniden üretmektedir. Yani gerçekliği, sosyal fenomeni söylem yaratırken, gerçeklik de söylemi yeniden üretmektedir ve sirküler bir donanım ortaya çıkar.

Zaman, Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinin gerek haber metinleri gerekse haber başlıkları ele alınarak mikro düzeyde bir söylem analiz gerçekleştirilmektedir. Bu noktada Van Dijk'ın söylem çözümleme yönteminden yararlanılmakta ve mikro yapıda çözümleme noktasından hareket edilmektedir.

Van Dijk'ın formüle ettiği haber söylem çözümlemesi yöntemi; metnin içeriği, retorığı, semantiği ve anlatısını kapsamaktadır. Yöntem mikro ve makro yapının çözümlenmesi şeklinde tasarlanmış olup mikro yapı bağlamında metnin sesleri, sözcükleri, cümle yapıları ve anlamları ele alınmaktadır. Makro yapı çözümlemesinde ise metnin teması, tematik yapısı ve konusu söylemin bütün boyutları ele alınmaktadır. Başka bir anlatımla metnin bölümleri ve paragraflarının söylemleri üzerinde odaklanılmaktadır (Dijk, akt. Devran, 2010: 64-65).

Bu tezde yöntem olarak mikro düzeyde söylem analizi uygulanmakta ve yukarıda ifade edildiği üzere yöntemin nasıl gerçekleşeceği kapsamlı bir biçimde ifade edilmektedir. Mikro düzeyde söylem analizi gerçekleştirilirken özellikle belli tarihlerde yayınlanan haberler ele alınmıştır. Haberler özellikle 1-10 Haziran 2010, 4-10 Aralık 2010 ve 3-10 Eylül 2011 tarihleri içerisinde seçilmiş bu seçimi etkileyen olaylar ise "Mavi Marmara Olayı"nın 31 Mayıs 2010 tarihinde gerçekleşmesi ve yoğun olarak olayla ilgili haberlerin 1-10 Haziran 2010 tarihinde verilmesi, bir diğer etken 4 Aralık 2010 tarihinde İsrail'de başlayan yangın sonrası Türkiye'nin İsrail'e desteği ve Cenevre Buluşması'nın beraberinde gerçekleşmesi benzer biçimde yoğun olarak 4-10 Aralık tarihlerinde verilmekte tüm bunların yanı sıra basına sızan Palmer Raporu'nun yoğun bir biçimde 3-10 Eylül 2011 döneminde yankı bulmasıdır.

2. TÜRK-İSRAİL İLİŞKİLERİ

Türk-İsrail İlişkilerinin tarihsel gelişimi, özellikle 2000’li yıllardan sonra önemli kriz evrelerinden geçmekte ve söz konusu kriz evreleri ilişkilerin gelişim seyrini değiştirmektedir. Çalışmanın önemi açısından “Mavi Marmara Olayı”nın ilişkiler üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, tarihsel arka plana yer vermenin gerekliliğine inanılmakta ve bu amaçla İsrail’in kuruluş tarihi 1948’den bu yana Türk-İsrail ilişkilerinin gelişim sürecine kısaca değinilmektedir.

2.1 İsrail Devleti’nin Kuruluşu ve Türk-İsrail İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi

II. Dünya Savaşı sonrası İngiltere, Hindistan sömürgesini de kaybederek her açıdan Amerikan desteğine muhtaç olmuş ve savaş sonrası Siyonist baskıları ve Arap taleplerini karşılayamayarak Filistin Meselesi’ni 1947 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na taşımıştır. Bu durumda Arap ülkeleri, İngiliz Mandası’nın yerini bağımsız Filistin’e bırakması gerektiğini Genel Kurul’da dile getirmiş ve Genel Kurul’un bu yönde karar vermesini talep etmişlerdir. Fakat Genel Kurul, Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi’nin kurulmasına karar vermiş, Komite’nin raporu sonrası alınan 181 sayılı “taksim” kararına Türkiye ret oyu vererek Filistin hakkında ilk kez uluslararası bir platformda görüş belirtmiştir (Yarar, 2006: 200).

Türkiye’nin Filistin lehine sergilemiş olduğu tutum üzerine Yılmaz (2001: 5), “Aslında Türkiye’nin Arap ülkeleri ile birlikte taksim kararına karşı çıkmasının nedeninin İslami bir dayanışmadan çok, Ortadoğu’ya ilişkin gerçekçi politikalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür.” Sözleriyle açıklık getirmekte ve desteğin daha çok Türkiye’nin gerçekçi politikasından kaynaklandığını öne sürmektedir. Nitekim Türkiye bu süreçte Arapların hassasiyetini paylaşmıştır fakat Amerika gibi soruna taraf olan ülkelerin giderek artan kampaşmanın ve bölünmenin aktörleri durumunda olması, bunun yanı sıra yaklaşan Sovyet tehdidi, Türkiye’nin Manda idaresi veya İsrail’in kurulması yönündeki ilk somut adım olan Balfour Bildirgesi konusunda doğrudan görüş belirtmesini engelleyen nedenler arasında bulunmuştur.

Türkiye'nin Arap ülkelerine verdiği destek ağırlıklı olarak Sovyet tehdidinden kaynaklanmış; fakat Batılı devletlerin Yahudi devletine destek vermeleri Türkiye'nin endişesini ortadan kaldırmıştır.

Yahudi devletine karşı politikası Batı politikaları çerçevesinde değişen Türkiye, 12 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen 194 sayılı karar ile kurulmasına karar verilen ve Filistin için çok geniş yetkilere sahip olan üç üyeli "Filistin Uzlaştırma Komisyonu"na ABD ve Fransa ile birlikte seçilmiştir. Bu olay, Türkiye'nin Araplara yakın tutumundan uzaklaşmasının ilk somut göstergesi olmuştur. Komisyonun kurulmasına yönelik oylamada Arap ülkeleri, aleyhte oy kullanırken Türkiye, lehte oy kullanmıştır. Böylece Türkiye ilk defa Filistin konusunda Arapların karşısında yer almıştır (Özcan, 1999: 537). Özcan'ın da yukarıda ifade ettiği üzere Sovyet tehdidi, Türkiye'nin Batı ekseninde bir politika izlemesi gibi etkenler, Yahudi devletinin tanınmasında belirleyici unsurları oluşturmuştur.

Türkiye'nin İsrail'i tanıma süreci Yavuz (2004: 239)'un da belirttiği gibi Türkiye'nin , Sovyet tehdidi algılaması ve Avrupalı olma mücadelesiyle bağlantılıdır. Sovyet korkusu Türkiye'yi Batı kurumlarına üye olmaya zorlamıştır. NATO'ya katılma ve Batı ile bütünleşme çabalarının bir parçası olarak Türkiye tanıma ve ilişki kurma kararlarını vermiş, 28 Mayıs 1949'da İsrail'i tanımış ve Ocak 1950'de Türkiye, Tel Aviv'e Seyfullah Ersin'i elçi olarak atayarak diplomatik ilişki kurmuştur.

Türkiye, Arap ülkelerininin tebliğlerine rağmen İsrail Devleti'ni kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra 29 Mayıs 1949 tarihinde İngiltere ve Fransa'nın ardından de facto olarak tanımış ve İsrail Devletini tanıyan ilk Müslüman devlet olmuştur (Özcan, 1999: 538). Türkiye, İsrail'i tanıma gerekçesi olarak İsrail'in Birleşmiş Milletler tarafından tanınmasını göstererek ilerleyen dönemlerde benzer şekilde bir Filistin Devleti kurulduğunda evrensellik prensipleri çerçevesinde Filistin'in de tanınacağını beyan ederek Arap ülkelerinden gelecek olan tepkileri asgari bir düzeye indirgemek istemiştir.

Denilebilir ki Türkiye için İsrail'in tanınması ve bunu gerçekleştiren ilk Müslüman devlet olması, Soğuk Savaş Dönemi'nin etkisiyle, Batı'ya bu tarihten sonra artan sıkı bağlılığın ve Truman Doktrini'nin sonucudur. Batılı devletler ile SSCB

arasındaki işbirliğinin sürdürülemediğinin anlaşılması ve Doğu Avrupa ülkelerinin teker teker Sovyet uyduları haline gelmeleriyle Orta ve Batı Avrupa'nın geleceği tehlikeye düşmüş Yunanistan'da süren iç savaş ve İran'da Sovyet tehdidinin artmasıyla, ABD, Türkiye'ye karşı politikasını değiştirmiş ve Truman Doktrini ile, Sovyet genişlemesini çevrelemeyi ve ABD ekonomik ve siyasal anlayışının genişlemesini sağlamayı amaçlamıştır (Yılmaz, 2001: 58).

Gerek Truman Doktrini gerekse de Marshall Planı, Türkiye'yi bu dönemde Batı'ya daha fazla entegre olmaya itmiş ve bu bağlamda İsrail'in tanınması ve diplomatik ilişkilerin sağlanması bir zorunluluk halini almıştır. Batı'ya dönük politikalar adım adım hayata geçirilmeye çalışılmış, Türkiye'nin 1949 yılında Avrupa Konseyi'ne girmesinden ve böylece "Avrupalı" bir devlet olarak kabul edilmesinden sonra, Türk yöneticileri, Türkiye'yi Batı dünyasının ayrılmaz bir parçası olarak görmüşler; Batı'nın kurduğu hemen her örgüte katılmayı bu durumun zorunlu bir sonucu, Batı'ya dönük politikanın bir gereği saymışlardır (Gönlübol ve Ülman, 1973: 207). Dolayısıyla Türkiye'nin Batı'ya yönelmesi sürecinde İsrail ve İsrail'in arkasına almış olduğu Amerikan desteği önemli bir yer işgal etmekte, İsrail'in tanınması Batı ile ilişkilerin bir uzantısı olarak gerçekleşmektedir.

Türkiye, söz konusu nedenlerin etkisiyle Batı'ya dönük politikalarının bir sonucu olarak, Amerika'nın desteği ile coğrafi olarak Sovyetlere yakınlığı ve ABD'nin Orta Doğu ilişkilerinde Türkiye'nin bir köprü oluşturabileceği düşüncesiyle 1952 yılında NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)'ya alınmıştır. Bu süreçte Türkiye, İsrail'den NATO'ya girişini kolaylaştırmasını ve Amerika'da etkin olan Yahudi Lobisi'nden bu yönde çaba göstermesini talep etmiştir, söz konusu dönemin Türkiye-İsrail ilişkileri üzerindeki etkisi kendisini, İsrail'in 1949 yılında tanınmasına fakat resmi diplomatik ilişkilerin ilk adımının, 4 Temmuz 1950 tarihinde imzalanan "Ticaret ve Ödeme Anlaşmaları" ile atılmasında göstermiştir. Türkiye'nin İsrail'i tanınmasının ardından iki ülke ilişkilerini geliştirmek amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Özellikle ticari alanlarda önemli adımlar atılmıştır. Bunun yanı sıra, düzenli hava ve deniz bağlantıları kurulmuş, çeşitli spor karşılaşmaları düzenlenmiş ve kültürel temaslar arttırılmıştır (Bölükbaşı, 1999: 139-140).

2.1.1 Soğuk Savaş'ın İlişkiler Üzerindeki Etkileri

Türkiye-İsrail ilişkilerinin gelişimi 1950'li yılların başlarından itibaren birtakım olumsuzluklar yaşamış, bu yönde en önemli gelişme ise Amerika'nın ve İngiltere'nin desteği ile Bağdat Paktı'nın Türkiye, Irak, İran ve Pakistan tarafından Sovyet tehlikesine karşı kurulması olmuştur. Orta Doğu'da statükoyu değiştirme potansiyeline sahip ilk çıkış olan Nasır hareketinin, Batı'nın ve onun sözcüsü konumunda görülen Türkiye'nin önderlik ettiği bir savunma paktına rıza göstermesi mümkün olmamış, Nasır'ın Arap Birliği Projesi'ne karşı, önce Bağdat Paktı, daha sonra da CENTO (Merkezi İşbirliği Teşkilatı) şeklinde devam eden bir Batı Bloğu oluşmuştur. Bu dönem özellikle ABD, İran Şahını yoğun bir şekilde destekleyerek, Körfez bölgesinde güvenlik sağlamaya çalışmıştır (Öztürk, 2004: 91). 1950'lerde Nasır hareketi, Ortadoğu için Arap Birliği'nin gerçekleşebileceğine dair umutları yeşertmişse de özellikle Amerika Birleşik Devletleri söz konusu birliğin gerçekleşmemesi için önemli girişimlerde bulunmuştur.

Sander (1979: 132), "Pakt fikrine gösterilen olumsuz tepkilere rağmen, Türkiye ve Irak, 24 Şubat 1955 günü Bağdat'ta, 12 Ocak 1955 tarihli Türk-İrak Deklarasyonu'nda öngörülen anlaşmayı imzaladılar." Demekte ve imzalanan Paktla Amerika Birleşik Devletleri önderliğinde, Arap Birliği'nin gerçekleşmemesi yönünde ilk adımın atıldığı görülmektedir.

Bağdat Paktı, öncelikle Suriye ve Mısır tarafından tepkiyle karşılanmış, İsrail'de Türkiye'nin içinde bulunduğu Bağdat Paktı'nı olumsuz bir gelişme olarak nitelemiştir. Anlaşmanın imzalanmasına ilişkin Irak ve Türkiye arasındaki görüşmelerden endişe duyan İsrail, 1955 yılında Türkiye ve Irak arasında imzalanan anlaşmayla kurulan Bağdat Paktı'na daha büyük tepki göstermiştir (Aras, 1997: 139). Tüm bu gelişmeler devam ederken Mısır'ın Pan-Arap milliyetçiliğinin lideri Nasır, Süveyş Kanalı'nı millileştirme kararı alarak bölgede yeni bir krizin başlamasına neden olmuştur. Nasır'ın millileştirme kararına, Fransa, İngiltere ve İsrail beraber silahla karşılık vermişlerdir. Bağdat Paktı, Orta Doğu'da zaten mevcut olan Arap-Yahudi anlaşmazlığını pekiştirmiş, Mısır'ın Batı'dan uzaklaşmasını hızlandırmış ve 1956 Süveyş Krizi ile uluslararası bir buhranında nedeni olmuştur.

Böylesi bir konjonktürde Türkiye, Fransa, İngiltere ve İsrail tarafından gerçekleştirilen Süveyş Kanalı işgalini desteklemediğini göstermeye dönük olarak Mısır'a bir jest yapmış ve 23 Kasım 1956'da Tel-Aviv Büyükelçisi Şevkati İstinyeli'yi geri çağırmıştır. Fakat, İsrail'den ayrılmadan önce İsrail Dışişleri Bakanlığı'na giden İstinyeli, Ankara'nın kararının bir taktik politikası olduğunu, bunun İsrail'e karşı bir davranış olmadığını dile getirmiştir (Dursunoğlu, 2005: 41).

Türkiye'nin tavrına karşılık olarak Bağcı (1990: 81), bu süreçte Türkiye'nin İsrail ile var olan ilişkilerini tamamen koparmadığını; fakat İlişkilerdeki temsiliyetin maslahatgüzarlık seviyesine indirildiğini ifade etmiş, Türk Hükümeti'nin İsrail ile olan ilişkilerini bilinçli olarak tamamen kesmediğini öne sürmüştür. Bu durumun temel nedeni olarak ise Türkiye'nin ekonomik ve istihbarat alanındaki işbirliğinin yanı sıra, Amerikan Kongresi'nde çok güçlü ve etkili olan Yahudi lobisinin desteğini kaybetmek istememesi olarak açıklamıştır.

Süveyş Krizi, Türk-İsrail ilişkilerinde yaşanan gelişmelerinin yanı sıra İngiltere ve Fransa için Orta Doğu'dan kesin olarak çekilmelerinde bir dönüm noktası teşkil etmiştir. İngiltere ve Fransa'dan boşalan yeri, bir başka Batılı büyük devlet yani ABD, doldurmak istemiştir. Nitekim ABD, İngiltere ve Fransa'nın saldırı hareketini desteklememiş ve "frenleyici" bir rol oynamaya çalışmıştır. Öte yandan ABD'nin bu saldırıyı tasvip etmeyişi, SSCB'nin de İngiltere ve Fransa'ya karşı sert çıkışını adeta kolaylaştırmıştır. Süveyş Krizi, SSCB'nin Orta Doğu'daki durumunu daha da güçlendirmiştir (Öztürk, 2004: 97).

Mısır'da İngiltere ve Fransa'nın başarısızlığıyla sonuçlanan Süveyş Krizi sonrası, 1958'de Irak'ta General Kasım önderliğinde gerçekleşen darbe sonrası monarşi devrilmiş böylece Bağdat Paktı çözüme sürecine girmiştir. Pakt, sonrasında, ABD tarafından desteklenen ve merkezi Ankara'da bulunan CENTO (Merkezi İşbirliği Teşkilatı)'ya dönüşmüş ve Türkiye'de 1960 yılında Adnan Menderes hükümetine karşı ordu tarafından gerçekleştirilen darbeye sona ermiştir.

1956 Süveyş Krizi'nden sonra Arap devletleri üzerindeki Sovyet etkisi artmış ve Orta Doğu'da sol eğilimli hareketler baş göstermiştir. İngiltere'nin Orta Doğu'da yanlış

ve istikrarsız politikalar izlemesinin de etkisiyle ABD, 1957 yılında Eisenhower Doktrini'ni bölgeye tatbik ederek Sovyetlere karşı bir denge oluşturmaya yönelmiştir (Köni, 1994: 48-49). Nasır'la birlikte başlayan Ortadoğu'da mevcut durumu değiştirme çabaları yukarıda da ifade edildiği üzere ağırlıklı olarak Sovyetler lehine bir gelişim göstermiş, bu süreçten sonra Ortadoğu'da İngiltere ve Fransa'dan sonra ABD ve Sovyet rejimi etkin bir rol üstlenmiştir. Sovyetlerin artan etkisi karşısında ABD, yeni doktrinler geliştirmeye başlamış, nitekim Eisenhower Doktrini bu çabaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Eisenhower Doktrini, Sovyetler'in Orta Doğu'da gün geçtikçe artan etkisini dizginleyebilmek ve Sovyetler'e karşı bir güvenlik kuşağı oluşturabilmek adına, Mısır'ın Arap dünyasındaki etkinliğini dengelemek ve onun bölgesel muhaliflerini kuvvetlendirmek için Amerika tarafından ortaya konmuştur. Özellikle Soğuk Savaş sonrası Batı'nın ve Amerika'nın Orta Doğu'daki önemli müttefiki Türkiye, Eisenhower Doktrini'ni desteklemiştir. Türkiye, özellikle Suriye'nin Sovyetlerle sıkı işbirliği ve artan silahlanma girişimleri karşısında kendi güvenliği için Suriye'yi bir tehdit olarak değerlendirmiş ve Türkiye ile Suriye arasında 1957 yılının sonlarına kadar devam edecek olan bir kriz yaşanmıştır.

Türkiye'nin 1957 Eisenhower Doktrini'ni desteklemesi, 1957 yılında Suriye'ye, 1958 yılında Irak'a yönelik çeşitli politikaları ve Amerika Birleşik Devletleri'ne 1958 yılında yaşanan Lübnan krizinde Adana'da NATO üssünün kullanımına izin vermesi, muhalefetin sesini yükseltmesine neden olmuştur. Tavlaş'ın (1999: 8-9) ifade ettiği gibi:

1958 yılında, Irak gibi Batı yanlısı bir rejimin yıkılması; Ürdün ve Lübnan gibi Batı yanlısı Arap rejimlerinin ise, Mısır ve Suriye gibi Nasırcı ve Sovyet yanlısı unsurlarca yoğun baskı altına alınmaları üzerine Türkiye, tehdit altında kaldığını algılayarak, İsrail'e yanaşmış ve bu devletle çevresel(periferal) stratejik ve İstihbarat işbirliği gerçekleştirmiştir. Askeri diktatörlükler ve teokratik rejimlerin egemen olduğu Orta Doğu'da, Türkiye ve İsrail, Arap olmayan, laik ve demokratik yegane iki ülkeydi. Dış politika alanında, Türkiye ve İsrail, belli Arap ülkeleri hakkında benzer endişeleri paylaşmakta olduklarından; iki ülkenin dış politikalarında benzer yönelimler bulunmaktaydı. İsrail'in Periferal Stratejisi, Türkiye'nin, Suriye'nin yayılcı emellerine ilişkin endişeleri ile örtüşmekteydi. İsrail'in olduğu kadar, Türkiye'nin de Suriye ile sınırı uzun bir süreden beri bu ülke tarafından tartışmalı hale getirilmişti.

Bu nedenlerden dolayı Türkiye ve İsrail arasında 1950'lerin sonlarından itibaren yakınlaşmalar başlamış ve Periferal Stratejisi Türkiye'nin Arap devletlerine olan güvensizliğinin bir sonucu olmuştur. İsrail'in bölgede Türkiye dışında tek laik ve demokratik ülke olması ve hızla gerçekleştirdiği kalkınma modeli Türk elitini etkilemiş ve bu dönem Türkiye-İsrail ilişkileri açısından elverişli bir dönem olmuştur. Bu süreç için Davutoğlu (2004: 20-21), "İsrail açısından bakıldığında ise bölgesel strateji gereği Orta Doğu sorunsalına Arap olmayan Orta Doğu aktörlerinin katılımını sağlayarak, bu aktörlerin Arap ülkeleriyle yaşadığı çelişkilerden faydalanarak manevra alanını genişletmiştir." demektedir.

Genel olarak 1948 ve 1965 yılları arasında Türk Dış Politikasının özellikle Sovyetler tehlikesine karşı Batı'yla paralel ve Batı çizgisinde tek yönlü bir seyir izlediğini söylemek mümkündür.

2.1.2 1965-1980 Yılları Türk-İsrail İlişkilerinde Çok Yönlü Dış Politika Etkisi

Türkiye ve İsrail arasında 1958 yılında gerçekleşen Periferal Stratejisi, Türkiye'de 1960 yılında yaşanan askeri darbe nedeniyle hayata geçirilememiştir. Demokrat Parti'nin düşüşüyle birlikte, Türk dış politikasında birtakım değişiklikler yaşanmış, tek yönlü dış politikadan, çok yönlü dış politikaya doğru önemli adımlar atılmıştır. Bu dönemde Türkiye, Batı'nın maşası olduğu yönündeki izlenimleri yok etmek için, Araplarla yakın ilişkiler içerisine girmiş, bölgeye yönelik politikasında daha dikkati olmaya özen göstermiştir.

Türkiye'nin dış politikada tek yönlülükten çok yönlülüğe geçişini sağlayan temel nedenler içerisinde Johnson Mektubu ve Kıbrıs Krizi yer almaktadır. 8-9 Ağustos 1964'te, Kıbrıs'ta Rumların Türklere saldırılarının devam etmesi üzerine, Türk Hava Kuvvetleri'ne ait savaş uçaklarının Kıbrıs'ta Rum askeri üslerini bombalaması sonucu, Türkiye'nin Batı ile özellikle ABD ile ilişkileri gerginleşmiştir. Ancak, Türkiye-ABD ilişkilerindeki gerginliğin temel nedeni, Başkan Johnson'un yazdığı mektup olmuştur. Johnson'un mektubu, Türkiye-ABD ilişkilerinde krize neden olmuş, Türkiye'de ABD'ye ve NATO'ya karşı kızgınlık yaratmış, Türk kamuoyunda Batılı ülkelerin

kredisinin azalmasına neden olmuştur (Öztürk, 2004: 228). Türkiye bu dönemde gerçekçi bir politika izlemekte, sorunlara ülkenin milli menfaatlerinin ve çıkarlarının gerektirdiği biçimde yaklaşmaktadır.

Dış politikada tek yönlülükten çok yönlülüğe geçişin nedenlerinden biri olan Johnson Mektubu, genel olarak Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi durumunda, SSCB'nin doğrudan müdahalesine yol açacağını söylemekte ve bu durumda NATO müttefiklerinin Türkiye'yi SSCB'ye karşı korumayacağını ifade etmektedir. Bu durum Türkiye'nin Batı'ya ve ABD'ye karşı dış politikasını sorgulamasına yol açmıştır. Aras (1997: 135), konuya ilişkin olarak "1964 tarihinden sonra, Türk-Arap ve Türk-İsrail ilişkileri, bu gelişmelerin kombina etkisiyle belirlenmiştir. Yeni strateji, Arap devletleri ve içindeki kırılmaları azaltma esası üzerine inşa edilmiştir." demektedir.

Bir diğer neden olan Kıbrıs Sorunu ise, Türkiye'nin uluslararası arenadaki yalnızlığını gözler önüne sermiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak Türkiye, dış politikasında gerekli değişiklikleri yapmaya başlamıştır. İslam Konferansı Teşkilatı'nın, 1969 yılında yapılan toplantısına Türkiye'nin gözlemci statüsüyle katılmasındaki amaç, Kıbrıs Türklerine destek sağlamak olmuştur (Öztürk, 2004: 229). Bu durum, Türk-Arap ilişkilerinin Batı'ya karşı dengede tutulması gerektiğini ortaya çıkarmış, söz konusu sorun genelde Batı karşısında özelde ise İsrail karşısında bir denge unsurunun bulunması yönündeki gerekliliği gözler önüne sermiştir.

Türk-İsrail ve Türk-Arap ilişkilerinin dönüm noktası olan Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin genelde Batı ile ilişkilerinin bir uzantısı olarak yürütülen İsrail ilişkilerinde de birtakım değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur. Bu değişikliğin en göze çarpan yönü, Türkiye'nin Filistinlilerin tezlerine yakın bir tutum içerisine girmesidir. 1960'lı yılların ortalarından itibaren Türkiye, uluslararası formlarda açıkça Filistin Kurtuluş Örgütünü (FKÖ) desteklemeye başlamış ve politikasındaki bu değişikliğe ilişkin ilk somut adımı ise 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda açıkça gösterme olanağı bulmuştur. Bu savaşta Türkiye, kuvvet kullanarak toprak edinilmesine karşı olduğunu açıklamış ve İsrail'i de kınamıştır. Ayrıca savaş sırasında NATO üslerinin kullanımına izin vermediği gibi Birleşmiş Milletlerde de Arap ülkeleriyle birlikte İsrail'in işgal ettiği

topraklardan çekilmesi yönünde oy kullanmıştır. Bununla birlikte İsrail'in varlığının da inkâr edilemez bir gerçek olduğunu vurgulamıştır (Özcan, 1999: 541-542).

Tüm bu gelişmelerin bir sonucu olarak Türkiye, 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda Arap ülkelerine insani yardımda bulunmuştur. Gerekli yiyecek-ilaç gönderimi Arap ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılanmış ve Türkiye'nin bu süreçte Araplara insani yardım desteği, Türkiye'nin petrol ambargosu dışında tutulmasına sebep olmuştur.

Kürkçüoğlu (1985: 47)'nin da belirttiği üzere, "Arap-İsrail Savaşları ve Filistin sorunu, Türkiye-İsrail ilişkilerini önemli derecede etkilemiştir. Türkiye, 1960'ların başından 1970'lerin ortasına kadar, Arap-İsrail çatışmalarında dengeli bir yaklaşım sergilemiştir." Örneğin; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun aldığı 242 sayılı kararın geçmesinde Türkiye, Araplarla birlikte tavır almıştır. Karara göre İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi yönünde çağrıda bulunan devletler tarafında yer alan Türkiye, bununla birlikte tüm bölgesel devletlerin güvenli sınırlar içerisinde yaşama hakkını tanıdığını vurgulamış ve kararın İsrail'i saldırgan bir devlet olarak tanımlayan birinci maddesine, ikili ilişkilere zarar vermemek adına çekince koymuştur (Gürkan, 1993: 102).

Türkiye'nin Ekim 1973 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra Arap ülkeleriyle daha paralel politikalar takip etmeye başladığı gözlenmiştir. Bu savaş sırasında Mısır ve Suriye'nin Türkiye'den siyasi destek taleplerine karşılık olarak Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada; Türkiye'nin, Arap topraklarının İsrail tarafından kuvvet yoluyla işgalini onaylamadığı ve bölgede sürekli barışın sağlanmasının ancak Arap milletinin meşru isteklerinin karşılanmasına bağlı olduğu bildirilmiştir. Türkiye, yine bu savaş sırasında İsrail'e yardım etmek isteyen ABD'nin incirlik üssünü kullanmasına izin vermemiştir. Buna karşılık, Mısır ve Suriye uçaklarına yakıt ikmali yapmak için bölgeye giden Sovyet uçaklarına, hava sahasının kullanımı konusunda izin vermiştir. Türkiye, savaş esnasında Araplara verdiği bu desteğin yanı sıra diplomatik açıdan da Arapların yanında yer almıştır. Birleşmiş Milletler oylamalarında Arap ülkeleriyle aynı yönde oy kullandığı gibi "bağımsız bir Filistin" üzerinde daha fazla durmaya başlamıştır (Yılmaz, 2001: 17). Türkiye, bu süreçte Arapları destekleyerek çok yönlü bir politika izlemenin neticesini yaşanan petrol krizi sürecinde elde etmiş, fakat krizin etkisinden

doğrudan olmasa da dolaylı olarak kaçınmamıştır. Nitekim Aras (1997: 136) konuya ilişkin olarak “Türkiye, 1973 Savaşı’nda izlediği bahsedilen dengeli tutumuyla 1970’lerin ortasında dünyada etkisini hissettiren petrol krizinden çok etkilenmemiş olsa da ambargonun Türk ekonomisi üzerindeki dolaylı olumsuz etkilerinden kaçınmamıştır.” demektedir. Ekonomik sorunların etkisiyle Türkiye petrol üreten Arap ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye öncelik vermiştir. Bu atmosferden etkilenen siyasal ortam, Türk-Arap yakınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Yılmaz (2001: 18)’in da belirttiği üzere “Tüm bu gelişmelerin etkisiyle Türkiye, 1975 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda alınan ve Siyonizmi ‘ırkçılık’ olarak gören kararı 79 ülke ile birlikte olumlu oy kullanarak desteklemiş ve aynı yıl FKÖ’yü Filistin’i temsil eden örgüt olarak açıkça kabul etmiştir.”

Türkiye, özellikle Johnson Mektubu ve Kıbrıs Krizi sonrasında dış politikasında 1964’lere kadar sürdürdüğü Batı yanlısı tek yönlü tutumunu sorgulamaya başlamış ve söz konusu tarihten itibaren çok yönlü bir dış politika uygulamaya başlamıştır. Bu dönemde başlayan Türk-Arap yakınlaşmasının yanı sıra Türkiye tarafsızlığını koruyabilmeyi başarmış, yakınlaşmayı sağlayan ana unsurlar, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve Kıbrıs Krizi’nin beraberinde getirdiği yalnızlığa destek bulma ihtiyacı olmuştur. Türkiye, Araplara ve İsrail’e karşı dengeli bir politika izlemiş ve İsrail ile ilişkilerini tamamen kesmeyi hiçbir zaman düşünmemiştir.

1980’lerle birlikte Türkiye’de yaşanan siyasi değişim, 12 Eylül Askeri Darbesi sırasında Türkiye-İsrail ilişkilerini etkilemiş, 1980 yılında İsrail’in Doğu Kudüs’ü işgali üzerine, ilişkiler maslahatgüzarlık seviyesine düşürülmüş, 26 Kasım 1980’de diplomatik ilişkilerdeki en alt düzey olan ikinci kâtiplik düzeyine indirilmiştir (Dursunoğlu, 2005: 53). İsrail’in Kudüs’ü daimi başkenti ilan etmesi tüm Arap ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de sert tepkilere neden olmuştur. Bu karar Suudi Arabistan’ın Taif kentinde yapılacak olan İslam Konferansı Örgütü toplantısı öncesinde alınmış ve Türkiye ilk kez bu konferansta başbakanlık düzeyinde askeri idarenin başbakanı Bülent Ulusu tarafından temsil edilmiştir. Ulusu hükümeti, 2 Aralık 1980 günü aldığı bir kararla ilişkileri sekreterlik seviyesine indirgemiş ve bunu, İsrail’in de takip etmesi çağrısında bulunmuştur (Yavuz, 2004: 249).

12 Eylül döneminde Ulusu hükümeti, içeride meşruluğunu güçlendirmek, İslam'ın sosyal kontrol işlevinden yararlanabilmek ve ülkenin karşı karşıya olduğu ekonomik zorlukları aşabilmek amacıyla Müslüman ülkelerle ilişkilere çok büyük önem vermiştir. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar İsrail'le ilişkilerin ikinci kâtip seviyesine düşürülmesinde önemli bir etken olmuştur, çünkü Türkiye karar sonrası Suudi Arabistan'dan önemli oranda mali destek almıştır.

Türkiye'nin İsrail'deki diplomatik temsilcilik düzeyini düşürmesinden sonra, İsrail mevcut irtibatlarını ve ABD'deki Yahudi lobisini kullanmak suretiyle, bu kararı değiştirmesi için Türkiye'yi ikna etmeye çalışmıştır. Kısa bir süre sonra, Ocak 1981'de, 69 ABD senatörü, Türkiye'nin kararının aynı zamanda Türkiye-ABD ilişkileri üzerinde de olumsuz etkilerinin olabileceğini açıklayan bir mektubu, Washington'daki Türk Büyükelçiliği'ne göndermiştir. Mektup, Türkiye'de tepkiye neden olmuş, Tel Aviv'deki Türk Büyükelçiliği İsraili bir sporcu kafilesine vize vermeyi reddederek tepkisini göstermiştir (Spain, 1986: 66).

Türkiye, Kudüs'ün işgali sonrası İsrail ile ilişkilerini her ne kadar diplomatik temsil düzeyinde düşürse de, özellikle ABD önderliğinde gelişen ilişkiler tamamen kopmamıştır. Çünkü Türkiye'nin ABD'den askeri ve mali yardım alan bir ülke olması ve ABD'nin İsrail ile ilişkilerin eski haline dönmesi yönünde yapmış olduğu baskı, İsrail'le ilişkilerin kesilmesini engellemiştir. Örneğin, BM'de İsrail'in 1982 Lübnan müdahalesinin soykırım olarak kabul edilmesi için yapılan oylamada Türkiye, bu işbirliğine bir cevap olarak çekimser oy kullanmıştır. Bu işbirliği FKÖ'ye karşı kullanılmamış olsa bile, Türkiye'nin ABD'den askeri ve mali yardım alırken İsrail ile ilişkilerini kesmesinin imkânsızlığı görülmüştür (Yavuz, 2004: 57).

Türk-İsrail ilişkilerinde diplomatik alanda yaşanan manevralar istihbarat ve ticaret alanında yaşanmamış, İsrail ile bu süre içerisinde devam eden İstihbarat alanındaki gelişmeler ve Türkiye-İsrail arasında gelişen ticari ilişkiler, Turgut Özel iktidarında karşılığını Tel Aviv'e 1986 yılında kıdemli bir diplomatın atanmasıyla bulmuştur. Bu tarihten itibaren iki ülke ilişkilerinde ticari, ekonomik ve turizm oranlarında artan derecede bir iyileşme görülmüştür. Ancak Filistin'de İntifada'nın ortaya çıkması ile İsrail ve Filistin'le ilgili Türk politikası tekrar tersine dönmüş; Türk

medyası, İsrail Silahlı Kuvvetleri'nin masum Filistinlilere karşı acımasız saldırılarını göstermeye başlamış, bundan dolayı, İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkiler yeniden gerilemiştir (Aras, 1997: 143). Filistin meselesi, Türk-İsrail ilişkilerinde belirleyici bir unsur olmuştur.

Soğuk Savaş boyunca İsrail ve Türkiye birlikteliği aynı ortak cepheden kaynaklanan yakınlaşmalar ve Batı ile ilişkilerin bir uzantısı olarak İsrail ile geliştirilen istihbarat, ticaret ve ekonomi alanındaki işbirlikleri Türkiye'nin bölgedeki sorunlara mümkün olduğunca karışmak istememesine ve özenle taraf olmaktan kaçınmasına sebep olmuştur. Ancak Türk hükümetleri, kamuoyunda özellikle bazı noktalarda yer alan hassasiyetleri göz ardı etmeyerek hareket etmek istemiş, Arap-İsrail sorununun bu hassasiyetleri de tatmin edecek biçimde, taraflar arasında barışçıl yöntemlerle çözülmesi için Türkiye dönem dönem yardımcı olmaya çalışmıştır.

Türk-İsrail ilişkileri 1987'den itibaren yeniden gelişmeye başlamış ve Türkiye gelişen siyasi ve ekonomik işbirliğinin bir sonucu olarak, İsrail'deki diplomatik temsilciliğinin seviyesini 19 Aralık 1991'de, yeniden büyükelçilik düzeyine çıkarmıştır. Bu tarihte, eş zamanlı olarak, FKÖ'nün temsilcilik seviyesi de aynı düzeye yükseltilmiştir (Gürkan, 1993: 107). Türkiye bu kararlar, uygulamış olduğu denge politikasını bir kez daha göstermiş, Arap-İsrail sorununda yoğun taraf olmaktan kaçındığını gözler önüne sermiştir. Böylece Türkiye hem Müslüman dünyayla ilişkisini hem de Amerika'da etkin olan özellikle Ermeni ve Rum Lobilerine karşı Yahudi Lobisi'nin desteğini korumaya çalışmıştır.

2.1.3 Soğuk Savaş Sonrası Ortadoğu Barış Görüşmeleri

1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan ve bir savaşa dönüşen Körfez Krizi, Soğuk Savaş sonrası dönemde, Orta Doğu'daki dengeleri değiştirebilecek en önemli gelişme olmuştur. Dünyanın iki kutuplu yapısının Berlin Duvarı ile birlikte 1989'da yıkılması, uluslararası ilişkilerde yeni bir düzeni ortaya çıkarmıştır. Bunun bir sonucu olarak, Ortadoğu'da yeni dengeler ortaya çıkmıştır. Buna göre; SSCB'nin dağılmasıyla bölgede, Batı'nın etkisi artmıştır. ABD'nin Orta Doğu'da rakipsiz olduğu bir dönem başlamıştır (Yılmaz, 2002: 122). 1950'lerde SSCB ve ABD lehine

Ortadoğu'da değişen dengeler, 1990'larla birlikte SSCB'nin dağılmasıyla yerini ABD'ye bırakmıştır.

Körfez Krizinden sonra FKÖ'nün uluslararası arenada düştüğü yalnızlık Barış Süreci'nin başlatılmasında oldukça önemli bir etken olmuştur. Gerçekte FKÖ Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bir yalnızlık ve zayıflık dönemine girmiş ve buna Körfez Krizi sırasında Ürdün ile birlikte Irak'ın yanında yer alması da eklenince daha da güç duruma düşmüştür. FKÖ'nün içine düştüğü yalnızlık, kendi içindeki muhalefeti de arttırmıştır. FKÖ yönetimi, bu şartlar altında varlığını sürdürebilmek için Batı'ya yanaşmıştır. FKÖ'nün söz konusu yaklaşımı, Batı'nın da işine geldiği için Batı, Yaser Arafat'ın yanında yer almıştır. Bu çerçevede taraflar arasında ortaya çıkan çıkar uyumu, Orta doğu'da Barış Süreci'ne güç ve hız kazandırmıştır (Yılmaz, 2001: 128).

Ortadoğu Barış Görüşmeleri ABD'nin girişimiyle mevcut koşulların değişmesinden kaynaklanmış, Madrid'de, 30 Ekim 1991'de toplanan Orta Doğu Barış Konferansı, Arap-İsrail çatışmasına geniş kapsamlı bir çözüm bulması için önemli bir gelişme olmuştur. İki önemli olay ABD'yi böyle bir girişimde bulunmaya yöneltmiştir. Bunlar, SSCB'nin Soğuk Savaş'ta mağlup olması ve Arap radikalizminin Körfez Savaşı'nda yenilmesidir (Öztürk, 2004: 261).

Arap-İsrail çatışmasına bir son vermek amacıyla ilk girişim 30 Ekim 1991 yılında Madrid Çok Uluslu Barış Konferansı'nda gerçekleşmiştir. Madrid'de çok taraflı görüşmeler şeklinde geçen görüşmelerde tarafların alışlagelmiş davranışlarını sürdürmeleri nedeniyle bir ilerleme sağlanamamıştır. İkinci turu 4 Aralık'ta Washington'da, üçüncü turu ise 28 Ocak 1992'de Moskova'da yapılan görüşmelerde elle tutulur bir sonuç alınamamıştır (Arı, 2005: 668). Tarafların söz konusu görüşmelerde uzlaşma sağlayamaması, Ortadoğu barışı için beslenen umutların yerini radikal hareketlere bırakmasına neden olmuştur.

Barış sürecinde elle tutulur somut sonuçların ortaya çıkmaması, işgal edilmiş topraklarda yaşayan Filistinlilerin öfkelerini arttırmış ve İsrail Devleti ile görüşmelere karşı olan İslami direniş hareketi Hamas'a desteklerin artmasına neden olmuştur. İsrail'in Aralık 1992'de Hamas militanı oldukları gerekçesiyle 416 Filistinliyi sınır dışı

etme kararı Hamas'ın artan etkisini azaltmaya yönelik olmuşsa da tam tersi bir etki yaratarak, barış görüşmelerini gözden düşürmüş, aşırıları kuvvetlendirmiş ve ılımlıların elini zayıflatmıştır (Öztürk, 2004: 264).

Arap-İsrail çatışmasına son vermek amacıyla ilk girişimin Madrid Konferansında başlatılması ve görüşmelerin sonuçsuz kalması yerini yeni bir formül bulmaya bırakmıştır. Bu noktada İsrail'in FKÖ ile doğrudan görüşmelere başlaması 13 Eylül 1993 tarihinde Oslo Anlaşmalarına giden yolu açmıştır. Koç (2006: 230)'un da ifade ettiği üzere "13 Eylül 1993'te İsrail hükümetiyle FKÖ temsilcileri arasında yapılan gizli görüşmeler sonunda, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Filistinlilere özerk bir yönetim sağlanması ile ilgili İlkeler Anlaşmasına varılmıştır."

İşgal altındaki topraklarda Hamas ve İslami Cihat örgütlerine desteğin artmakta olduğu haberleri Başbakan Rabin'i etkilemiştir. 23 Ağustos 1993'de Rabin ilk defa, resmi olarak, FKÖ'yü tanımaktan kaçış olmadığını açıklamıştır. Ve bu süreç içinde Oslo Anlaşması, 30 Ağustos 1993'te İsrail kabinesinde onaylanmıştır (Öztürk, 2004: 265). Ortadoğu Barış Görüşmelerinden beklenen sonuçların alınamaması, Hamas ve İslami Cihat Örgütlerine desteğin artmasını ve doğrudan İsrail'in FKÖ'yü tanımmasını sağlamıştır.

İlkeler Anlaşması'nın temelinde İsrail ve FKÖ'nün birbirlerini karşılıklı olarak tanımaları yatmıştır. Buna göre İsrail, Filistin halkının meşru ve tek temsilcisi FKÖ'yü tanıırken, Gazze ve Eriha'dan çekilmeyi ve beş yıllık geçiş süreci içinde, Batı Şeria'nın bazı bölgelerinden çıkmayı kabul etmiştir. Diğer önemli noktada bu beş yıllık geçiş süreci içinde İsrail'in çekildiği bölgelerde kendini yöneten bir "Filistin Otoritesi"nin oluşturulması ve Filistin Otoritesi'nin Batı Şeria'nın büyük bir bölümünde yönetimi devralmasıdır. Öztürk (1997: 152) konuya ilişkin olarak "Oslo'da, FKÖ, İsrail formülünü kabul etmiştir. FKÖ, Washington'daki resmi Filistin pozisyonunun tersine, İsrail tarafından, nihai anlaşmanın niteliğine ilişkin açık bir taahhüt verilmemiş olmasına rağmen beş yıllık geçiş dönemini kabul etmiştir." demektedir. Bu adım FKÖ'nün İsrail'i tanınması ve Arapların İsrail'i tanınması ve İsrail ile ilişkilerin normalleşmesi yolunda önemli bir gelişme olmuştur.

Türkiye, İsrail ile ilişkileri açısından Barış Süreci ile yaşanan gelişmelere ihtiyacı olmamasına karşılık uzun zamandan beri Araplar ve İsraililer arasında böyle bir sürecin savunucusu olmuştur. Türkiye'nin ulaşılan noktada rolü olmamasına karşılık, barışın pekiştirilmesi konusunda önemli çıkarları olduğu görülmüştür. Örneğin, Madrid Konferansı atmosferinin hem ülke içinde hem de dünyada meydana getirdiği olumlu havadan faydalanarak, Filistinliler ve İsraililer ile diplomatik ilişkileri Büyükelçilik seviyesine yükseltmiştir (Ergüveç, 1995: 7). Görüldüğü üzere Türkiye, Araplara ve İsrail'e karşı dengeli bir yaklaşım sergilemekte, tüm bu süreçlerde tarafların barışına yönelik girişimleri desteklemektedir.

Oslo Anlaşması ve bunun oluşturduğu Ortadoğu'da barışa yönelik umut ortamı, Türkiye-İsrail ilişkilerinin ilerlemesine de yardım etmiştir. 1993 Oslo Anlaşması'nın yarattığı olumlu havaya rağmen anlaşmanın uygulanmasında birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Likud Partisi lideri Benyamin Netanyahu, FKÖ'nün terör örgütüyle özdeşleştirilmesi gerektiğini ve söz konu anlaşmanın yeniden gözden geçirilebileceğini ifade etmiştir. İsrail Başbakanı Rabin'in 3 Kasım 1995'te fanatik bir Yahudi tarafından öldürülmesinin ardından 29 Mayıs 1996'da yapılan seçimlerde Netanyahu'nun iktidara gelmesi, barış sürecindeki engelleri yeniden ön plana çıkarmıştır.

Bu dönemde İsrail, İran'a ve onun en yakın müttefiki Suriye'ye karşı Türkiye'yi denge unsuru olarak kullanmak istemiş, Türkiye'de bu iki ülkenin teröre verdiği destekten rahatsızlık duymuştur. Kürt meselesine ilişkin güvenlik endişeleri, Suriye'nin PKK'ya verdiği destekten dolayı duyulan rahatsızlık ve buna bağlı olarak Ankara'nın istediğinde Batılı müttefiklerinden askeri ve teknolojik yardım temin edememesi, Irak ve İran'a yönelik kitle imha silahları tüm bunlara ek olarak bir de İslami radikalizmin yarattığı huzursuzluk, Türkiye'yi 90'larda İsrail'le yakın işbirliğine yönlendirmiştir (Sever, 2004: 368).

Başbakan Netanyahu'nun Filistin'i ortak olarak görmemesi ve önceki hükümetin taahhütlerini yerine getirmemesi, Netanyahu hükümetine Filistin konusunda dünya kamuoyunda olumsuz tepkilerin dile getirilmesine sebep olmuştur. İsrail bu dönemde Türkiye'nin desteğini kaybetmek istememiş ve PKK terörünü kınadıklarını dile getirmiştir. Türkiye, İsrail ile yakın ilişki içinde olan bir ülke olarak denge politikasını

sürdürmeye devam etmiş; fakat bu durumu Araplara ifade etmede zaman zaman zorluklar yaşamıştır. Türkiye, Oslo Anlaşması'nı ve Barış Süreci'nin devamını desteklemiş İsrail ile ilişkiler artan oranda geliştirilirken Filistin yönetimi ile de temaslar sürdürülmeye çalışılmış bu anlamda Türkiye Filistin'e mali yardımda bulunmaya devam etmiştir.

Türkiye ve İsrail arasında 1994 yılında Cumhurbaşkanlığı nezdinde, ilk üst düzey resmi ziyaret Ezer Weizman tarafından gerçekleştirilmiş, ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi prensip olarak kabul edilmiş ve Türkiye ile İsrail arasında çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır. Weizman'ın ziyaretini İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres'in Türkiye'yi ziyareti izlemiş ardından Kasım 1994'te Başbakan Tansu Çiller İsrail ziyaretinde bulunarak burada iki ülke arasında birçok alanda çeşitli anlaşmalara imza atmıştır. Bu anlaşmaların arasında; terör, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer suçlarla mücadelede işbirliği, telekomünikasyon ve posta hizmetleri konusunda anlaşmalar, Manavgat, Seyhan ve Ceyhan Nehirlerinin sularının satılması, GAP alanında bölgesel işbirliği yer almaktadır. Cumhurbaşkanı Demirel'in Orta doğu turu ilişkilerin öneminin altını çizmiştir. Öyle ki Demirel'in ziyareti bir Türk yetkilinin bugüne kadar İsrail'e yaptığı en yüksek seviyeli ziyaret olmuştur (Aras, 1997: 150).

Türkiye ve İsrail arasında gelişen ikili ziyaretler ticari, ekonomik, kültürel alanlarda önemli adımların atılmasına savunma alanında önemli anlaşmaların ve işbirliğinin gerçekleşmesine neden olmuştur. Türk-İsrail yakınlığı ve işbirliği konusunda "Arap-İsrail barış süreci, Türkiye'nin İsrail'e yakın hareket edebilmek için ihtiyacı olan dış meşruiyeti sağlar, ancak asıl nedenler, bölgede 1990'lı yılların başlarında meydana gelen değişimde, Türk ordusunun bunu yorumlayış biçiminde ve bu değişimin İsrail'le ilişkilerin yenilenmesinde oynadığı rolde aranmalıdır. 1990-91'deki değişimle, 1990'lar ve sonrasındaki ikili ilişkilerin temel taşı kabul edilen 23 Şubat 1996 tarihli Askeri Eğitim ve İşbirliği anlaşması arasında doğrudan bir bağ vardır." (Bengio, 2009: 124). Demekte ve anlaşma ile birlikte Türkiye-İsrail ilişkileri mesafeli işbirliğinden stratejik ortaklığa doğru bir gelişim göstermiştir.

Türkiye-İsrail arasında 23 Şubat 1996 tarihinde imzalanan Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması ile iki ülke; Askeri eğitim alanında işbirliği yapılmasını, askeri

akademiler, birlikler ve karargâhlar arasında karşılıklı ziyaretler yapılmasını, profesyonel uzmanlık alanlarında mütakabiliyet esasına göre, farklı seviyelerde işbirliğinde bulunulmasını, donanmaya dâhil gemilerin ve hava kuvvetlerine dâhil uçakların karşılıklı olarak ziyaretler yapmasını, bilgi ve tecrübe sağlamaya yönelik personel değişimini, askeri tarih, askeri müze, askeri arşiv, askeri film ve fotoğraf stüdyoları ile sportif faaliyetleri kapsayan sosyal ve kültürel etkinliklerin karşılıklı olarak düzenlenmesine, anlaşma kapsamında mübadele edilen personelin, üçüncü bir ülke ile misafir ülke arasındaki çatışmalara katılmamalarını, işbirliği konularında daha ayrıntıya inen uygulama düzenlemelerinin yapılmasını kararlaştırmış ve hedeflemişlerdir (Öztürk, 2005: 254-255). Türkiye ve İsrail arasında yaşanan tüm bu gelişmeler Bengio'nun da yukarıda ifade ettiği üzere stratejik işbirliğinin sonuçları olmaktadır.

Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması, Arap ülkelerinde önemli bir tepkiye neden olmuştur. Özellikle Suriye, Irak ve Mısır anlaşmaya oldukça sert tepki vermiştir. tepkilerin nedeni Suriye'nin kendisini güneyden ve kuzeyden çevrelenmiş hissetmesi aynı şekilde Irak'ın da kuzey sınırını etkin bir şekilde koruyamayacağı düşüncesidir. Anlaşma sayesinde, İsrail'in Araplar karşısında pazarlık gücü artmış ve Türkiye'nin de Suriye ve Irak'a karşı pozisyonu güçlenmiştir. Öztürk (2004: 310)'ün belirttiği üzere "Suriye'nin PKK terörünü ve ayrılıkçı hareketleri Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanma politikası, Türkiye'yi İsrail'e yaklaştırarak, askeri bir işbirliğinin oluşmasında da etkili olmuştur."

Türk-İsrail yakınlaşması ve bunun beraberinde getirdiği askeri işbirliği anlaşması Arap ülkelerini rahatsız etmiş ve bu ülkeler durumu endişeyle karşılamışlardır. Özellikle Suriye mevcut durumdan faydalanarak, Türkiye ile yaşadığı sorunlar karşısında Arap ülkelerinin desteğini almaya çalışmıştır. Suriye konusunda Olson (2005: 30), "1996 başlarında Türkiye ve Suriye ilişkilerinde PKK konusundaki farklılıklardan ve su meselesinden kaynaklanan içinden çıkılmaz durum, Türkiye ve İsrail arasında daha sıkı bir işbirliğine katkıda bulunmuştur." demektedir.

Türkiye'nin İsrail'le askeri işbirliğini arttırmasındaki ana amaçlardan biri, açıkça görüleceği üzere Suriye'ye, PKK'ya desteğine ve Abdullah Öcalan'ı barındırmasına bir

son vermesi için daha fazla baskı uygulamak olmuştur. Bu işbirliği ile baskılar karşısında sıkışan Suriye, Abdullah Öcalan'ı sınır dışı etmek zorunda kalmıştır. 1990'lı yıllar Türkiye ve İsrail arasında askeri, istihbarat, ticaret ve iş anlaşmalarının yapıldığı yıllar olmuş, Türkiye ve İsrail ilişkilerinin ticari ve kültürel yönleri giderek kuvvetlenmiştir. Ticari, eğitim ve kültürel alanlarda artan ziyaretlerin üst düzey generaller tarafından gerçekleşmesi, İsrail'le olan ilişkilerde hükümetin aksine ordunun söz sahibi olduğunu göstermiştir (Olson, 2005: 34-35).

Türkiye-İsrail arasında gerçekleşen stratejik ortaklık, Suriye, İran ve Irak'ın terörizme verdiği destekten kaynaklanmış, kamuoyunda bazı kesimlerin bu işbirliği ile Türkiye'nin Orta Doğu'da yalnız kalabileceği korkularının yersiz olduğunu göstermiştir. Çünkü Türkiye zannedilenin aksine söz konusu işbirliği ile Arap ülkelerinin gözündeki ağırlığını arttırmıştır. Türkiye bir yandan Arap ülkelerini destekleyen tavrını sürdürürken bir yandan da İsrail'le yakınlaşma politikasını sürdürerek karşı ittifakların oluşmasını engellemiştir.

Türkiye ile İsrail arasında stratejik ortaklığın sınırlamaları olduğu da göz ardı edilmemelidir, Filistin sorununda barış sürecinin aksaması, Türk-İsrail ikili ilişkilerinin ilerlemesini sekteye uğratabilir, bazı bölgesel kriz durumlarında İsrail'in Türkiye'ye destek vermekte çekingen davranmış olması, iki ülke arasındaki stratejik işbirliğinde sınırlamaların olduğunun açık bir kanıtıdır. Örneğin; Ekim 1998'de Türkiye ile Suriye arasındaki krizde, İsrail taraf olmaktan kaçınmıştır. Rusya'nın Kıbrıs'a S300 füzelerini satması ile oluşan krizde de İsrail, Türkiye'ye açık destek vermekten kaçınmıştır (Inbar, 2002: 161).

Görüldüğü üzere 1990'lı yıllar Türkiye-İsrail stratejik ortaklığının belirli sınırlamalarının olduğu; fakat aynı zamanda ekonomi, ticaret ve kültürel alanlarda önemli işbirliklerinin gerçekleştiği bir dönem olmuştur.

2000 yılı Türk-İsrail ilişkilerinde birtakım duraklamaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Öcalan'ın Suriye'den çıkarılması ardından Hafız Esad'ın yerine oğlu Beşar Esad'ın yönetimi devralması Suriye ile ilişkilerde yumuşama dönemine girilmesine ve Türkiye'nin yeniden denge politikasına yönelmesine neden olmuştur. İsrail'le savunma

sanayi alanında yaşanan gerileme, İsrail eğitim bakanının Sözde Ermeni Soykırımı'nın liselerdeki ders programlarında yer alması gerektiği yönündeki açıklamaları ve işgal altındaki topraklarda başlayan II. İntifada bu dönemde yaşanan duraklamanın nedenlerini oluşturmuştur.

1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren bir "stratejik ittifak" halini almaya başlayan Türkiye-İsrail ilişkileri, 2000 yılının sonlarından itibaren yaşanan gelişmelerden olumsuz etkilenmeye başlamıştır. Ehud Barak'ın başbakanlığı döneminde çıkmaza giren "Barış Süreci", dönemin bakanı Ariel Şaron'un 28 Eylül 2000 tarihinde provakatif bir şekilde Harem-İ Şerif'e girmesi ile bütünüyle ölmüştür. Şaron'un Harem-İ Şerif'e çıkması, Orta Doğu yangınına benzin dökme niyetiyle atılmış bir adımdır ve onun bu kışkırtıcı adımı, Filistin'de el-Aksa İntifadası'nın başlamasına sebep olmuştur (Dursunoğlu, 2005: 318).

Bütün bu şiddet ortamının Türkiye-İsrail ilişkilerindeki olumsuz etkisi, Şaron'un 8 Ağustos 2001'de yaptığı Ankara ziyaretinde kendini hissettirmiştir. İsrail basınından *Jerusalem Post*, dönemin başbakanı Ecevit'in İsrail'e yönelik uyarılarını , "sert ve diplomatik olmayan sözler" olarak nitelemiştir. İsrail'in diğer etkili gazetelerinden *Ha'aretz* ise, taraf tutmamaya özen göstererek, Ecevit'in İsrail ile Filistin arasındaki çatışmanın sürmesi ve görüşmelerin başlamaması halinde, bunun iki ülke ilişkilerini tehlikeye atacağı uyarısında bulunmuştur (Dursunoğlu, 2005: 321).

Şiddet ortamı devam ederken Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Arap ülkeleriyle diyalogu arttırmaya çalışmıştır. İsrail, Filistin ve Mısır arasında mekik diplomasisi yürütmüştür. İsrail ve Amerika ile ilişkilerde de tatbikatlara devam edilmiştir. 19 Haziran 2001'de Amerika, İsrail ve Türkiye arasında gerçekleşen Anadolu Kartalı adlı hava tatbikatı, İsrail ile Türkiye arasındaki ittifakın devamlı geliştiğinin bir göstergesi olmuştur.

2002 yılında İsrail ve Filistin'de artan şiddet olayları yerini İsrail ordusunun Batı Şeria'daki Ramallah kentini işgal etmesine bırakmış ve Türkiye bu işgali sert bir dille kınamıştır. Türk-İsrail ilişkilerinde İsrail'in Ramallah'ı işgaliyle başlayan gerginlik, Başbakan Bülent Ecevit'in, "Filistin halkına karşı dünyanın gözleri önünde soykırım

uygulanmaktadır.” açıklamasıyla yeni bir kriz dönemine girmiştir. Ecevit’in Musevilerden ve Amerika’daki Yahudi lobilerinden gelen tepkiler üzerine sözlerinin yanlış anlaşıldığını ifade etmesi ilişkilerdeki gerginliğin giderilmesini sağlamıştır.

2.1.4 Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikasının İlişkiler Üzerindeki Etkisi

3 Kasım 2002 seçimlerinde Ak Parti oyların %30’unu alarak tek başına iktidar olmuştur. İsrail’le ilişkiler konusunda ordunun hassasiyetlerinin farkında olan Ak Parti, iktidara geldiği andan itibaren “Milli Görüş” geleneğinden farklı ve uzak bir profil sergilemeye özen göstermiş, parti kimliğini “Muhafazakar Demokrat” olarak merkez sağda konumlamaya özen göstermiştir. Ak Parti, Avrupa Birliği’nden müzakere tarihi alma konusunu, dış politikasının önceliği halini getirmiştir. Refah Partisi’nin iktidarda bulunduğu dönemde, Türkiye-İsrail ilişkileri bu partiyi askerle karşı karşıya getirmiş, 28 Şubat Darbesi’nin iç politikadaki temel argümanı “irtica” olarak tanımlanan “İslami yükseliş” olurken, dış politikadaki en önemli argümanı da RP’nin İsrail karşıtlığı olmuştur. 28 Şubat sürecinde RP tecrübesinden iyi izlenimler edinen Ak Parti, söz konusu iki gerilimden uzak durmayı yeğlemiştir (Dursunoğlu, 2005: 329-330). Bu nedenle dış politikada hâkim söylem Avrupa Birliği’ne giriş için müzakere tarihi almakta, Türk siyasi hayatında daha önce yaşanan gelişmeler, Ak Parti’nin ilk dönem yol haritasında belirleyici unsurları oluşturmaktadır.

Ak Parti’nin dış politika yapımında iki ana eksenin olduğunu söylemek mümkündür. Birincisi, ABD ile ilişkilere daha fazla önem veren Ömer Çelik, Cüneyt Zapsu, Şaban Dişli ve Egemen Bağış’tan oluşan eksen; ikincisi ise çok boyutluluğa komşularla ilişkilerde bazen ABD’ye rağmen işbirliği geliştirmeye önem veren Abdullah Gül, Ahmet Davutoğlu ve Murat Mercan’ın oluşturduğu eksenidir. Başbakan Erdoğan ise dış politika konjonktürüne bağlı olarak bu iki eksenin de tamamlayan ve yönlendiren lider konumundadır. ABD ve İsrail ile ilgili konularda birinci eksenin, komşularla ilişkiler ve İslam dünyası ile ilgili konularda ikinci eksenin söylemlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. AB konusunda ise her iki eksenin ve Başbakan R.T. Erdoğan arasında görüş birliği mevcuttur (İnat ve Duran, 2005: 18-19).

Ak Parti'nin iktidar olduğu dönemde İsrail'in Ortadoğu barış sürecini öldürmüş olması, insanlık dışı cinayetler işlemesi dünyadan yalıtılmasına neden olmuş, Ak Parti'nin İsrail'le ilişkiler konusunda soğuk, mesafeli ve hatta kinayıcı bir dil kullanması RP'ye yönelik eleştirilerin söz konusu koşullar nedeniyle Ak Parti'ye karşı da yöneltilmesine engel olmuştur.

ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgali ve İsrail'in Kuzey Irak'taki Kürt gruplarıyla etkin bir işbirliği içerisinde girmesi Askeri kanadı da rahatsız etmiştir ve Başbakan'ın Mayıs 2004'te Ariel Şaron'a randevu vermemesi, İsrail'i "devlet terörü" uygulamakla suçlaması, İsrail'in Hamas Lideri Şeyh Ahmet Yasin'e suikast düzenlemesi ve liderin öldürülmesi Barış Süreci'ni tamamen öldürmüş Türkiye'nin İsrail'e karşı soğuk tavır takınmasına neden olmuştur.

Başbakan R.Tayyip Erdoğan'ın İsrail'e yönelik sert mesajları ve Şaron'u kabul etmemesi, gerek halk nezdinde gerekse Arap dünyasında memnuniyet yaratmış, AK Parti yönetimindeki Türkiye, 1 Mart Tezkeresi'nin reddiyle ve İsrail'e karşı soğuk tutumuyla, dünya genelinde saygınlığını arttırmıştır (Dursunoğlu, 2005: 331).

Ak Parti dönemi Türkiye'nin dış politikada iki temel çizgide hareket etmesini sağlamış, "komşularla sıfır sorun" ve "kazan-kazan" politikaları ve bölgesel istikrar Ak Parti'nin öncelikleri haline almıştır. Bu anlamda S. Huntington'un Medeniyetler Çatışması tezine karşılık olarak, Medeniyetler Uzlaşması sözü benimsenmiştir.

2000'li yıllara kadar Türkiye'nin Orta Doğu'ya yönelik dış politikasını birinci derecede güvenlik kaygıları şekillendirmiştir. 2000'li yılların başından itibaren gelişen uluslararası ve bölgesel dengeler Türkiye'nin bölgeyle ilgilenmesinin önünü açmıştır. Türk dış politikasında güvenlik kaygılarının ağırlıklı olarak azalması Türkiye'nin Batı'ya bağımlılığını azaltırken Orta Doğu'da ve yakın çevresinde etkinliğinin artmasını sağlamıştır. Ak Parti bu dönemde, barışı sağlama amaçlı açık diplomasi yürütmüş, barış ve istikrara yönelik yapıcı bir tavır sergilemiştir. İsrail ve Suriye arasındaki barış görüşmelerinde arabuluculuk yapmış, Filistinli gruplar El-Fetih ve Hamas arasında gerginliği azaltma girişimlerinde bulunmuştur. İran konusunda diplomasiye ağırlık veren bir duruş sergilemiştir. Suriye'yi uluslararası ve bölgesel sisteme katmış başta

enerji olmak üzere bölgede birçok alanda işbirliği gerçekleştirmiştir. Bölgeye yönelik olumlu bir yaklaşım söz konusu olmuştur.

Türkiye, İsrail'e karşı özellikle Filistin Sorunu konusunda AK Parti önderliğinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Barış Süreci'ni sekteye uğratan ve İsrail tarafından gerçekleştirilen suikastlar karşısında Türkiye, özellikle Başbakan R.Tayyip Erdoğan tepkisini yüksek sele dile getirmiştir. İsrail'in Hamas Lideri Şeyh Ahmet Yasin'e karşı düzenlediği suikast sonrası Başbakan, tepkisini Türkiye'ye gelen İsrailli işadamlarına randevu vermeyerek göstermiş ve İsrail'in saldırısının barış sürecine karşı yapılan büyük bir hata olarak dile getirmiştir. İsrail'in şiddete ara vermeden 17 Mayıs 2004'te Gazze'deki Refah Mülteci Kampı'na saldırması üzerine Başbakan Erdoğan tepkisini açıkça belirtmiştir.

17 Mayıs'ta Gazze'deki Refah mülteci kampına düzenlenen ve aralarında sivillerin ve çocuklarında bulunduğu 60 Filistinlinin ölümü ile sonuçlanan saldırılar üzerine, İsrail'in *Ha'aretz* gazetesine açıklama yapan Başbakan Erdoğan, kendisine İsrail'in devlet terörü uyguladığını mı düşündüğü sorulduğunda, "Olanlara baktığınızda, bunları başka türlü nasıl yorumlayabilirsiniz?" cevabını vermiştir. Türkiye'nin İspanyol engizisyonundan kaçan Yahudilere kucak açtığını belirten Erdoğan, "O zaman Yahudiler kurbandı. Bugün kurban ne yazık ki Filistinliler, İsrail halkı Filistinlilere kendilerinin 500 yıl önce maruz kaldığı muameleyi reva görmektedir. İsrail, Filistin halkını helikopterlerden bombalamakta, insanları kadın, çocuk, ihtiyar demeden öldürmekte ve binalarını buldozerlerle yıkmaktadır." demiş ve sözlerine bu çizgide devam etmiştir (Guardian, 04.07.2004).

Başbakan Erdoğan, İsrail'e yönelik "devlet terörü" ithamından kısa bir süre sonra, Dışişleri Bakanlığı, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze' deki eylemlerini protesto etmek amacıyla, istişarelerde bulunmak üzere, iki üst düzey diplomatı İsrail'den geri çağırmıştır. Siyasi ilişkilerdeki buzların eritilmesi amacıyla bu dönemde Türkiye'ye ziyarette bulunun İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Olmert, dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül tarafından karşılanmıştır ve Başbakan Erdoğan, Olmert'e randevu vermemiştir. Türkiye bu süreçte İsrail'le dost olduğunu, fakat Filistin'e yapılanların haksızlığını her koşulda dile getireceğini gözler önüne sermiştir.

Şaron'un kabul edilmemesi, İsrail için, Gazze'de yer alan refah Mülteci Kampına düzenlediği saldırılar ve onlarca sivil insanın yaşamını yitirmesi nedeniyle Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından "devlet terörü" ifadesinin kullanılması, akabinde İsrail'de bulunan üst düzey Türk temsilcilerin geri çağırılması Türkiye-İsrail ilişkilerinde soğuk rüzgârlar estirdiyse de; Ak Parti hükümeti, İsrail'le ilişkileri yumuşatmak için gereken çabayı da göstermiştir. 24 Temmuz 2004'te Mısır'ın başkenti Kahire'de "Irak'a Komşu Ülkeler Dışişleri Bakanları Toplantısı"nda, İsrail'in Kuzey Irak'taki faaliyetleri gerekçe gösterilerek Suriye ve İran tarafından kınanması Ak Parti hükümetinin girişimiyle önlenmiştir. Ak Parti 2003 ve 2004 yıllarında İsrail'le yaşanan gerilimleri azaltmak istemiştir. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün ve Ak Parti'li bazı milletvekillerinin İsrail'e bu çerçevede ziyaretleri olmuşsa da, bu konudaki son noktayı Başbakan Recep Tayyip Erdoğan koymuştur. Nitekim Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 1 Mayıs 2005'te planlanan İsrail gezisi öncesi İsrail'e bir jest daha yapmış ve 22 Nisan'da 183 milyon dolarlık bir bedelle İsrail'in Elbit firmasıyla Heron adı verilen insansız hava aracı konusunda sözleşme imzalandığını açıklamıştır (Dursunoğlu, 2005: 337). Görüleceği üzere siyasi ilişkilerle ekonomik ilişkiler aynı paralellikte ilerlememiş, siyasi ilişkilerde yaşanan gerginlikler ekonomik ilişkileri çok fazla etkilememiştir.

25 Ocak 2006 tarihinde Filistin'de parlamento seçimleri Hamas'ın zaferi ile sonuçlanmış, Hamas'ın seçimde güçlü bir ikinci parti olacağı beklenirken seçimleri kazanması, Batı'da şok etkisi yaratmıştır. Seçimleri İsrail'in terörist ilan ettiği Hamas'ın kazanmasıyla Orta Doğu Barış Süreci'nde İsrail-Filistin ve konuya arabuluculuk sıfatı ile taraf olan Türkiye ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır (Boran, 2006: 181).

Filistin seçim sonuçları için ABD Başkanı George Bush, yaptığı açıklamada sonuçların mevcut Filistin yönetimi için bir uyarı olduğunu ve halkın dürüst bir yönetim istediğini belirtmiş; fakat İsrail'in ortadan kaldırılmasını isteyen siyasi gruplarla ilişki kurmayacaklarını belirtmiştir. Filistin seçimlerinin yapıldığı tarihte İsrail Başkan Vekili Ehud Olmert ise, Hamas'ın içinde bulunduğu Filistin yönetimine güvenmeyeceklerini belirtmiştir. Seçim sonuçları İslam dünyasında Batı'nın aksine memnuniyetle karşılanmıştır (Boran, 2006: 182).

Hamas'ın bir terör örgütü olduğu gerekçesi ile İsrail tarafından muhatap alınamayacağına dile getirilmesi karşısında Başbakan Erdoğan, Hamas'ın El Fetih'e bir koalisyon hükümeti kurma teklifinin önemli olduğunun ve önyargılarla hareket edilmemesi gerektiğinin altını çizmiştir. Başbakan Erdoğan bu süreçte tarafların birbirlerini tanımaları gerektiğini ve bu durumun barışın tesisi için önemli olduğunu ifade etmiştir.

Hamas'ın Siyasi Büro Başkanı Halid Meşal'in Türkiye'yi ziyareti, İsrail ve Türkiye arasında birtakım gerginliklere sebep olmuşsa da Türkiye, söz konusu ziyaretin görüş alış verişi çerçevesinde gerçekleştiğine dikkat çekmek istemiş ve görüşmenin bölge barışı için önemli olduğunu vurgulamıştır. Aynı dönemde İsrail'li bazı yetkililerin Kuzey Irak'taki Kürt gruplarla ilişkisinin ortaya çıkması Türkiye'de İsrail'e karşı güvensizliği ve kızgınlığı beraberinde getirmiştir. Hamas'ın ziyaretine karşı İsrail, Türkiye'ye yönelik olarak Kürt kartını oynamaya başlamıştır. İsrail'in Kuzey Irak'taki Kürt gruplarla işbirliği içerisinde olduğu yönünde yapılan haberler Türkiye'nin endişelenmesine neden olmuştur. İsrail'in bu yönde çıkan haberleri yalanlaması üzerine Türkiye durumu yakından izleyeceğini ifade etmiştir. Bu durumun Hamas sonrası ilişkilerin biraz daha gerginleşmesine neden olduğunu söylemek mümkündür.

İsrail ve Türkiye'nin ekonomik alanda 2005'in son aylarından itibaren yoğunlaştırdığı yakınlaşmayı siyasal anlamda özellikle teröre ve terörizme karşı paralel söylemlerle geliştirdiklerini gözlemlemek mümkündür.

2005 yılına kadar İsrail tarafının Filistin'e yönelik orantısız güç kullanımı Türkiye'de sivil politik alana söylem imkânı verirken, 2005 yılı itibarıyla de İsrail ve Türkiye arasındaki pratik düzlemdeki ilişkiler de büyük ölçüde bu alanın kontrolüne geçmiştir. Sırasıyla Ocak 2005'te dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün ve Mayıs 2005'te de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail ziyaretleri sivil politik alanın, iki ülke arasındaki ilişkilere ağırlığını koymaya başladığını göstermiştir (İnat, 2006: 24-25).

Türkiye-İsrail ilişkileri konusunda sivil politik alanın etkinliğini gösteren en önemli gelişme Şubat 2006'da Hamas'ın Ankara ziyareti olmuştur. Ziyaretin özellikle ordu ve dışişleri bürokrasisinin mesafeli yaklaşımına rağmen gerçekleşmiş olması sivil

politik alanın Türkiye-İsrail ilişkilerinde politika üretme noktasındaki etkinliğini göstermesi açısından önemlidir (Çağaptay, 2009: 25).

2005 sonrası gerçekleştirilen ziyaretlerde dile getirilen Türkiye'nin İsrail ile Suriye ve Filistin arasında yaşanan problemlerde arabuluculuk görevi üstlenebileceği gibi öneriler, İsrail'i 1990'lardaki stratejik ortak pozisyonundan çıkarmış ve Türkiye'nin gözünde diğer bölge ülkeleri ile eşit pozisyona taşımıştır. Diğer bir ifadeyle Gül ve Erdoğan'ın ziyaretleri sırasında İsrail ile kurulan ilişki askerin iki ülke arasındaki ilişkilerde etkin olmasına imkân bırakmayan bir dil üzerinden gelişmiştir. Bu tarihten itibaren Aralık 2008'de İsrail'in Gazze'ye geniş çaplı bir operasyon düzenlemesine kadar geçen süreçte Türkiye İsrail ilişkilerine gerilim alanları dışında büyük ölçüde bu arabuluculuk önerileri hâkim olmuştur. Özellikle bu tarihlerde Türkiye'nin, İsrail ve Suriye arasında "kolaylaştırıcı" rolü oynamasıyla birlikte ilişkilerde "yeni bir boyuttan" bahsetmenin mümkün olduğu söylenebilir (Tür, 2009: 27).

27 Aralık 2008 tarihinde başlayıp 19 Ocak 2009 tarihine kadar yirmi iki gün süren İsrail'in ağır ve şiddetli saldırısından sonra Gazze'de önemli boyutta yıkımlar gerçekleşmiştir. Bu sürede İsrail'in yirmi iki gün süreyle Gazze Şeridi'nde sürdürdüğü operasyonda çoğu çocuk ve kadın olmak üzere yaklaşık 1.300 Filistinli ölmüş ve binlercesi yaralanmıştır

2008 yılının sonlarına doğru Gazze bölgesinde İsrail ve Hamas arasındaki ateşkesin bozulması ve bu durumu takiben İsrail'in yürüttüğü askeri kampanya, Türk yetkililerinin şiddetli eleştirilerine sebep olmuş, İsrail ordusunun aşırı güç kullanması, sivil ayrımı yapmaktan kaçınması, Gazze üzerindeki ambargoları kaldırmamakta direnmesi, AK Parti yönetiminin eleştiri oklarına hedef olmuştur.

İsrail, 27 Aralık 2008'de Gazze'ye karşı başlatmış olduğu saldırıları 2009 yılında kara harekâtıyla birlikte şiddetini arttırarak devam ettirmiş, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 29 Ocak 2009 tarihinde Davos Ekonomik Forum'unda Gazze konulu panelde İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in şahsında, İsrail'in Gazze'de yaptığı katliamlar karşısında dünya kamuoyunun gözü önünde tavır almıştır. Başbakanın

çatışmalar boyunca göstermiş olduğu tepkiler, Müslüman dünyasının ruhunu yakalamış ve bu dünyanın önderliğini elde etmesini sağlamıştır.

Türkiye-İsrail yakınlaşmasında yaşanan kriz atmosferi Davos Krizi sonrası daha da belirgin hale gelmiş ve söz konusu durum ideolojik nedenlerde değil yapısal nedenlerden kaynaklanmıştır. Bu bağlamda zikredilmesi gereken en önemli yapısal neden Türkiye'nin Ak Parti yönetimi süresince takip etmekte olduğu dış politika sayesinde Orta Doğu bölgesinde yaşamakta olduğu yalnızlık ve kuşatılmışlık hislerinden kurtulmasıdır (Oğuzlu, 2007: 48). Ak Parti'nin dış politika anlayışı beraberinde Türkiye'nin bölgesel ve küresel bir aktör olması yolunu açmıştır.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken İsrail yönetiminin genelde Filistin halkını özelde Gazze halkını Hamas yüzünden cezalandırması ve karadan, denizden, havadan abluka altına alması beraberinde uygulamış olduğu insan hakları ihlalleri, Gazze halkının adeta bir açık hava hapisanesinde yaşamasına her türlü insani ihtiyaçtan mahrum kalmasına neden olmuştur. Davos'ta Başbakan Erdoğan'ın Gazze'de yaşanan ablukaya ve ambargoya karşı haklı tepkisini dile getirişi tüm dünyanın dikkatini bölgeye ve İsrail'in yaptıklarına çevirmesine neden olmuştur.

İstanbul'da faaliyet gösteren ve tüzüğünde dünyanın savaş, afet gibi felaketlerden zarar gören insanlara yardım etmek için kurulmuş olduğu belirtilen ve on beş yıldan beri BM Sosyal ve Ekonomik Konseyi'nin danışman statüsünde üyesi olduğu belirtilen hükümet dışı bir kuruluş niteliğinde görülen İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (İHH)'nin organizasyonu sonucunda abluka altındaki Gazze'ye ulaştırmak üzere 26 Mayıs 2010 tarihinde insani yardım ile Türkiye başta olmak üzere çeşitli ülkelerin vatandaşlarından oluşan gönüllü 600'ü aşkın yolcu taşıyan 7 gemiden oluşan filo, İstanbul'dan yola çıkmıştır. Bu gemilere izin vermeyeceğini bildiren İsrail, silahlı kuvvetleri aracılığıyla 31 Mayıs 2010 tarihinde, konvoyu uluslararası sularda (açık denizde) saldırmış ve bu saldırı sonucunda Mavi Marmara adlı gemide bulunan 9 kişi öldürülmüş, onlarcası da yaralanmıştır (www. ihh.org.tr/, 20.11.2011).

Tüm bu gelişmeler ışığında Türk-İsrail ilişkilerinin genel seyrini ve ilişkilerdeki kırılmaları genel bir biçimde tanımlayacak olursak, Türkiye-İsrail ilişkilerinde

soğumanın temel sebepleri, 2000 yılında barış görüşmelerinden bir sonuç alınmaması ve Ariel Sharon'un Yahudiler tarafından Tapınak Tepesi olarak adlandırılan, Müslümanlarca Haram el-Şerif (Mescid-i Aksa ve Kubbet-üs Sahra Camileri bu bölgede bulunur) olarak nitelenen kutsal alana kalabalık bir polis koruması ile gitmesi sonucu başlayan el-Aksa İntifadası'dır. Bunun sonucu olarak İsrail, Filistinlilere aşırı güç kullanmış ve Türkiye'de hem Ecevit hükümeti hem Erdoğan hükümeti sert tepkiler vermiştir (Uzer, 2011: 155).

Bundan sonra ilişkiler daha da vahim bir boyut almıştır. Ocak 2010'da Türkiye ile İsrail arasında alçak koltuk krizi yaşanmıştır. İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Danny Ayalon Türkiye'de yayınlanan "Kurtlar Vadisi" isimli bir televizyon dizisinde Mossad ajanlarının çocuk kaçakçısı olarak gösterilmesine tepki olarak, Türkiye'nin o dönemki Tel Aviv Büyükelçisi Oğuz Çelikkol'u görüşme sırasında daha alçak bir koltuğa oturtmuş ve İsrailli basın mensuplarına bu durumu İbranice olarak ifade etmiştir (Hürriyet, 13.01.2010).

Türk-İsrail İlişkilerinde yaşanan en vahim olay ise Mavi Marmara Baskını olmuş, İsrailli komandoların Mavi Marmara gemisine çıkıp dokuz kişiyi öldürmesinden sonra Türkiye Dışişleri Bakanlığı, bu katliamın telafisi mümkün olmayan sonuçları olabileceğini dünyaya ilan etmiştir. Diğer taraftan, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, aynı gün BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada, İsrail'in katliamını korsanlık, haydutluk ve barbarlık olarak nitelemiş ve bu ülkenin uluslararası toplumdan özür dilemesi gerektiğini vurgulamıştır. 32 ayrı ülkeden 600 civarında kişinin bulunduğu filonun kıyıdan 72 mil uzakta, uluslararası sularda saldırıya uğradığını vurgulayan Davutoğlu, öldürülenlerin ailelerine, tazminat ödenmesi konusunda da ısrarcı olmuştur (www.mfa.gov.tr, 15.10.2011).

Bu kriz sonucunda Türk-İsrail İlişkileri ciddi bir yara almış, İsrail bu çatışmadan çıkan asıl zararlı taraf olmuş çünkü bölgedeki en önemli müttefikini kaybetmiştir.

2.2 Türk-İsrail İlişkilerinin Gelişimini Etkileyen Temel Faktörler

İsrail Devleti'nin 1948 yılında kuruluşunu ilan etmesinin ardından Türk-İsrail ilişkileri, Türkiye'nin İsrail'i 28 Mart 1949'da de facto olarak tanımasıyla fiili olarak başlamış, Türkiye'nin bu dönemde Batı politikaları takip etmesi, ABD'nin en önemli müttefiki olması ve artan Sovyet tehdidi İsrail'i tanıması neden olmuştur. Türkiye'nin İsrail'i tanıması beraberinde ticari, ekonomik, askeri ve kültürel işbirliğini getirmiştir. Söz konusu alanlarda gerçekleştirilen işbirlikleri dönemin uluslararası atmosferinden etkilenmiş ve gerek askeri gerekse de ekonomik faktörler ilişkilerin gelişmesinde temel parametreleri oluşturmuşlardır.

Türk-İsrail ilişkileri özellikle Soğuk Savaş dönemi sonrası gelişme göstermiş, Sovyetlerin dağılması, Orta Doğu Barış Süreci'nin başlaması ve ABD'nin iki ülke ilişkilerinin gelişimi için artan çabası 1990'lı yılların Türk-İsrail İlişkilerinde gelişimi etkileyen temel parametreleri oluşturmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası iki ülke için ortaya çıkan güvenlik kaygıları, artan bölgesel tehdit unsurları, ABD ve Sovyetler Birliği'nin etkileri, Filistin Meselesi, ekonomik ve ticari işbirliği anlaşmaları ilişkilerin gelişimini etkileyen temel faktörleri meydana getirmişlerdir.

2.2.1 Güvenlik Kaygıları

İsrail, Arap coğrafyası içerisinde yer alan Arap ve Müslüman olmayan tek ülke olmasının yanı sıra Filistin topraklarının işgaliyle elde edebildiği devlet kimliğini koruyabilmek adına özellikle bölgede Arap olmayan devletlerle işbirliği kurma çabası içerisine girmiştir. İsrail'in çevresinin düşman Arap ülkeleriyle kuşatıldığını düşünmesi, aynı şekilde Türkiye'nin özellikle komşularından Suriye, İran ve Yunanistan'dan ciddi tehditler algılaması İsrail ve Türkiye arasında bölgesel tehdit algılamasından doğan bir yakınlaşmanın başlamasına neden olmuştur.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Türkiye bölgede istikrarsızlıkla karşı karşıya kalmış ve özellikle İran, Suriye ve Yunanistan'dan gelebilecek dış tehditlere yoğunlaşmıştır. Suriye'nin Dicle ve Fırat Nehirlerinden daha fazla su hakkı istemesi, PKK terörüne destek vermesi ve Hatay üzerinde yer alan tarihi arzusu, İran'ın aşırı İslami akımlara verdiği destek ve PKK terör örgütünün faaliyetlerine göz yumması

Türkiye'nin bu ülkelere karşı ciddi tehditler algılamasının nedenlerini oluşturmuştur. Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit edecek bu unsurlara paralel olarak Yunanistan, Suriye, Kıbrıs ve Ermenistan bağlamında son dönemlerde çeşitli anlaşmalar ve yakınlaşmalar ile Rusya'nın "multi-containment" (çok taraflı çevreleme) politikalarına destek veren tutumları, Türkiye'nin bölge içinde güçlü bir dost edinme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Yılmaz, 2001: 46).

Türkiye-İsrail İlişkilerinin 1990'larda süratle gelişmesine katkıda bulunan iki önemli ve birbirini tamamlayan faktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, SSCB'nin yıkılması ve Birinci Körfez Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni uluslararası ortamın iki ülke ilişkilerini geliştirmesi için gerekli zemini sağlamış olmasıdır. İkincisi ise, iki tarafın karşılıklı beklentilerinin örtüşmesi ve ortak tehdit algılamalarıdır. Bu iki olgu, Türkiye-İsrail ilişkilerini belirleyen temel parametreler olmuştur (Öztürk, 2004: 312).

2.2.2 Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri Faktörü

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, uluslararası sistemde önemli değişiklikler yaratmış; Ortadoğu'daki aktörler de bu gelişmenin dışında kalamamışlardır. Sovyetler Birliği'nin dağılması, Doğu-Batı çatışmasının sona ermesi ve üzerindeki Sovyet tehdidinin kalkması, bir bakıma bölgenin önemli aktörlerinden Türkiye'nin dış politikadaki hareket alanını genişletmiştir. Bunun sonucu olarak, Soğuk Savaş sonrası dönemde, beklenilenden daha süratli gelişmelerin yaşandığı dış politika alanlarından birisi, Türkiye'nin genelde Ortadoğu ile ilişkilerinde ve özelde İsrail ile ilişkilerinde olmuştur (Öztürk, 2004: 313). Nitekim söz konusu sürecin nedenini Arı (2001: 428), "Soğuk Savaş sona ermiş olmakla birlikte, Türkiye'nin güvenlik sorunları tamamen ortadan kalkmadığı ve arttığı için, ABD'nin desteğine ihtiyaç duyulmaya devam edilmiş ve bunun da ancak İsrail ile ilişkilerin geliştirilmesiyle sağlanabileceği düşünülmüştür." şeklinde açıklamaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bölgede önemli bir otorite boşluğu doğmuş ve bu durum ABD'nin bölgede önemli bir hegomonik güç olmasına sebep olmakla birlikte özellikle Körfez Savaşı sonrası ABD'yi küresel ve bölgesel tek lider pozisyonuna taşımıştır. ABD'nin artan gücü ve etkisi Türkiye'nin bir Batı müttefiki

olarak ABD'nin yanında yer almasına neden olmuş, İsrail'in tanınması ilişkilerin stratejik ortaklığa dönüşmesi ABD'nin katkı ve çabalarıyla gerçekleşmiştir.

ABD'nin ilişkiler üzerindeki çabaları konusunda Olson (2005: 37), “ ABD, Türkiye ve diğer Ortadoğu ülkelerini, özellikle Ürdün'ü, İsrail'in üstün teknolojisine bağımlı kılmak doğrultusunda bir politika gütmektedir.” görüşünü belirtmekte AB ve ABD'nin Türkiye'ye insan hakları gerekçe gösterilerek silah satışında önemli oranda kısıtlamalar yapması ve bu nedenle silah satışının gerçekleşmemesi bu süreçte Türkiye'nin İsrail'den daha kolay silah temin edebilmesini sağlamış, mevcut durum Olson'un görüşünün tutarlılığını ispat etmiştir.

Türkiye-İsrail stratejik ortaklığının gelişimi ABD'nin stratejik hedefleri arasında yer almaktadır. Türkiye'nin İsrail'e yönelmesini sağlayan nedenlerden birisini, Rum ve Ermeni gruplara karşı ABD Kongresi'nde Yahudi Lobisinin desteğini almak istemesi oluşturmakta ve Yahudi Lobisi Türkiye karşıtı hareketleri ve çalışmaları engellemede başarılı ve önemli bir politik faktör olmaktadır. Söz konusu desteğin sürdürülmesine Türk Yetkililerin verdiği büyük önem ve İsrail'in ABD'deki desteğinin yanında Avrupa Birliği ile ilişkilerinde de Türkiye'ye destek sağlaması ilişkilerin gelişiminde önemli ayrıntılar olarak yer almaktadır. Türk-İsrail ilişkileri karşılıklı beklentiler minvalinde ABD desteğiyle gelişmektedir.

2.2.3 Askeri Stratejik ve Ekonomik İşbirliği

1996 yılının Şubat ayında Türkiye ve İsrail arasında Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması imzalanmış, tarihi anlaşma uyarınca iki ülke silahlı kuvvetleri arasında subay ve personel değişimi ile belirli okulların heyetlerinin karşılıklı ziyaretlerinin gerçekleşeceği belirtilirken, imzalanan anlaşma ile Türk subaylarının İsrail Ordusu'nda, İsraili subaylarında Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde askeri eğitim görmeleri mümkün olmuştur. Ayrıca iki ülke arasında askeri işbirliği; teknik düzeyde bilgi alış verişini sağlayacak, ortak tatbikatlar düzenlenecek, her iki ülke silahlı kuvvetleri mensuplarının katılacağı spor müsabakaları yapılacak ve karşılıklı gemi ziyaretleri gerçekleştirilecektir. Anlaşmanın oluşma nedenleri içerisinde ise Washington'la, özellikle İsrail yanlısı Kongre'yle, ilişkileri güçlendirmek, PKK'ya verdiği destekten

dolayı Suriye'ye kızgınlık, İsrail-Suriye barış görüşmelerinden Türkiye'nin çıkarlarını koruyan bir anlaşma çıkmayacağı inancı ve insan hakları şartı koşmayacak bir ortakla askeri işbirliği yapma isteği yer almaktadır (Dursunoğlu, 2005: 268-269). Böylece yapılan anlaşmayla İsrail ile Müslüman bir devlet arasında benzeri görülmemiş bir işbirliği gerçekleşmekte ve Ortadoğu'nun askeri olarak en güçlü iki ülkesi ve en dinamik iki pazarı bir araya gelmektedir.

Türkiye'nin güvenlik politikalarında İsrail'in yüksek bir önceliğe sahip olması, Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası değişen gerçekler ışığında, bölgesel güvenlikle ilgili stratejik değerlendirmelerinin yarattığı zorlamaların etkisinde, yeni alternatifler arayışının bir sonucudur. Soğuk Savaş sonrası yaşanan değişiklikler NATO'nun stratejisinin tümüyle yeniden belirlenmesini gerektirmiştir. Bu gelişmeler Türkiye'de güvenlikle ilgili kuşkular yaratmıştır. Kuşkular genellikle, Orta Doğu'daki gelişmelerin bir sonucu olarak, Türkiye'nin güvenliği tehdit altında kalırsa, NATO'nun Türkiye'nin savunulmasına yardım edip etmeyeceği üzerine yoğunlaşmıştır. Yakın bir Türkiye-İsrail işbirliğine giden yolun açılmasına etki eden önemli faktörlerden birisi, bu genel durum olmuştur. Bu işbirliği Türkiye'ye sadece teknolojik avantajlar sağlamakla kalmamakta; daha önemlisi, ona caydırıcı bir karakter sunmaktadır. Tüm bu işbirliğine giden süreç üzerinde terörizm, radikal İslami hareketler Suriye, Irak ve İran'ın bu hareketlere desteği önemli etkilerde bulunmuştur (Öztürk, 2004: 324).

Savunma sanayi işbirliği anlaşmaları ile birlikte Türk askeri donanım ve gereçleri özellikle savaş uçaklarının modernizasyon işlemleri İsrail tarafından gerçekleştirilmektedir. 1950'lerde başlayan istihbarat alanında işbirliği, Org. Çevik Bir'in Şubat 1996 yılında İsrail'e yaptığı resmi ziyaret esnasında karşılıklı imzalanan ve işbirliğini genişleten anlaşmalar neticesinde, her iki ülke açısından ana hedef Suriye, ikincil hedef İran olmak üzere elektronik gözetleme konusunda ortak hareket etme kararı alınmıştır. Türkiye muhtemelen Rus teknolojisini kullanan komsularının askeri sistemleri hakkında da İsrail tarafından bilgilendirilmektedir. Ayrıca, İsrail istihbarat uydusu Ofek tarafından toplanan bilgilere Türkiye'nin ulaşımına izin verilmiştir. Terörle mücadele konusunda da karşılıklı bilgi alışverişi yapılmaktadır. Ancak, PKK konusunda İsrail tarafının açık bir tavır almak istememesi nedeniyle bu konu sadece iki

polis gücü arasında imzalanan anlaşmada özellikli olarak ele alınmıştır (Inbar, 2001: 28).

Türkiye ve İsrail ortak çıkarlar ve karşılıklı beklentiler doğrultusunda ilişkilerini geliştirmekte askeri savunma ve istihbarat alanında geliştirilen ilişkiler her iki ülkeye de önemli kazançlar getirmektedir.

2.2.4 Filistin Meselesi

Türkiye-İsrail ilişkilerinde gelişimi etkileyen en temel faktör Filistin Meselesi'dir. Türkiye, İsrail ve Filistin arasında gözettiği denge politikasını sürdürmeye devam etmiş, İsrail'le gerçekleşen işbirlikleri ise özellikle Orta Doğu Barış Süreci'yle birlikte ilerleme kaydedebilmiştir. İlişkilerin gelişimi Filistin Meselesi ile ve bu yönde gerçekleştirilenlerle paralel bir seyir izlemiş zaman zaman Türk-İsrail ilişkileri Filistin Meselesi'nden dolayı gerginleşmiştir. Filistin halkına karşı gerçekleştirilen haksızlıklara karşın Türkiye, İsrail aleyhinde dönem dönem inişli çıkışlı bir seyir takip etmiştir.

1988 yılında yapılan Cezayir Toplantısı'nda kurulduğu açıklanan Filistin Devleti'ni tanınması, Türkiye'nin "İsrail de dâhil olmak üzere bölgedeki bütün devletlerin barış ve güvenlik içinde yaşamalarının hakları olduğu" görüşünü değiştirmemiş, bundan dolayı İsrail, Türkiye'nin bölge içindeki konumu ve içinde bulunduğu zor durum nedeniyle bu ülkeye anlayış göstermeyi tercih etmiştir (Robins, 1991: 81).

Türk-İsrail ilişkilerinde etkili olan en önemli konu Filistinlilerdir. Bu, bir yanılla Türkiye'yi Filistin davasına karşı hakiki bir yakınlık, dayanışma ve özdeşleşme duymasına yol açan diğer yanılla da Arapların Türkiye'yi İsrail'den uzaklaştırmak için kullandıkları en etkili araç olan özel bir durumdur. Nitekim, FKÖ'nün ilk yirmi yılı içinde-1960'ların ortalarından 1980'lerin ortalarına dek-Ankara'nın FKÖ ile ilişkilerinin en üst düzeye ulaştığı anların İsrail'le en alt düzeye indiği anlar olduğu da söylenebilir. Yine de 1980'lerin son yıllarından itibaren bu olumsuz bağıntı değişmeye başlamış, Türkiye 1988 yılında her iki ülke ile de ilişkilerinin düzeyini yükseltmiştir. İsrail ve FKÖ arasında 1993 yılında imzalanan Oslo Anlaşması ile Türkiye ve İsrail

arasındaki ilişkilerde önemli sıçramalar yaşanmış ve Türkiye her iki ülkeye karşı dengeli bir politika izlemeyi başarabilmiştir (Bengio, 2009: 227).

3. İDEOLOJİ

İdeoloji, kavram olarak çok farklı anlamlarda kullanılmakta ve kavramın ne olduğu üzerine tam olarak net bir tanım yapılamamaktadır. Anlamı gittikçe belirsizleşen İdeoloji'nin bir söylem, bir delil olduğu bunun yanında özne ve nesne arasındaki ilişkide özne açısından bir anlamlar sistemi inşa etme ve yerleştirme sorunu olduğu da ifade edilmektedir. Çalışma, bu bölümde kavramın ne olduğu üzerine yapılan tanımlamaları ifade etmekte ve konunun anlaşılabilir olmasına katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Çalışmanın karşılaştırmalı söylem analizi üzerine inşa edilmiş olması, İdeoloji kavramının önemini arttırmaktadır.

3.1 İdeoloji Kavramı

İdeoloji kavramı günlük politik, sosyal ve akademik hayatta en çok -aynı zamanda çok farklı anlamlarda- kullanılan bir kavramdır. Bu kavramın etimolojik kökeni üzerinde bir fikir birliği olmasına rağmen (etimolojik açıdan ideler öğretisi olarak tanımlanan bu kavramın kökü yunanca *ídéa* ve *λόγος* kelimeleridir) terim anlamı açısından bir fikir birliği ne yazık ki oluşmamıştır.

İdeoloji konusunda tarihsel süreç içerisinde farklı düşünürler tarafından farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır: toplumsal yaşamdaki anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci, belli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi, egemen bir siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler, sistemli bir şekilde çarpıtılmış iletişim, söylem ve iktidarın çatışması gibi (Devran, 2010: 15).

İdeoloji, “genel olarak bir siyasi partinin inançlarını, değerlerini, temel ilkelerini ifade eden bir politik ideolojide olduğu gibi, şu ya da bu ölçüde tutarlı inançlar kümesi; siyasi ve toplumsal eylemi yönlendiren düşünce, inanç ve görüşler sistemi; (...) bir toplumsal durumu yansıtan düşünceler dizgesi; insanların kendi varoluş koşulları ve

ilişkilerinden doğan yaşam tarzlarıyla ilgili tasarımların tümü olarak tanımlanabilir (Cevizci, 2002, s.533).

Anlamı gittikçe belirsizleşen ideolojinin, en temelde özne ile nesne arasındaki ilişkide, özne açısından bir “anamlar sistemi” inşa etme ve yerleştirme sorunu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, ideoloji sürecini, toplumsal faktörlerin içerisinde özne olmaya itildikleri toplumsal evreni anlamlandırma ve bunu muhtelif göstergeler, işaretler, değerler, ilgi ve çıkarlar aracılığıyla ortaya koyma süreci olarak görmek mümkündür (Çeğin ve Arlı, 2004: 28).

İlk kez Fransız düşünür Destutt de Tracey tarafından, düşüncelerin ve duyguların çözümlenmesiyle insan doğasını anlamayı olanaklı kılacak yeni bir bilim tasarımını tanımlamak amacıyla 1796’da kullanılan kavram, çıkışında olumlu ve ilerlemeci bir içeriğe sahipken, Napolyon Buanoparte’in, toplumsal düzende tehlike yaratan yıkıcı bir doktrin olarak sunmasıyla, ideoloji kavramı olumsuz bir anlam kazanarak, politik alana taşınmıştır. Kavram düşüncelerin biliminden, siyasi yaşamın pratik gerçekliklerinden ayrı ve yanlış olduğu öne sürülen bir düşünceler yapısına gönderme yapacak şekilde referansını değiştirmiştir (Dursun, 2001: 23).

Napolyon, ideoloji kavramının gelişim tarihi açısından farklı bir yere sahiptir. O, başlangıçta sıkı bir ideolojist iken, daha sonra bu görüşünden vazgeçip bu akımın düşmanı haline gelmiştir. Ona göre ideolojistler, iyi bir toplum modelini insanlara kabul ettirmeye çalışmaktan başka bir şey yapmamaktadırlar. Fakat bunu yaparken bu fikirler dizisinin gerçeklikle uyuşup uyuşmadığını bir tarafa bırakıp spekülasyonlarla uğraşmaktadırlar. Napolyon ideolojistleri aynı zamanda realiteden uzak hayalciler olarak suçlamaktadır. O, ideoloji kavramını felsefi bir teorinin politik güce karşı bir meydan okuması olarak kabul etmekte; esas olanın ise sadece ve sadece politik güç olduğuna inanmaktadır. Napolyon’un ideolojistlere getirdiği bu tenkitler ideoloji kavramının oldukça negatif bir anlam kazanmasına sebep olmuş ve onun bu olumsuz tutumu bazı yazarlar tarafından da benimsenmiştir. Mesela L. Fontanes ideolojistleri, ateistlik ve metafizik düşmanlığı ile suçlamış ve onlar tarafından dile getirilen toplum modelinin gerçeklikten tamamen uzak bir model olduğunu iddia etmiştir (Topakkaya, 2007: 166).

Bu görüşlerin yanı sıra 19. yüzyıl boyunca ideoloji, ideler öğretisi ve genellikle mantık, ontoloji, psikoloji ve bilgi teorisi ile etkileşim içerisinde farklı fikirlerin oluşum ve gelişim bilimi olarak anlaşılmıştır.

Terry Eagleton “İdeoloji” kitabında birbirinden çok farklı anlam ve referanslarla çoğu zaman içeriği muğlak şekilde kullanılan “ideoloji” kavramını, “tek ve yeterli” bir tanıma sokmayı saçma bularak, tarihsel bir perspektif içinde hangi anlamları kazandığını tartışır, bu kullanım şekilleri ve içeriğiyle polemiklere girer. Esasen ideoloji kavramı doğasına ilişkin farklı yorumlarla, yerine önerilen alternatif kavrayışlarla, hatırı sayılır bir tartışma mecrasıdır. Richard Rorty, Michel Foucault gibi bazı kuramcılar, bu terimi tamamen atıp yerine “söylem-iktidar” kavram ve ilişkilerini geçirmeyi önermişlerdir. Jürgen Habermas, ideolojiyi günümüz dünyası için reddedip artık onun yerini tekniğin aldığını, günümüz kapitalizminin artık hiçbir söylemsel meşrulaştırmaya gerek duymadan kendi kendine islediğini iddia etmiştir. Bu gösterge çizelgesinin nihilist çalışmalarında, Baudrillard ise “Sorun gerçekliğin yanlış temsili (bu anlamdaki kullanımlarına karşılık gelecek şekilde ideoloji) değil, gerçekliğin artık gerçek olmamasıdır.” der ve toplumsal yaşamın derin bir anlam bunalımı geçirdiğinden bahseder (Eagleton, 2005: 129).

3.1.1 Marksist Yazın Açısından İdeoloji

İdeoloji kavramının tarihsel gelişim süreci açısından önemli yere sahip olan ve bu kavrama popülerlik kazandıran filozoflar hiç şüphesiz K. Marx ve F. Engels'tir. Her ikisi de Napolyon ve 1848 Devrimi çerçevesinde tartışılan ideoloji kavramından hareket ederler. Buna rağmen sosyal bilimcilerin ortak kanısı, ideoloji kavramının modern anlamda kullanımını K. Marx'a borçlu olduğumuzdur. İdeolojiyle ilgili tartışmalarda K. Marx'ın kavramsallaştırması ise son derece önemli bir yere sahiptir. Kavram, Marx'la birlikte yeni bir anlam kazanmıştır. Marx'ın kavramsallaştırması aynı zamanda ideolojinin ilk kullanım biçimlerinden radikal bir kopuşu da içerir (Atılğan, 2001: 1).

Marksist yazında birçok özgül kullanışı içinde ideoloji kavramına baktığımızda temelde iki yöneliştten söz etmek mümkündür; ideolojiyi, kapitalizmin yeniden üretimi işlevinde gören yöneliş ve ideolojiyi özgüllüğü anlamında bir anahtar olarak gören

yöneliş. İlkinde üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan sınıfın elinde bulunan iktidarı, kendi çıkarlarının devamlılığı için düzenlenen devlet mekanizması aracılığıyla baskıcı ya da rıza kazanıcı bir şekilde uyguluyor olmasına odaklanılmıştır. İkincisi “üstyapısal ögelere” kültür, ideoloji ve söyleme ağırlık veren yaklaşımlardır. Bu yönelişte ideoloji özneliği anlamında anahtar bir kavramdır, buradan hareket edilir (Dursun, 2001: 24).

Marx’da ideoloji kavramının farklı kullanımları ve anlamlarını ayırt etmemize yardımcı olacak çeşitli kriterler mevcuttur. Bunları ana hatlarıyla şu şekilde sıralamak mümkündür:

A) Marx’a göre İdeoloji “yanlış bilinç (falsches Bewusstsein)” olarak, bir taraftan gelişmemiş üretim araçlarının (üretim sadece bireylerin fiziksel varlıklarının üretimi olarak düşünülmemelidir. Üretim bireylerin bir etkinlik türü, yaşamlarını ifade etme yolu ve belli bir yaşam biçimidir)

B) Toplumsal varlığın felsefi bilinci, tarihsel ve toplumsal bilincin en yüksek şekli olan genelliği şart koşmaktadır. Bu genellik kendi meşruiyetini kendi sosyal fonksiyonundan alır ve ampirik, yavaş olarak gelişir. Bundan dolayı Marx, teorik ve idealist dünya görüşlerini reddeder.

C) Genel ve özel ilgi arasındaki karşıtlık ideoloji kavramı açısından oldukça önemlidir. Özel ilginin kendini gerçekleştirme aynı zamanda genel ilginin temsil edilmesi olarak anlaşılmaktadır. Özel ilginin kendini gerçekleştirme ancak gelişmiş bir kamuoyu sayesinde mümkündür ve böyle bir kamuoyunda farklı özel ilgilerin birbiriyle mücadelesi kaçınılmazdır. Bu mücadeleyi kazanan kendi ilgi ve arzularını gerçekleştirebilir. Bu anlamda ideoloji, hâkim olan grup ya da sınıfın ideolojisidir.

D) İdealist soyutlamalar için ideoloji kavramının oluşum ve anlamının olumsuzlanması yapıcı bir özellik göstermektedir. İdeoloji, kendi fonksiyonunu yine kendi dolaylı etkisiyle yerine getirmektedir. İdeoloji, bu kritik soyutlamanın pratik önemini açığa çıkarmak onu uygulamada düzeltmek ve yeniden temellendirmek zorundadır. İdeoloji bu anlamda ne pratik ne de üretken bilincin bir sonucudur. O aynı zamanda dolaylı da olsa herhangi bir davranışın gerekli şartı olarak da gösterilemez.

İdeoloji, ancak genel temel bir dünya görüşünü kazanmaya katkıda bulunduğu sürece pozitif bir kavram olarak değerlendirilebilir.

E) İdeoloji kavramının en önemli özelliği, onun aracılık işlevidir. İdeolojiler herhangi bir tarihe sahip değildir. Fakat onlar tarihseldirler ve tarihsel yapının da temel taşlarıdır (Topakkaya, 2007: 168).

Marx, toplumda egemen olan ideolojinin yöneticilerin ideolojisi olduğunu vurgulamaktadır. Eğer yönetici sınıfın ideolojisi belli bir dönemin egemen ideolojisi ise, söz gelimi, o dönemde burjuva ideolojisi egemense, bu ideoloji yönetilen bireyler tarafından kolayca anlaşılacaktır. Yönetici sınıf, entelektüeller, medya profesyonelleri ve öğretmenlerden berberlere kadar farklı gruplar, bağımsız ve parçalanmış gruplar, toplumdaki bireylerin anlam oluşturmalarını etkilerler. Bu yüzden ideoloji sayesinde, yönetici ekonomik sınıflar kendi üstünlüklerini bütün toplumsal aktivitelerde hissettirirler ve doğallaştırırlar. Böylece onların yönetimi doğalmış ve kaçınılmazmış gibi algılanır. Bu yüzden de meşru ve itaat edilmesi gereken bir gerçek olarak kabul edilir (Hartley, akt. Devran, 2010: 20-21).

Terry Eagleton'ın tasnifine göre ise Marx'ta ideoloji en az dört anlama gelecek şekilde kullanılmıştır:

1- Kendisini tarihin temeli olarak gören, insanların ilgisini başka yöne çekerek baskıcı bir siyasi iktidarın ayakta kalmasına hizmet eden yanıltıcı ve toplumsal bağları koparılmış inançlar.

2- Egemen toplumsal sınıfın maddi çıkarlarını ve onun yöntemini desteklemeye yarayan fikirler.

3- Sınıf mücadelelerinin alanı, devrimci güçlerin doğru bilincini de içeren kavramsal formların tamamı.

4- Meta fetişizminin ideolojik sonuçları vardır. Toplumsal yapının gerçek işleyiş tarzı gizlenir, emeğin toplumsal karakteri göz ardı edilir. Toplum bu meta mantığı ile parçalanır, toplumsal yapıyı bir bütün olarak düşünmek kolay olmaktan çıkar, kapitalist işleyiş/düzen bütünlüklü olarak görünmeye son verir ve böylece kendisini siyasi

eleştirilerle daha az yıpratılabilir kılar. Cansız yaratıklar tarafından toplum hayatının/ toplumsal ilişkiler setinin tahakküm altına alınması doğallık ve kaçınılmazlık algısı yaratır, insanlarca inşa edilen bir şey olduğunu, dolayısıyla değiştirilebilir olduğunu görünmez kılar (Dursun, 2001: 24).

Eagleton ayrıca (2005: 129), “Marx’ ta ideoloji bir yanılsama olarak da, bir toplumsal sınıfın düşünsel donanımı olarak da kullanılır.” demektedir.

Marx’ta İdeoloji, piyasa ilişkileri içerisinde ve piyasa aracılığıyla üretilmektedir. Bu, yapısal bir durumdur. Bu anlamda ideoloji, “yanlış bilinç”i tanımlayan bir kavramdır. Vladimir Lenin ile birlikte ideoloji, farklı sınıfsal çıkarları açıklayan kuramsal bir mücadele alanı olarak tasarlanmış ve yansız ya da daha olumlu bir içerik kazanmıştır. Marksizm’in kendisinin de bir ideoloji olduğu dile getirilmiştir (Dursun, 2001: 25).

Marksist gelenekte ideoloji kavramı Lenin’e kadar fazla ilgi görmemiş ve kavramın yorumlanış biçiminde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Marx’ın tersine Lenin ideoloji kavramını olumlu anlamda ele almıştır. Yine Lenin Marx’ın aksine bilimsel sosyalizmin proletarya bilincinin oluşması için yeterli olmadığına; dolayısıyla da bu bilincin oluşması için başka bir aracıya gereksinim olduğuna inanmaktadır. Ona göre bu aracı ideoloji ve ideolojinin somut yansıması olan parti teşkilatlanmasıdır. Bu anlamda ideoloji, işçi sınıfının sınıfsal ilgilerinin bir ifadesi olarak halk ideolojisinin aksine, bilimsel sosyalizmin sonuçlarının stratejik ve bilinçli bir şekilde uygulanmasına imkan sağlayan bir aracı konumundadır. Lenin’in bu farklı yaklaşımından başka, Marksizm taraftarlarından Marx’ın bu kavramı yorumlayış biçimine herhangi bir itiraz gelmemiştir. G. Lukács’a kadar Marx’ın “yanlış bilinç” olarak tanımladığı ideoloji kavramı temelde kabul edilmiştir. İlk defa Lukács bu tanıma karşı çıkmış ve bu kavramı oluşturan gerçeklikleri açığa çıkarmak istemiştir. Ona göre, ideoloji kavramı kendisinin ait olduğu tarihsel bütünlüğün bir anıdır (Topakkaya, 2007: 170).

İdeoloji kavramı, Marksizm ve Marksist yazarlar arasında genel anlamda Marx ve Lenin’in yorumlarıyla anlaşılmaya devam etmiştir.

3.1.2 Althusser'in İdeoloji Kavramıyla Yapısalcı Analize Katkısı

Lois Althusser “ideoloji” kavramını Marksist analize katkı oluşturacak şekilde, iki biçimde kullanmıştır. İlkinde basit yeniden üretim döngüsünde “yeni üretim koşullarından biri” olarak, diğerinde iktidar alanının yeniden üretiminde “devletin ideolojik aygıtı” olarak. Althusser analizinde üretim tarzı olan, inşa edilmiş bütünlüğün yeniden üretilebilmesi için hepsi de yeniden üretilmesi gereken, iktisadi, ideolojik ve siyasal olmak üzere üç an veya pratik saptar. Bu şekilde klasik altyapı-üstyapı ayrımına da biraz daha ilişki ve dinamik bir özellik atfeder. Althusser’e göre, Marksist gelenekte üstyapı-temel ayrımını anlatmak üzere kullanılan bina metaforu betimleyicidir, betimleyici olduğu ölçüde de sınırlar ve aşılması gerekir. Bu amaçla üstyapıya görece bir özerklik kazandırarak “üst belirlenim”i ifade eder. Bu formülasyonda, üst düzey olarak ele alınan yapıları, kendi içinde hukuki-siyasal ve ideolojik olarak iki düzeyde inceler ve bu şekilde üstyapının bu iki düzeyi arasında etkileşim olduğunu da anlatmak ister (Althusser, 2006: 126).

Althusser burada esasen “üstyapısal öğelere” belli bir özerklik alanı tanımlamaya çalışmış, ancak bunu yine de “son tahlilde” üretim tarzı ile koşullandırmış, devletin ideolojik aygıtları olarak adlandırdığı eğitim, aile, din, okul ve medya gibi yapıların birbirleriyle mücadelesini açıklarken sınıf mücadelesini devreye soktuğu ölçüde klasik Marksist kavrayışa bağlı kalmıştır. Düzeyler kendi arasında etkileşimdedir, ancak genellikle sabit kalır ve değişim olasılığı son tahlilde iktisadi düzeydeki çelişkiden doğar. Bu durum birden fazla belirlenmiş olabilir yani birden fazla düzeyde çelişkiyi içerebilir; fakat temel değişimin gerçekleşebilmesi için bunlar son düzeyde iktisadi olanı içermelidir. Susan Himmelweit benzer şekilde Althusser ve Balibar’ın “Kapitali Okumak”da yeniden üretim ve çelişkiyi farklı yapısal düzeylerde gerçekleştiğini söylediklerini ifade eder (Marksist Düşünce Sözlüğü, s.632).

Althusser’e göre İdeoloji, bireyleri “kendi başına eyler” kıldığı ölçüde bu bireyler kendi ideolojik inşalarına katılmış olurlar. Söz konusu kavramsallaştırmada Fiske, Althusser’in ideolojinin doğasına ilişkin 3 önemli tezini saptar,

1- İdeoloji, bireylerin kendi varoluş koşullarıyla hayali ilişkilerinin bir temsilidir. İdeoloji gerçekliğin bir temsili değil, gerçeklikle kişilerin yasadıkları bir ilişkinin temsildir. Burada ideoloji gerçekliğe ilişkin çarpıtılmış düşüncelere değil, gerçeklikle gerçek ilişkilere gönderme yapmaktadır. İnsanın kendi dünyasında yaşadığı bu ilişki hem hayaldir hem de gerçektir.

2- İdeolojinin maddi bir varlığı bulunmaktadır. İdeoloji maddidir, çünkü daima aygıtlar ve pratikler içerisindedir. Bu maddilik, dillere ve ritüellere de gönderme yapmaktadır.

3- İdeoloji bireyleri öznel olarak “çağırır”. Gündelik yaşamın maddi ritüelleri içindeki somut işlevinden dolayı, her bir birey bir özne olarak kendisinin farkına varmaktadır. Seslenen olarak kendimizi fark edişimiz ve iletişime yanıt verişimiz içinde bizler kendi toplumsal inşamıza katılırız (Dursun, 2001: 29). Denilebilir ki Alhusser’in ideolojisi, doğruluk ve yanlışlık içerisinde bulunmamakta, bir maddilik içerisinde yer almaktadır.

3.1.3 Frankfurt Okulu’nun ideoloji Kavramına Yaklaşımı

M. Horkheimer ve Th. W. Adorno’nun ideoloji kavramına dair görüşleri açık ve ayrıntılıdır. Horkheimer ideoloji kavramına karşı total bir şüphecilik yerine, ideolojinin meşru teorik çerçevesinin gerekli olduğu inancındadır. Horkheimer, pratik sürekli ilerleyen bir teorinin rehberliğine ihtiyaç duymaktadır. Böyle bir teori tarihsel gerçekliğin mümkün olan en çabuk ve en eleştirel analizinden meydana gelmektedir. Gerçekliğin bu eleştirel analizi de yine pratik yönelimler ve motifler sayesinde belirlenmektedir. Bu tespitten hareketle Horkheimer, ideoloji isminin kendi bağımlılığından habersiz, tarihsel; fakat somutlaşmış ve ileri seviyeye ulaşmamış bir bilgi için -gerçekliğin aksine- gerekli bir şart olduğunu tavsiye etmektedir. Tarihe dair tarihsel bilincin çelişkileri bizzat tarihin kendi çelişkileridir. Ona göre, sosyal süreç karşısında ruha ait olan soyutlama edimi ideolojiktir; fakat bu soyutlamada, ideolojinin, ideoloji kritik açıdan ortadan kaldırılma şansı da söz konusudur. Sadece gerçeklik kavramının varlığı sayesinde ideoloji yeniden formüle edilebilir; fakat ona göre bu da

bir eksikliktir. Ruh soyutlamadır, fakat aynı zamanda içselliğin de kaybıdır. (Topakkaya, 2007: 174).

Bu çifte karakterli yapı Th. W. Adorno'da daha da belirgindir. Genel anlamda toplum bilgisiyle ruhun sahip olduğu gerilimin ideolojik eleştiriye ihtiyacı vardır. Bugünkü toplumsal görüntünün ideolojisi toplumun bizzat kendisidir. Bundan dolayı toplumun güç ve mutlak hâkimiyeti günümüzde insan varlığını tehdit eden bir anlama sahiptir (Doğan, 2003: 77). Bu şekilde yapılan genel bir ideoloji betimlemesi gerek içsel eleştiri açısından gerekse de uygulanabilirlik açısından problemlili gözükmektedir.

Frankfurt Okulu'nun önemli temsilcilerinden olan E. Fromm, ideoloji tartışmaları bağlamında tarihsel maddecilikle psikanaliz arasında bir sentez kurmaya çalışır. İdeoloji kavramı bu denemede sosyal-psikoloji açısından genişletilir. Sosyal psikoloji toplumsal açıdan önemli olan ruhsal edim ve ideolojilere sahiptir. Fromm'da Tarihsel maddecilik ve psikoanaliz arasında yerini bulan ideoloji tartışması, oluşumunu "çalışma süreci" ve insanla-tabiat (bu tabiat insanın dışında değil içerisinde bulunmaktadır) arasında cereyan eden alışverişte bulur. Bir diğer düşünür ise Marcus'tur. O, ideoloji kavramı ile sosyal gerçeklik arasındaki ilişkiyi betimlemeye çalışır. Marcus, ideoloji kavramının sınırlandırılması ile toplumsal gerçeklik arasındaki ilişkiyi teknolojik gelişmenin tek yönlü gerçekliği olarak tanımlar (Topakkaya, 2007: 175).

İdeoloji sadece bireyin teori dünyasıyla ilgili değildir. İdeolojiler çok zaman insanların ve toplumların pratik hayatına da yön vermişlerdir. Bunu en iyi açıklayan olgu Marksizm'in ideoloji kavramına yüklediği anlam ve bunun pratikteki yansımalarıdır. Marksist felsefe düşünce tarihinde bu kavramın sistemleştirilmesinde ve yaygınlaştırılmasında önemli bir role sahiptir. Marx ideolojiiyi soyut felsefi bir durum olmaktan kurtarmış; onu ekonomi, politika, toplum ve tarihle iç içe sokmuştur. Yani Marksizm'le birlikte bu kavram kendi uygulanabilirlik imkânına kavuşmuştur. Gerçi tam anlamda komünist ideolojinin uygulaması olmamıştır; ama en azından Marx bu kavrama böyle bir anlam kazandırmıştır. Marx'ın ideoloji kavramı bu geleneğe mensup olan düşünürler tarafından genelde kabul görmüş; yine onun temel kavramlarına bağlı

kalarak Frankfurt Okulu Marks'ın görüşlerine bazı eklemeler ve çıkarımlarda bulunmuştur (Topakkaya, 2007: 177).

3.1.4 Dil, Söylem ve İdeoloji

Dil, mesajı, düşünceyi ve ideolojiyi taşıyan temel bir araçtır. Ancak dili salt bir ileti kanalı olarak düşünmek son derece yanıltıcıdır. Çünkü dil aynı zamanda, ideolojik bir olgudur ve bireylerin toplumdaki güçlü grupların çıkarlarını destekler yönde düşünmesini sağlayan bir araçtır (Matheson, akt. Devran, 2010: 24). Bu nedenle dil hem gerçekliğin açıklanmasında hem de ideolojilerin oluşumunda ve muhafaza edilmesinde önemli bir işlev görür. Bu yüzden politikacılar varlıklarını biraz da dili kullanmalarına bağlarlar. Çünkü dilin kullanımını ve toplumun iknası ile iktidarda kalma arasında önemli bir ilişki söz konusu olduğu için siyasi liderler medyayı kullanarak söylemlere hâkim olmaya çalışırlar (Jones ve Peccei, akt. Devran, 2010: 25).

Söylem konusunda ise Sözen (1999: 11) “Çağımız söylem çağıdır. Yüzyılımızın “söylemi” keşfinden sonra, beşeri bilimlerde, son noktada bel bağlayabileceğimiz nihai varoluş tarzları yok artık; artık madde, gerçeklik, ideler dünyası, hayatın katı olguları, bir nihai başvuru noktası olarak deney ve gözlem, bir nihai dayanak noktası olarak akıl yok; aslında söylemlerimiz dışında bir şeyimiz yok.” Demekte ve söylemin bir anlamda dilin kullanım şekli olduğunu ifade etmektedir. Dil, söylemin kendisini oluşturmakta ve içerisinde ileti aktarımını, düşünce paylaşımını barındırmaktadır. Bu noktada söylem; kişilerin, toplumların ve çağların kendisini sunuş biçimi, temsiliyeti olmaktadır.

Gerçeklik, bu nedenle artık söylem içinde inşa edilen bir şey olmaktadır. Her söylem bir gerçeklik inşasıdır ve dolayısıyla artık söylemlere tekabül eden gerçeklikler söz konusudur. Eylem ve etkileşimlerini belirleyen içinde bulunduğumuz dünyevi hayatı anlamlı ya da anlaşılır kılan dil ve dilde inşa edilen sosyal gerçekliklerdir. Bu yüzden eğer gerçeklik hakkında bilgi istiyorsak, söylemi incelemeliyiz. Söylem incelemesi salt metnin (text) yüzeysel incelemesi değil, yazıldığı kültürel kodlar (context) içinde anlamlandırılmasıdır. Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri olarak gördüğümüz birçok teknik klasik özne-nesne ayrımlı epistemoloji üzerine kurgulanmıştır; ancak son yıllarda dile dönüş ile ortaya çıkan bahsettiğimiz söylem

analizi bu yönüyle sadece bir teknik (method) ayrıca bir yöntemdir (methodology) de (Phillips & Hardy, 2002: 5).

Söylem basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir. Dil kullanımı ise sadece, dilbilimin geleneksel öğeleri ile sınırlı değildir. Söylem, sosyal, siyasi ve kültürel, ekonomik alanlar gibi sosyal hayatın diğer yönleriyle de ilişkilidir. Bu hali ile söylem: bir dil pratiğidir; ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreçlerdir (Sözen, 1999: 20).

Söylem, bir sosyal bağlamdan çıkar. Bir söylemde sarf edilen sözcüklerin maddi kapsamları ancak bir bağlam içinde mübadele edilebilir. Söylemler boşlukta durmaz; bir bağlam içinde gelişir, diğer söylem ve bağlamlarla ilişkiye girer ve dışsallaşır. Dolayısıyla söylemden, bilimden beklenen tarafsızlık istenilemez; çünkü onun ontolojik özelliği yorumsal ve çoğul olmasıdır. Evrende tekil bir söylem yoktur, gerçeklik insanlar/kültürler tarafından anlamlandırılır. İşte söylemin içinden çıktığı bağlam kişilerin bulunduğu sosyo- tarihsel matrixtir (Punch, 1999: 227). Bu konuda Sözen (1999: 34), “Söylemin bize ulaşması yani gösterilenlerin, göstergelerle dışarıya yansması söz ve yazı ile gerçekleşmektedir.” demektedir.

Söylemler metinlerin içinde gizlidir, metinler ile cisimleşir. Metin birçok forma girebilir, yazılı, konuşma, resim, sembol. Metinler sosyal anlamların ortaya çıktığı alanlardır, belirli bir tarihte belirli bir durumda üretilirler, üreten kişilerde bir tarih içindedir ve aynı zamanda metnin yazılmasında kurumlarda onu belirler. Dolayısıyla söylem ve metin birlik içinde bir bütündür, her metin bir söylemden pay almaktadır.

Sonuç olarak söylem terimi, bireysel bir faaliyet veya durumsal değişkenlerin bir yansımından ziyade, dilin bir sosyal pratik olarak kullanılmasını tanımlar. Bu çeşitli imajlara sahiptir; birincisi dil felsefesi ve dil biliminde faydacı olduğu gibi söylem bir eylem modudur. İkincisi, söylem ve sosyal yapı arasında diyalektik bir yapı vardır: Söylemler sosyal inşa edicidirler. Söylem dünyayı temsil eden bir pratik değil, dünyaya işaret eden dünyayı gösteren bir pratiktir (Sözen, 1999: 40). İşte bu nedenlerle sosyal

bilimlerde araştırma konusunun odağı artık olgusal, maddi gerçeklikler ve ilk anlamlar değil, söylemlerdir.

Her söylem güç içermektedir. Dolayısıyla tüm söylemler ideoloji ve iktidar temellidir. Söylemin içindeki bu güç unsuru onun eyleme dönük ilişkisini de kurar. Yani her söylem bir gerçekliktir; eylemdir. Gerçek olan söylemsel olandır. Söylemin gerçek ile olan ilişkisinde bağımlı ve bağımsız değişkenler sürekli yer değiştirerek birbirini yeniden üretmektedir. Yani gerçekliği, sosyal fenomeni söylem yaratırken, gerçeklik de söylemi yeniden üretmektedir ve sirküler bir donanım ortaya çıkar. Bu konuda Söylemin salt bir inşa süreci olduğunu yineleyen Foucault buna ek olarak söylemin doğrudan doğruya bir iktidar aracı olduğunu, insanların dil aracılığı ile ötekini yaratıp üzerinde egemenlik kurduğunu belirtmiştir. Söylemin çözümlenmesi ise iktidar ilişkilerini ortaya çıkaracaktır.

Söylem ve güç konusunda şu ifade edilebilir: Politika, medya veya bilim belli bir güç kaynağıdır. Bu nedenle politikacılar, medya çalışanları ve bilim adamları mesleklerinden dolayı kendilerine özgü bir söylemsel güce sahip olurlar. Profesörler akademik söylemleri, hukukçular hukuki söylemleri, gazeteciler medya ile ilgili söylemleri, iş adamları ekonomik söylemleri kontrol edebilirler. Söylemler üzerinde daha çok etkili olabilen güçler doğal olarak daha güçlü olacaklardır. (Devran, 2010: 27).

İktidar mümkün eylemler üzerinde işleyen bir eylemler kümesidir; eyleyen öznelerin davranışlarının kaybolduğu imkân alanı üzerinde yer alır; kışkırtır, teşvik eder, baştan çıkarır, kolaylaştırır ya da zorlaştırır, genişletir ya da sınırlar, aşağı yukarı muhtemel hale getirir, uç noktada kısıtlar ya da mutlak olarak engeller; ancak eylemde buldukları ya da bulunabilecekleri ölçüde eyleyen özne ya da özneler üzerinde eylemde bulunma biçimidir. Başka eylemler üzerindeki bir eylemler kümesidir (Foucault, 2005: 64). Doğrudan doğruya bir iktidar aracı olan “söylem”in içinde barındırdığı güç, yukarıda da değinildiği üzere ideoloji ve iktidar temelli olmasına neden olmuştur.

İdeolojiler, dil kullanımı yolu ile edinilmekte ve dil kullanımı yolu ile aktarılmaktadır. İdeolojik fikirlerin birçoğu ya aileden, arkadaşlardan başlayarak diğer

grup üyelerinden ya da dinleyerek, okuyarak ve izleyerek öğrenilmektedir. Böylece ideolojiler, söylemler yolu ile ifade edilmekte ve toplumda yeniden üretilmektedir (Van Dijk 1998: 18). Söylem, anlamın dil içinde hareket etmesi ile ortaya çıkmaktadır. İdeoloji ise, bu anlamın belli kişi ve gruplar lehine nasıl harekete geçirildiği ile ilgilenmektedir. İdeoloji, mesajları üretmek için kullanılan göstergesel kurallardır. İdeolojiyi okumak demek mesajların görünmeyen yüzünü okumak demektir. Söylem, mesajın söylediği, ideoloji ise, söylenebilecek olanı belirleyen kodlamadır. Mesajın kodlanması, kodlama ve kod açım edimlerini içermektedir. Kodlama, düz anlamı, kod açımı ise, yan anlamı belirtmektedir. Kod açımı, farklı grupların bu koda yüklediği anlam çerçevesinde oluşmaktadır. İdeolojinin yarattığı etki, söylemdeki mesajın belli bir yönde kodlanmasını sağlamaktadır (Üşür, 1997: 89).

Toplumsal biçimlenim, ekonomi, politika ve ideoloji olmak üzere olmak üzere üç ana düzeyden meydana gelmektedir. Van Dijk'a göre, toplumsal formasyonu oluşturan düzeylerden biri olan ideoloji, fikirlerle, özellikle grup ya da hareketin paylaştığı toplumsal, siyasi ve dini düşüncelerle ilgilenmektedir. Ona göre ideolojiler, bir grubun üyelerinin köklü inancıdır. İdeoloji kavramının birçok tanımı olduğu gibi farklı kullanım anlamları bulunmaktadır. İdeoloji, yanlış bilinç anlamında, popüler, ancak yanıltıcı inançların statükoyu meşrulaştırmak ve işçilerin gerçek sosyo-ekonomik durumlarını gizlemek için yöneten sınıf tarafından aşılana fikirler anlamında kullanılmaktadır. Bu olumsuz ideoloji kavramı, terimin siyasi kullanımlarında, yani yanlış, yanıltıcı ve aldatici inançlar sistemi olarak biz ve onlar kutuplaşmasını, içgrup-dışgrup arasındaki toplumsal çatışmayı öngörmektedir. İdeolojileri nasıl edindiğimizi, öğrendiğimizi ve değiştirdiğimizi etkileyen dil kullanımı ve söylemdir (Dijk, 2003: 16-18).

Toplumbilimde çözümleme tanımının makro ve mikro yönleri çoğunlukla birbirine karışmış durumdadır. Mikro düzeyde genellikle toplumsal aktörlerden ve toplumsal durumlarda aktörler arasındaki toplumsal etkileşimden söz edilmektedir. Makro düzey daha soyuttur. Burada toplumsal aktörlerin gruplarından, kurumlardan, örgütlerden, tüm devletler ya da toplumlardan ve onların iktidar ilişkileri vb. durumlardan söz edilmektedir. Mikro düzeyde, günlük etkileşimin hem monolog hem

de konuşma olarak son derece önemli biçimi olan söylem, ideolojilerin ifadesinde ve yeniden üretiminde rol oynayan başlıca faktördür. Toplumsal pratiklerimizin birçoğu ideolojiler tarafından aşılacaktır (Dijk, 2003: 42–43).

Toplumsal gerçekliği belli bir ideolojiye göre düzenleyen söylem ise, en etkili siyaset aracıdır. Çünkü her söylemsel olay, bağlamı oluşturan koşullarla birlikte, durumları, bilginin nesnelere, toplumsal kimlikleri, özneler arası ve gruplar arası ilişkileri kurmaktadır. Söylemin bu özelliği tarihin belli bir anında, belli grupların çıkarı doğrultusunda sunulan gerçeği ya da ideolojiyi söz dışı davranışlarla düzenleyerek, her söylemsel olayda yeniden üreterek sürdürülmesini sağlayabileceği gibi, karşıt söylemsel pratikler aracılığı ile toplumsal dönüşümlere de katkıda bulunabilmektedir (Yağcıoğlu, 2002: 6).

3.1.5 Medya ve Anlamın İnşası

Eleştirel yaklaşımçılar, kitle iletişiminde öne çıkarılması gereken noktanın iletişim teknolojisi ve iletişim donanımlarından ziyade iletişim tekeli elinde bulunduran ticari ve siyasi çıkar çevrelerinin belirleyici tutumu olduğunu söylemektedir. Eleştirel düşünceye göre kitle iletişiminin ideolojik ve kültürel işlevinin, sahip olduğu teknolojik yetilerin ona verdiği kuşatıcı yanlarından daha da çok, toplumsal yapıdaki baskın ilişkilerce belirlenen kullanımlarından yola çıkılarak açıklanması gerekir (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 15-33). Kitle iletişiminin, medyanın belirli çevreler ve kişiler tarafından araçsallaştırılarak kullanımı, birtakım seçilmiş anlamlar inşa ettiğinin göstergesi olmaktadır.

Kitle iletişiminin ve ya medyanın ideolojik ve kültürel işlevi, anlamın yeniden üretilmesine, dolayısıyla çok anlamlı bir yapı içerisinde bazı anlamların içerilip bazılarının dışlandığı alanda faaliyet göstermesine neden olur. Medya, bu noktada Foucaultcu bir anlamda belirli bir hakikat alanını kurgular. Literatürdeki tartışma, çok genel olarak ifade etmek gerekirse bu hakikat oyununun nasıl olup da medya üretimi sürecine dahil edildiğiyle, bu hakikat oyununun belirleyiciliğinin ya da sınırlarının ne olabileceğiyle, medyanın hakikatleri yaratmadaki olası özerkliği ya da araçsal konumu

ile ilgilidir. Tartışma iki ana akım şeklinde yürütülür. Bunlar; Kültürel çalışmalar ve ekonomi politik temelli ele alışlardır (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 15-33).

Medya üzerine yürütülen çalışmalar, medyanın ideoloji temelinde işleyen bir yapı olmasından ve gerçeği kurgulama özelliğinden kaynaklanmaktadır.

3.1.5.1 Medya ve Devlet

Batılı ülkelerde basın yayın özgürlüğü, konuşma ve fikir özgürlüğünün yanı sıra demokrasinin en kutsal değerleri olarak kabul edilir. Basın yayın özgürlüğü sadece bireyi hükümete karşı koruyan bir mekanizma olarak görülmez, aynı zamanda demokrasinin temel taşlarından biri olarak kabul edilir ve toplumun tümüne faydası olduğu fikri savunulur. Kitle iletişimini bu şekilde ele alan ve 19. yüzyıl liberalizminin söylemi ile onu “dördüncü güç” olarak gören yaklaşım çoğu gazeteci, yayıncı ve yazar tarafından kabul görür. Dördüncü güç ifadesi ilk defa 18. yüzyılın sonunda İngiliz politika yazarı Burke tarafından kullanılmıştır (Jeanneney, 2009: 38).

Fakat medyanın bireyi hükümete karşı koruyan mekanizma olarak görülmesi eleştirilmiş ve kamu açısından önem taşıyan çeşitli olayların medya tarafından işlenmesinin güçlü çıkar grupları tarafından engellenmesi yaklaşımın zayıf yönünü ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle Batı demokrasilerinde medyanın özgürlüğün teminatı bağımsız bir güç olduğu görüşü sorgulanmaktadır. Devlet ve medya arasındaki ilişkide medyanın özgür olduğunu söyleyebilmek güçtür. Bu durum, rejimin demokratik veya totaliter olmasına bağlı olarak bir değişkenlik göstermemekte, hükümetler medyanın kanun ve denetim kurallarını belirlemeden gelişmesine izin vermemektedir. Öyle ki medya kuruluşlarının uygulamış oldukları otosansür müdahaleye gerek bırakmamaktadır.

Bu durum medya da önde gelen bürokrat ve devlet adamlarıyla ilişkili sürekli haber akışını sağlamakla birlikte haberlerin içeriğinin hâkim ideoloji çerçevesinde oluşmasına ve yoksul-kaynak durumundaki örgütsüz kitlelerin düşüncelerinin medyada yansıtılmamasına yol açmaktadır (Tılıç, 1998: 55). Dolayısıyla bu durum medyanın devletin bir ideolojik aygıtı olarak kabul edilmesini beraberinde getirmektedir.

Bu noktada yanlış bilinç ya da egemen sınıfın düşünsel formasyonu anlamında “ideoloji” den bahsedilir ve bu anlamda medya ideolojiktir. Bu düşünce doğrultusunda medyada yer alması istenen haberler birtakım değerlere sahip olmakta ve haberin değeri medya tarafından ideolojik olarak belirlenmektedir.

Devletin ideolojik aygıtlarından olan kitle iletişim araçları, ideolojiyi kullanarak işlemektedir. Bunlar, devletin diğer ideolojik aygıtları gibi aynı hedefe yönelmektedir. Üretim ilişkilerinin yeniden üretimi, yani kapitalist sömür ilişkilerinin yeniden üretimi, her biri bu tek hedefe doğru kendine özgü yoldan katkıda bulunmaktadır. Siyasal aygıt, bireyleri devletin siyasal ideolojisine uydururken, haber aygıtı, tüm yurttaşları, basın, radyo, televizyon ile günlük milliyetçilik, şovenizm, liberalizm, ahlakçılık vb. dozları ile beslemektedir. Kapitalist düzeni sürdürmeye hizmet eden aygıtlar, evrensel olarak egemen burjuva ideolojisi ile örtülmüş ve gizlenmiştir. Böylece, kapitalist toplumsal formasyonun yeniden üretim ilişkileri, yani sömüren ve sömürülen ilişkilerinin yeniden üretimi, egemen sınıfın ideolojisinin zihinlere yerleştirilmesi sağlanmaktadır. İdeoloji, bireyleri özne diye adlandırmaktadır. Özne aracılığı ile ve özneler için olmayan ideoloji yoktur. Ancak somut özneler için ideoloji vardır ve ideolojinin bu gerçekleşmesi ancak özne aracılığı ile mümkün olabilmekte ya da olamamaktadır (Althusser, 1994: 35- 43-45-60).

Özneler, toplumsallaşma süreci içinde bulunduğu topluluğu yöneten inançlar, değerler ve tutumlardan oluşan ideolojiyi, söylem aracılığıyla içselleştirmektedir. Bu nedenle bireyler, kendilerine açık tutulan ve ulaşılabilir kılınan söylemler tarafından öznelendirilmektedir. İdeolojik bir bütün oluşturan güçlerin baskın hale geçerek hegemonya oluşturabilmeleri için yazılı ve sözlü iletişimin yapısal özelliklerini denetim altına alabilmeleri yaşamsal önem taşımaktadır. Verili durumlarda, güçlü olanlar, güçsüz olanların neyi nasıl söylemeleri konusunda kısıtlamalar getirerek, belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle toplumsal gerçekliği belli bir ideolojiye göre düzenleyen söylem, en önemli siyaset aracıdır. Çünkü her söylemsel olay, bağlamı oluşturan koşullara bağlı olarak oluşurken durumları, bilginin nesnelere, toplumsal kimlikleri, özneler arası ve gruplar arası ilişkileri var etmektedir. Söylemin bu var edici niteliği, tarihin belli bir anında, belli grupların çıkarı doğrultusunda sunulan gerçeği ya da

ideolojiyi söz dışı davranışlarda düzenleyerek her söylemsel olayda yeniden üreterek sürdürülmesini sağlayabileceği gibi karşıt söylemsel pratikler aracılığı ile toplumsal dönüşümlere katkıda bulunmaktadır (Yağcıoğlu, 2002: 5–6). Bu noktada ideolojiler, özneler tarafından içselleştirilmekte ve medyayı elinde tutan baskın güçler tarafından denetim altına alınmak istenmektedir. Denetim isteği söylemler aracılığı ile belirli bir gerçekliği üreten ideolojilerin aktarımı yoluyla gerçekleşmekte bu bağlamda söylem ve ideolojinin bütünselliğinden bahsetmek mümkün olmaktadır.

3.1.5.2 Haber Yapma Sürecinin Belirleyici Unsurları

Medyanın söylemler aracılığıyla gerçekleştirdiği ideoloji aktarımının, en rahat gözlemlenebileceği alanlardan birisini günlük yazılı basın oluşturmakta ve söz konusu aktarım kendisini haberler aracılığıyla görünür kılmaktadır. Bu noktada haberin ne olduğuna ilişkin çok sayıda tanım yapılmaktadır. İlk zamanlar haber kavramı, bireylerin bilme ve öğrenme istekleri dikkate alınarak “olmuş olan her şey”, “dün bilmediğimiz her şey”, “insanların üzerinde konuştuğu bilgiler” ve “okuyucuların öğrenmek istediği şeyler” şeklinde tanımlanırken daha sonra günün koşulları ve gazetecilik mesleğinin gerekleri göz önünde bulundurularak “zamana uygun olan her şey”, “zamana uygun rapor” ve “bir olayın raporu” şeklinde de tanımlar yapılmıştır. Bu ikinci tanımlarda haberde özellikle zaman ögesine dikkat çekilmektedir (Budak’tan akt. Devran, 2010: 79). Haberın ne olduğu üzerine yapılan değerlendirmelerde haber ve zaman kavramlarının iç içe geçerek bir bütün oluşturduklarını söyleyebilmek mümkündür. “Zamana uygun olan her şey”ın haber olarak nitelenmesi genel bir ifade olmakta, haberin kurgusal ve çok katmanlı bir yapıya sahip olması ise kavramın ideolojik boyutunu ifade etmektedir.

Haber, toplumun bilgi ve ilgisini geliştirecek, dönüştürecek, gerçekliğin, kurgusal olarak yayımlanacak organizasyonun yapısına, teknolojisine ve ideolojisine göre yeniden kurgulanmasıdır. Medya içerik türlerinden biri olan haber, yazım tekniğiyle kapalı bir yapıt olmasına rağmen, metin olarak çok katmanlı okumaya ve analize tabii tutulduğunda içerdiği söylemle açık yapıta dönüşmektedir (Rigel, 2000: 177-181).

Haber, gerçek dünyada bir yerlerde meydana gelen olaylar, kişiler ya da şeyler hakkındaki en son ve en yeni enformasyona işaret etmektedir. Haberlerin fonksiyonu enformasyon verme olarak tanımlanır. Enformasyon egemen bir tanımla özellikle haberle izleyicilere verilen bilgidir (Erdoğan, 1997: 252). Haberin izler kitle için bilgi iletim işlevine sahip olması ve söz konusu ileti aktarımının çeşitli basamaklar aracılığıyla gerçekleşmesi içerisinde öznel düşünceler barındırdığı yönündeki görüşleri kuvvetlendirmekte ve tartışmaya açık hale getirmektedir.

Basın kuruluşlarında editoryal kararların alındığı, enformasyonun farklı tekniklerle yoğun işleme tabi tutulduğu yazı işlerinin, günümüz gazetecilerince, bireye ve topluma ilişkin çağın imaj ve modellerinin üretildiği bir merkez haline dönüştürülmesi konusunda gazeteciler yoğun şekilde eleştirilmektedir. Haberde neyin nasıl verildiğiyle ilgili değerlendirmelerin gazeteciler arasında öze ve biçime ilişkin birtakım teamüller haline gelmesi ve bu teamüllerin özellikle öznel tutumlar içerdikleri düşüncesiyle tartışılmasına neden olmaktadır. Genellikle bu uygulamaların mesleki, hukuki ve toplumsal ilkeleri merkez alarak değil de gazetecilerin bireysel yetenekleri ve sezgilerince belirlendiği üzerinde durulmaktadır. Yapılan çalışmalar, haber içerikleri üzerinde farklı nitelikte ve düzeydeki etmenlerin etkileri olduğunu göstermektedir. Shoemaker, Reese ve Gans, Todd Gitlin'in çalışmalarından hareketle medyanın içeriğini etkileyen beş ana kategori öne sürmüştür (Severin ve Tankard 1994: 394-395).

İletişim alanında çalışanların özellikleri, kişisel ve mesleki birikimleri, kişisel tutumları ve mesleki rolleri **“medya çalışanlarından kaynaklanan etkiler”** altında sınıflanmaktadır. Zamana karşı yarıştan kaynaklanan kısıtlılık, yayındaki yer gereklilikleri, haber yazımının basamaksal yapısı, haber değerleri, tarafsızlık ve muhabirlerin resmi kaynaklara bağlılıkları **“medyanın tekdüzeliğinden kaynaklanan etkiler”** olarak incelenirken, temelde bir ticari işletme olan medya kuruluşlarının bu özelliklerinden dolayı içerik üzerinde **“örgütsel etkiler”**inden söz edilmektedir. Çıkar gruplarının belli bir içerik için lobi (ya da karşı lobi) yapmaları, medyanın kapsamına girebilmek için olaylar yaratmaları ya da iftira ve müstehcenlikle ilgili yasalarla doğrudan içeriği düzenleyen hükümetler **“medya örgütleri dışından gelen etkiler”** ile medyanın faaliyet gösterdiği ortamda egemen olan **“ideolojinin yarattığı etki”**

medyanın kapsamını çeşitli yönlerle etkilemekte ve bu beş ana kategoriye oluşturmaktadırlar (Kılıç, 2005: 132).

Muhabir, editör, haber müdürü, genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü iletişim sürecinde işin mutfağında yer alırken, medya organizasyonu içerisinde iletileri seçen, değiştiren, reddeden ve bu yolla da bir alıcı veya alıcılar grubuna enformasyon akışını engelleyen kanal tutucu rolünü de üstlenmektedirler. Sözen (1997: 38-40), Ekonomik şartları, yasal sınırlamaları, bir haberin bitirileceği son anın yarattığı baskı ve sınırlamaları, kişisel ve mesleki ahlakı, medya kuruluşları arasındaki rekabeti, haber değeri ve geri beslemeyi kanal tutucuların tercihlerini etkileyen yedi değişken olarak ifade etmiştir.

Haber yapılmaya değer konuların seçiminde gazetecilerin yetişme, ilgi, eğitim ve genel kültür donanımları gibi etmenlerin tümü etkili olmaktadır. Yargısal olarak haberin ne olduğu konusunda tam bir kesinlik söz konusu olmamakla birlikte bu konuda hüküm vermeyi etkileyen etmenlerin yanı sıra haber içeriğinin oluşturulma sürecine bakmak gerekmektedir. Bu konuda bir başka sınıflama yine benzer noktalardan hareketle yapılmıştır. Bu sınıflamada ise haber kararları üzerinde “**olay/konu**”, “**gazeteci**”, “**kurumsal organizasyon**” ve “**dış etmenler**” etkilidirler (Kılıç, 2005: 132). Tüm bu bilgiler ve etmenler ışığında haber içeriklerinin tarafsızlığından bahsedilemeyeceği görülmekte ve haberin bir takım öznel değerlendirmeler taşıdığı anlaşılmaktadır.

3.1.5.3 Haber Değeri

Haber değerleri konusunda haberlerin değerlerinin, haberleri yapanların bazı konuların haber değeri olduğunu düşünmesine ve bu konuların sunulmuş biçimine bağlı olduğunu söylemektedir. Graham Murdock ve Peter Golding gibi ekonomi politikçiler, haber üretiminin gerçek bir çözümlemesinin medya denetiminin ekonomik bağlamı ve aynı zamanda sınıfsal temeli üzerinde yoğunlaşması gerektiğini savunmaktadırlar (Burton, 1995: 137). Haber üretimi konusunda maddi bağımsızlığın önemine işaret edilmekte ve gerçek bir içerik çözümlemesinin söz konusu bağımsızlık göz önüne alınarak yapılması gerektiği önerilmektedir.

Golding ve Elliott da haber değeri kavramını geliştirecek farklı nitelikler ortaya koymuştur. Haber değeri tartışmaları genellikle gizemli esrarengiz bir sis perdesi içinde kesin olmayan, belirsizlik taşıyan sözler ile sarılmıştır. Birçok akademik çalışma haber değeri kavramının bu belirsizlik durumunu açıklamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Haber değerleri iki şekilde kullanılmaktadır. Birincisi haber değeri kavramı başlığı altında incelenen niteliklerin, gazeteye uygun bahsedilmeye değer haberlerin, haber merkezi adına seçim ölçütleri olarak kullanılmasıdır. İkincisi ise, haber değerlerinin, haberlerin yayınlanma aşamasında neyin destekleneceği, göz ardı edileceği, nereye öncelik verileceği, haberin okuyucuya sunumunda nelere dikkat edileceği konusunda rehber olarak kullanıldığı şekildedir. Sonuç olarak haber değerleri bir tür çalışma kurallarıdır. Bütün bu değerler gazetecilerin kendi mesleklerine ilişkin haber merkezinde gerçekleşen iş üretimi ile ilgili bilgi birikimidir. Haber değerleri olayların nitelikleridir ya da başka bir anlatımla gazetecilik mesleğine özgü, olayın kitle iletişim araçlarında yer almasında etkili, nispi olarak var olmasına salık verilen özelliklerdir. Farklı haber değerlerinin bir olay/konuda bulunması o olayı yayınlanabilir nitelikte kılmaktadır. Ayrıca farklı haber niteliklerini bir arada bulunduran konular daha büyük olay ve haber konusu olarak kabul edilmektedir (Golding ve Elliott, 1979: 114).

Haber olayları ve konuları, belirli bir sistematik kategorilere ve kurallara göre belirlenen karmaşık bir üretimin sonucu olarak da görülebilmektedir. Gazeteler öncelikle belirli bir ön düzenlemeyle haber olacak konuları bir araya getirmekte daha sonra haber olacak konuların seçimi gerçekleşmektedir. Genellikle haber olarak seçilen bu konular sıradan değildir ve toplumsal hayat ile ilgili toplumun beklentilerini ihmal etmelerinden dolayı gazetelerde yer almaktadırlar. Haber değeri kavramına her zaman aynı perspektiften aynı yöntemlerle bakılması gerekmektedir. Her gazetenin bahsedilmeye değer konuların algılanması konusunda kurumsal ve teknik farklı anlayışı vardır ve belli haber türlerinin yer aldığı bölümler ve bu bölümlerde çalışan çok sayıda farklı kişilikte gazetecilerin farklı bakış açıları bulunmaktadır. Bununla birlikte düzenli okuyucuların bile farklı görüşleri bulunmaktadır. Bu tip farklılıklar gazetelerin çok değişik sosyal kişilikleri olduğunu göstermektedir. Haberler kuramcılar tarafından “ulaşılabilir kaynaklar” olarak görülmektedir (Kılıç, 2005: 134).

Herbert (2000: 64), haberin öznel olabileceğini ama içeriğinin nesnel olması gerektiğini söylemiştir. Haber değeri kavramının açıklanmasında genellikle sezgisel bir duyu ve tecrübe ön şart olarak verildikten sonra bir değerlendirilmeye gidilmektedir. Bir muhabir ya da editöre göre haber olan konu, bir başkasına göre haber değildir. Özellikle haber değeri kavramı içerisinde bir bütünün ayrılmaz parçaları olarak okuyucunun ilgisi, hedef kitle, gazetecilerin mesleki uygulamaları, kültürel etmenler ve geleneklerin kesinlikle etkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda bir haber tanımı şöyle yapılmaktadır: Haber, muhabirler ya da editör tarafından hedef kitlenin ilgisine ve yararına olduğu düşünülerek hazırlanmış bilgidir

Haber medyası ister ulusal düzeyde ister bölgesel ya da yerel düzeyde yayılmış olsun tümü birer ticari girişim olmakla beraber bu ticari statüden elde ettikleri kâr oranında kalıcı ve sürekli olabilmektedirler. Bu durum haberlerin içeriklerinde ve veriliş tarzlarında ticari unsurun etken olduğunu göstermektedir. Bu nedenle medya kuruluşları üzerinde sahiplik yapısından kaynaklanan ve giderek artmakta olan finansal baskı ve ticari koşullar, içerik üzerinde açık bir etki yaratmaktadır.

Günümüzde, geniş kitlelere ulaşabilen bir medya organına sahip olmak büyük çaplı bir yatırım gerektirir. Dolayısıyla çağımızda ancak büyük şirketler veya sermaye grupları kitle medyası alanında boy gösterebilirler. Bu anlamda, medya şirketlerinin büyüklüğü, tekeli yapısı ve kâr yönelimli olması haber gerçekliğinin üretiminde önemli bir yapısal süzgeç oluşturur. Bu anlamda kitle medyasının yapılanması piramide benzetebiliriz. Piramidin üst katlarında yer alan az sayıdaki holding medya organlarının büyük bölümüne sahiptir. Türkiye’de Doğan Medya Grubu ve diğer medya şirketleri buna iyi bir örnek oluşturur (Adaklı, 2001: 144-143).

Piyasanın keskin rekabet ortamında gazeteciliğin tanım, işlev ve kurallara uygun bir şekilde yapılabilmesi için ön şart olan bağımsızlık, işveren, reklam-ilan veren ve ülkenin ekonomik durumu nedeniyle tehlikeye girmektedir. Bu şartlar altında gazetecileri yönlendiren temel dürtünün bağımsız mesleki kaygılar yerine çevrenin mali baskısı olduğu ortaya çıkmaktadır. Piyasa değerlerinin her alanda güç kazandığı bir ortamda yayın bağımsızlığını korumanın güçleştiği kesinleşmektedir (Duran 2001: .49).

Haber içeriği üzerinde var olan ticari etkinin yanında, gazetecilerin etkisi de bulunmaktadır. Bireyin gerçekleştirdiği her eyleme kişiliğini koyduğu bir gerçektir. Kişilik ailenin, yakın çevrenin, eğitimin, yaşanan yörenin, manevi değerlerin, iş ortamının vb. birçok etkenin etkileriyle oluşmaktadır. Haber üretiminin herhangi bir aşamasında bulunan kişi hazırladığı habere kişiliğinin yansıtılabilmekte, kişiyi etkileyen toplumsal faktörler bireyi belli yargı ve seçişlere yönlentmektedir (Öktem, 1986: 240).

Tüm bunların yanı sıra içerik üzerinde kurumsal etkilerin varlığından da söz etmek mümkündür. Haber içeriklerinin belirlenmesinde etkili olan faktörlerden en önemlileri arasında habercilerin kendi çalıştıkları medya kuruluşları gelmektedir. Özellikle gazetecilerin yanlı haber yapmaları konusunda baskı altında tutulduklarını ve bunun için zorlandıkları bilinmektedir. Bu durum aynı zamanda kamunun haber alma özgürlüğünü etkileyecek şekilde habercilerin çalıştıkları basın kuruluşuna güven eksikliği doğurmaktadır. Ayrıca habercilerin kaynakları ile olan ilişkilerinde de en belirleyici etmenlerden birisi de gazetecinin çalıştığı basın kuruluşunun politik tavrı ve ekonomik gücüdür (Kılıç, 1999: 150).

Gazetelerin haber içerikleri konusunda maddi bağımsızlığa sahip olamamalarının söylemlerini etkilediği yönünde çeşitli görüşlere yer verilmekte, ticari bağımsızlığın üretim noktasında sahip olduğu etkinin önemine dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak, içerik üretimi noktasında birbirinden farklı etkilerin varlığı kabul edilmekte, üretimin ve değerın ticari etkenler tarafından belirleyici olduğu görüşü yazarlar tarafından dile getirilmekte ve baskın bir görüş olma özelliğini korumaktadır.

3.1.5.4 Haber Yapmada İdeoloji Etkeni

Medyanın haber değeri olan olayları ifade edebilmek amacıyla kullandığı dil, bütün topluma egemen gruplar ve olay hakkında egemen görüşleri bize iletmektedir. Medya egemen grupların söylemini iletlediği gibi, kendi söylemini egemen grupların söylemi gibi de sunabilmektedir (Thornborrow, akt. Devran, 2010: 118).

Medyanın esas gücünü, insanların dünya görüşlerini şekillendirebilmesinden, düşünce ve fikirlerinin temel kaynağı olabilmesi gerçeğinden aldığı söylemek mümkündür. Medya düşünce ve davranış biçimlerine yoğunlukla etki edebilmektedir.

Kitleleri etkileyip yönlendirmede işlevsel araçlardan en eskisi ise yazılı basındır. Dünyada cereyan eden olayların çoğu hakkında bilgi edinimi ve kanaat oluşumu büyük ölçüde, milyarlarca kimsenin paylaştığı basın haberlerine dayanmaktadır (Burton, 1995: 14). Yazılı basının bilgi ve kanaat edimi konusundaki tartışılmaz katkısı, söylemin gücünü belirlemekte ve etkisinin göz ardı edilememesine neden olmaktadır.

Muhtemelen başka hiçbir söylem tipi bu kadar çok insan tarafından aşağı yukarı aynı anlarda paylaşılmaz ve okunmaz. Bundan ötürü haber söyleminin güç potansiyeli devasa olup haberlerin yakından incelenmesinin pek çok konuyu anlamak açısından hayati bir önemi vardır (Van Dijk, akt. Küçük, 1999: 370). Bu noktada Dijk, haberin taşıdığı anlamlar nezdinde çok katmanlı bir yapıya sahip olduğuna işaret etmekte ve yapının bu bakış açısı dikkate alınarak incelenmesi gerektiğine değinmektedir.

Medya ve onu vücuda getiren insanlar, yani medya çalışanları da mutlak anlamda tarafsız değildirler. Bu taraflılık belli ölçülerde haberlerin seçiminde ve sunulmasında da etkisini göstermektedir. Haberdeki taraflılık, olguların aktarımına yorumların sızması olarak görülmelidir (Hackett, 1997: 33). Bu anlamda haber ve yorumun aslında birbirinden ayıramayacağını söylemek mümkün olmaktadır.

Muhabirler haberlerini yazarken, o konuda daha önce kullanılan sözcükleri kullanırlar ve o sözcükleri ve anlamları tekrar yürürlüğe sokarak var olan anlamları yeniden üretirler. Başka bir anlatımla haber metinleri, anlamlarını kendi kendilerine kazanmaz, etrafındaki öteki metinlerle ve daha önceki metinlerle olan ilişkisinden alırlar. Muhabirler kullandıkları söylemlerle kendilerini ve adlarına söylemde buldukları kurum, grup veya kişileri konumlandırmaktadırlar. Dolayısıyla haberlerin söylemlerini irdeleyerek söz konusu medya kuruluşunun hangi ideolojiyi desteklediğini, iktidarla olan ilişkilerini, kendi çıkarlarının neler olduğunu şu ya da bu ölçüde anlayabilmek mümkündür. Söylemler ayrıca gazetelerin siyasi iktidarın gücü karşısındaki dirençlerinin ne ölçüde olduğuna da ışık tutmaktadır (Devran, 2010: 119).

Haber yalnız gerçekler üzerinde verilmiş bulunan hükümlerle sınırlı kalmamaktadır. Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklara bağlı olarak insanların haber olaylarını oldukça farklı tarzlarda yorumladıkları, tasarımıladıkları ve

değerlendirdikleri ve böylece farklı kanaatler, tutumlar ve ideolojiler oluşturdukları aşikârdır (Dijk, akt. Küçük, 1999, s.370).

Hiçbir iletişim tamamen tarafsız değildir. Haberciler kendi arka plan ve inançlarını, ideolojilerini kullanarak yazmaktadırlar. Açıkça, gazeteler taraf tutarlar, çünkü hiçbir iletişim tarafsız ya da değer yargısı içermiyor olamaz. Gazeteler politik ve toplumsal konularda belirli bir görüşe destek verirler, muhabirler de olayları okuyucular için yorumlar, böylece anlamlar oluşturmuş olurlar (Burton, 1995: 15).

Sayfada görünen gerçek değildir, onun yorumlanmış biçimidir. Medya toplumsal yaşamı dolaylı olarak, kaçınılmaz olarak dönüşüme uğratar. Gerçek gibi görünen ileti bir taraf tutma içermektedir. Yazılı metnin kurgulanma sürecinin, özgün olayla ilgili bir bakış açısının inşa edilmesinin aracı olduğu açıktır. İnşa etme kavramı dikkatleri iletişimin yaratıldığı gerçeğine çekmektedir. Buna göre haberler yaratılır. Medya gerçekliği basitçe yeniden üretmez ama onu tanımlar. Gerçeklik tanımları, gerçek olana ilişkin tanımların seçici biçimde temsil edilmesiyle ve bu temsilin içinde olduğu dilsel pratikler dolayımı ile taşınır ve üretilir. Bu süreç, seçme ve sunma, yapılandırma ve biçimlendirme işlemlerinin bütününe içine alan eylemlerin ve işlemlerin sürecidir. Bu daha önceden var olan anlamların taşınması değil, ama şeyleri anlamlı hale getirme biçiminde ortaya çıkan aktif bir emek sürecidir.

Tarafılık veya nesnellik pek çok kişi tarafından haber medyasının ideolojik rolü ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin Glasgow Üniversitesi Medya Grubu, haberlerin ve toplumsal ideolojilerin birbiri ile tamamen ilişkili olduklarını iddia etmiştir. Bu habere ait “olguların” arasında ve bu olgularla, izleyicilerin anlamlandırmalarına yardımcı olan arka plan varsayımları arasında kurulan bir ilişkidir. Benzer biçimde Hall, belli görüşlerin, açık biçimde yanlı ve çarpıtılmış olmalarından dolayı değil, fakat sınırlı bir ideolojik matrisle dayanarak oluşturulduklarından dolayı ideolojik olduklarını öne sürmüştür. “(Bu matris, dünyayı anlamlandırmak amacıyla başvurulan ve toplumsal ve tarihsel bağlamı ile sistematik olarak sınırlanmış kurallar ve kavramlar dizgesidir. Niyetleri açıkça aldatmak veya yönlendirmek olmasa da gazeteciler tarafından ayırına varılmadan harekete geçirilen bu dizge veya matris bir derin yapı oluşturur.)” (Hall, akt. Hackett, 1997: 31-51-52).

Medyanın sahip olduğu ideolojik yapı, taraflılığı ve nesnelliği ile doğrudan ilişki içerisinde olmakta ve ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır. Bu nedenle haberler ideolojik değerlerin etkisi altında kalmakta ve arka planda okunmaya ve incelenmeye değer anlamlar dizgesi bırakmaktadır.

Kurgusal metin olan haberlerin diğer kurgusal metinler gibi bir söylemi bulunmaktadır. Bu söylem içinde, bir yandan haberin söyleminin içinde yer alan anlatımla olaylar/gerçekler kurulup canlandırılmaktadır. Diğer yandan ise, haberlerin söylemi içinde egemen söylemler doğallaşıp, egemen ideoloji yeniden kurulmakta ve haberler anlatıcı tarafından kurgulanmaktadır. Gazetelerde, başlıklar, alt başlıklar, flaş/zet girişler, cümleler, spotlar, fotoğraflar, haberde anlatıcının ideolojisini yansıtmaktadır. Haber, iktidar seşkinlerinin görüşlerini yansıtmasının yanında, aynı zamanda bir söylem olarak, haber kaynakları, anlatıcı ve hedef kitle arasında kurulan bir diyalogdur (Tokgöz, 2000: 161–162).

Medya kendi yapısı, çıkarları, iktidar ve diğer gç odakları ile olan ilişkileri nedeniyle haberlerin farklı boyutlarını ne çıkarmakta; bazı boyutlarını ise görmezden gelmektedir. Bu sorunun giderilebilmesi için medyanın sahiplik ve finansman yapısının yeniden ele alınması gerekmektedir. Bu iki alandaki sorunlar çözülmedikçe, haberlerdeki n yargı taşıyan söylemleri ortadan kaldırmak oldukça güçtür. Bu nedenle okuyucular, okudukları haberleri diğer gazetelerde yer alan aynı konudaki haberlerle karşılaştırarak okumalı ve daha eleştirel bakış açısıyla metinlere yaklaşabilme yeteneği kazanmalıdırlar (Devran, 2010: 120).

Medyanın ideoloji iletimi, gerçekliği kurgulayıp bir görme biçimi oluşturması, iktidar ve g odaklarıyla doğrudan ilişki içerisinde bulunması, haberlere, haber değerlerine bakış açısını doğrudan etkilemekte ve söylemini tüm bu unsurları göz önünde bulundurarak oluşturmasına neden olmaktadır. Bu nedenle medya üzerine yapılan her çalışma, haberlerdeki ileti ve anlamları incelemeyi zorunlu kılmaktadır.

4. “MAVİ MARMARA OLAYI” ÖRNEĞİNDE SABAH, ZAMAN VE CUMHURİYET GAZETELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI SÖYLEM ANALİZİ

31 Mayıs 2010 tarihinde İsrail tarafından uluslararası sularda Gazze’ye yardım götürülen filoya yapılan müdahalenin 19 aktivistin ölümüyle sonuçlanması tüm dünyada ve Türkiye’de ciddi tepkilerin doğmasına neden olmuştur. Özellikle Türk-İsrail ilişkileri üzerinde önemli gelişmelere sebep olan müdahale, ilişkilerin seyrini değiştirmiştir. Bu noktada çalışma, Türk basınında yer alan üç gazetenin “Mavi Marmara Olayı”na ilişkin olarak yer verdiği haberleri incelemekte ve karşılaştırmalı söylem analizi ile gazetelerin olaya yönelik tutumlarını ideolojileri ekseninde ortaya koymaya çalışmaktadır.

4.1 Sabah’ın Söyleminde “Mavi Marmara Olayı”

22 Nisan 1985’te yayın hayatına merhaba diyen Türkiye’nin günlük gazetesi Sabah gazetesi, Dinç Bilgin tarafından kurulmuştur. 2000 yılında gazeteye Ciner grubu ortak olarak girmiş, zaman zaman kesintili geçen bu ortaklık sürecinin sonunda gazete, 3 Mayıs 2005 tarihinde Ciner’in de ortak olduğu Merkez Grubu tarafından satın alınmıştır. 2 Nisan 2007 itibarıyla Sabah gazetesine TMSF (Türkiye Mevduatı Sigortalar Fonu) tarafından el konulmuş ve gazete son olarak 22 Nisan 2008 de Çalık Holding’e satılmıştır (www.thegazeteler.com 10.06.2012).

Gazete kendisini Liberal Demokrat-Merkez Sağ bir çizgide tanımlamakta ve haberlerinde bu paralelde bir söylem kullanmaktadır. Gazeteden alınarak yer verilen haberlerde ağırlıklı olarak haber başlıklarından, manşetlerden ve metinlerden yararlanılmakta, haberin yazımı konusunda gazete tarafından yapılan yazım yanlışlarına ve yazı boyutlarına hiçbir şekilde müdahale edilmemekte, aktarımlar gazetede yer verildiği biçimde doğrudan gerçekleşmektedir.

4.1.1 Baskın Vurgusu

31 Mayıs 2010 tarihinde İsrail karasularına 70 mil açıktaki gerçekleşen ve İHH (İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı)'nın İsrail ablukası altında yaşayan Gazze'ye yardım götüren gemilerine İsrail tarafından gerçekleştirilen baskınla dokuz Türk vatandaşı öldürülmüştür.

“Silahlı İsrail güçleri, sabah saat 04.32’de helikopter ve Zodyaklarla gemilere baskın düzenledi. Silahsız yardım gönüllülerine pervasızca ateş açıldı. Sedyedeki yaralılara bile kelepçe takıldı.” (1 Haziran 2010, Sabah: 3).

Söz konusu haberde baskın vurgusu silahlı askerlerin silahsız gönüllülere karşı düzenlemiş oldukları bir olayı açıklamakta ve silahlı asker ile silahsız gönüllüler sözcüklerinin kullanımıyla olayın şiddet derecesi ortaya konmakta ve “bile” sözcüğünün kullanımıyla birlikte İsrail güçlerinin yaşattığı negatif durum pekiştirilmekte sözcüğün kendisi ayrıca negatif özellik içererek baskın sözcüğüne vurguyu arttırmaktadır.

“Baskın, sabaha karşı 04.32’de başladı. Televizyonlara yansıyan görüntülere göre, İsrail karasularına 70 mil açıktaki gerçekleşen baskın sırasında ağır silah taşıyan tam teçhizatlı askerler helikopterlerden sarkıtılan halatlarla, yardım gönüllülerini taşıyan Mavi Marmara’ya indi. İsraili komandoları taşıyan Zodyak botlar da gemilere eşlik etti. İsrail askerleri ilk olarak kaptan köşkünü ele geçirdi. Görüntülerde, helikopterden halatla sarkarak ellerinde otomatik silahlarla inen askerlerin, geminin iç kısmına geçtiği görüldü.” (1 Haziran 2010, Sabah: 3).

Görüldüğü üzere gazete vermiş olduğu haberde kullanmış olduğu baskın sözcüğünün taşıdığı negatif anlamın gücünü, televizyon görüntülerini referans göstererek okuyucu ikna etmeye çalışarak arttırmıştır. Haberde görüntüler referans alınarak adeta bir savaş sahnesinin deşifresi yapılmış ve İsrail güçlerinin askeri donanımı, teçhizatı üzerine aslında bir anlamda üstünlük vurgusu yapılmıştır. Ayrıca haberde “yardım gönüllüleri” kelimelerin kullanımı masumiyete vurgu yapmaktadır.

“İnsani yardım gemisine sabaha karşı helikopter ve Zodyak botlarla yapılan operasyonda ölenlerin sayısı İsrail yetkililerine göre 9...saldırıda yaralananlar Aşkelon

kentindeki hastaneye, gemiler ise Aşdod'daki askeri üsse götürüldü.” (1 Haziran 2010, Sabah: 3).

Operasyon: Elde edilecek sonuç için alınan önlem ve yürütülen işlemlerin bütünü (TDK Sözlük), olarak ifade edilmekte gazetede yer alan haberde kullanılan operasyon sözcüğüyle baskın sözcüğü arasında gözle görülür anlam farkları bulunmaktadır. İsrail'in Mavi Marmara gemisine yapmış olduğu “ baskın” yerini anlam olarak hafifletilmiş “operasyon” sözcüğüne bırakmıştır. Böylece yapılan müdahalenin gazetenin söz konusu haberde yer alan söyleminde şiddeti azaltılarak ifade edilmiştir. Ayrıca “helikopter ve Zodyak botlarla yapılan operasyon” cümlesinde “helikopter ve Zodyak bot” operasyon vurgusunu güçlendirmekte ve şiddetine dikkat çekmektedir.

“Sabah, Kanlı Baskını Yaşadı”, “Gazze’ye insani yardım malzemesi götüren filo lideri Mavi Marmara gemisindeki SABAH muhabiri Mediha Olgun, kanlı baskını dakika dakika yaşadı. Muhabirimiz, baskının geldiğini anlatan haberi 23.45’te geçti. Olgun’la son görüşme 00.57’ de gerçekleşti.” (1 Haziran 2010, Sabah: 4).

“Sabah, Kanlı Baskını Yaşadı” başlığıyla yer alan haberde gazetenin muhabiri üzerinden yaşamış olduğu mağduriyeti kendisi için “kanlı baskın” sözcüklerinin vurgusuyla güçlendirmekte olduğu dikkat çekmektedir. Söz konusu gazete olayın kendisi için yer verdiği haberlerde baskın ve operasyon sözcüklerine yer verirken, kendi muhabirinin yaşanmışlıkları üzerinden maruz kaldığı durumu “kanlı baskın” olarak nitelendirmektedir. “Kanlı baskını dakika dakika yaşadı.” cümlesinde vurgu aynı şekilde aslında gazetenin kendisine yapılmakta, söz konusu haberde gazetenin muhabiri aracılığıyla yaşanmış olanları içselleştirdiği dikkati çekmekte ve yaşananların sürekliliğine vurgu yapılmaktadır. “kanlı baskın” ifadesinin ilk kez kullanımı gazetenin kendi muhabiri üzerinden kendi farklılığına ve diğer gazetelerden üstünlüğüne dikkat çekmek için kullanılmıştır. Gazetenin kendisi cümlenin öznesi olarak baskını birebir yaşamıştır. Gazete “kanlı baskın” vurgusunu bu başlıktan sonra zaman zaman kullanmıştır.

“Gazze’ye insani yardım götürmeye çalışan Mavi Marmara adlı Türk gemisine kanlı saldırının ardından hem Türkiye hem Dünya alarma geçti.” (1 Haziran 2010, Sabah: 5).

“Baskın” sözcüğü haberde yerini “kanlı saldırı” sözcüğüne bırakmış ve müdahalenin aşırı bir ölçüde gerçekleştiği bu durumun bir sonucu olarak gerçekleşen ölümlere yapılan vurguyla “kanlı saldırı” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca haberde yer alan “hem Türkiye hem Dünya alarma geçti” ifadesi ile olayın yarattığı etkiye dikkat çekilmek istenmiş ve yaşananlara karşı Türkiye için uluslararası desteğin harekete geçtiği ifade edilmek istenmiştir. Ayrıca “alarm” sözcüğünün kullanımıyla olağanüstü olumsuz bir durumun yaşandığı ifade edilmek istenmiştir.

“BU İLK DEĞİL”, “İsrail’in İHH’nın gemisine düzenlediği saldırı, Filistinliler’e destek vermek için yollara düşen sivillere yönelik ilk baskın değil. Bundan 7 yıl önce ABD’li barış gönüllüsü Allene Rachel Corrie’yi bir İsrail buldozeri ezdi. 2004’te İngiliz fotoğraf öğrencisi Tom Hurndall, İsrail işgaline karşı çıkmak için Filistin’e gitti. Bir mitingde İsrail ordusu tarafından başından vurularak öldürüldü. 16 Aralık’ta Türkiye’den yola çıkan “Filistin’e Yol Açık” konvoyuna ise Mısır’dan Gazze’ye geçiş sırasında Ariş Limanı’nda saldırılmış 40 kişi yaralanmıştı.” (1 Haziran 2010, Sabah: 4).

Muhabir haberinde baskın sözcüğüne vurguyu örnek verme, kanıt gösterme yoluyla desteklemiştir. Haberde görüşlerine yer verilen tanık ile haberin ikna gücü arttırılmak istenmekte, Örnek verme, kanıt gösterme, karşılaştırma, atıf kullanma ve sayısal bilgi gibi kullanımlar okuyucuları ikna etmek için oluşturulan haberlerin sık sık başvurduğu yöntemleri oluşturmaktadır (Devran, 2005: 111).

4.1.2 Katliam Vurgusu

“İSRAİL KATLIAMINA KÜRESEL İNTİFADA”, “İsrail’in, barış gemilerine uluslararası sulardaki insanlık dışı saldırısına büyük tepki gösteren Türkiye, Tel Aviv Büyükelçisi’ni geri çekti. Yunanistan, İspanya ve İsveç dahil 8 ülke, İsrail elçilerini dışişlerine çağırıp protesto etti.” (1 Haziran 2010, Sabah).

“Katliam” vurgusu ile Mavi Marmara gemisinde yaşananlar şiddetli bir biçimde dile getirilmiş, sözcüğün kullanımı yaşananların şiddetine dikkat çekmiş ve İsrail’in faili olduğu saldırının ve ölümlerin sonucu “katliam” sözcüğünün kullanımıyla tarihi bir referansta bulunmuştur. Ayrıca “katliam” sözcüğünün kullanımı İsrail’in vahşetini açık bir biçimde ortaya koymaya çalışmıştır. Haberde “uluslararası sular” sözcüklerine yapılan vurguyla İsrail’in haksızlığına dikkat çekilmek istenmiş, “insanlık dışı” benzetmesiyle yaşananların şiddetine vurgu yapılmıştır. “İntifada” sözlük anlamı silkinmek, ayağa kalkmak, baş kaldırmak anlamına gelmektedir. Genelde Filistinlilerin İsrail’e karşı başlattıkları direnişin adı olarak kullanılır (Cleveland, 2006, s.461). Görüldüğü üzere söz konusu sözcüğün kullanımı katliam sözcüğünde olduğu gibi burada da tarihsel bir referansla kullanılmaktadır. Sözcüğün önünde yer alan “küresel” sıfatının kullanımıyla İsrail’e karşı başkaldırının kapsamı ifade edilmektedir.

Şafak (1 Haziran 2010, Sabah: 5), “İsrail sadece insanlığını değil, belleğini de yitirdi. Yakın tarihindeki “Struma” ve “Exodus” trajedilerini yaşamış olan bir halkın silahlı kuvvetlerinin , “Mavi Marmara”da yaptığı katliam ancak sadece insanlığını değil, vicdanını da yitirmekle açıklanabilir... “Exodus” gemisi olayı 1947’de patlak verdi. Avrupa ülkelerinden Filistin’e göç etmek isteyen 4.500 kadar Yahudi’yi taşıyan “Exodus” kıyıya 27 kilometre kala İngiliz savaş gemilerince durduruldu... İngiltere hiçbirini Filistin’e sokmadı, gemi üç ay boyunca açık denizde bekletildi. Onlarca Yahudi hastalanarak öldü. Kalanlar ise geldikleri ülkeye geri gönderildi. Hem “Struma” faciası hem de “Exodus” çilesi, insanlık suçuydu. İsrail’de dün sabaha karşı, hem de aşağı-yukarı “Exodus”un yüzer hapishaneye dönüştürüldüğü bölgede “Mavi Marmara”ya saldırıp 10 kişiyi öldürerek insanlığa karşı suç işledi. Daha doğrusu 1.500 sivil öldürdüğü Gazze operasyonundan sonra bir kez daha insanlığa karşı suç işledi. Bu katliamı işleyenler mutlaka hesap vermek zorundalar.” Demektedir.

“Katliam” sözcüğünün kullanımını tarihi bilgiler kullanarak kuvvetle vurgulamaktadır. Sıklıkla tarih boyunca katliamlara maruz kaldıklarını ifade eden İsrail’e karşı sözcüğün kullanımı İsrail’in tarih içinde gelmiş olduğu noktayı ve sergilemiş olduğu tavırları ortaya koyar mahiyettedir. Yazarın tarihi referanslardan kanıtlar sunarak söyleminin gücünü arttırdığı dikkati çekmektedir.

Haber içerisinde yer alan “insanlık dışı”, “saldırı”, “protesto” sözcükleri, İsrail’i yaşananların sorumlusu olarak negatif vurgularla tasvir etmekte ve bu özelliklere sahip olan İsrail’i protesto eden Türkiye dışında ülkelerin varlığına da değinilerek, Türkiye’nin tepkisinde haklı olduğu “protesto” eden ülkelerin varlığıyla ortaya konulmaktadır. Ve “İsrail’in Katliamına Küresel İntifada” manşeti altında yer alan haber, verilen bilgilerle desteklenmektedir.

“Netanyahu Katliamı Savundu: Askerlerimize ateş ederek bizi kışkırttılar.” (1 Haziran 2010, Sabah: 4).

Verilen haberde Katliam sözcüğünün kullanımı ile gazete İsrail’i katliamın faili olarak gördüğünü vurgulamakta ve İsrail Başbakanı Netanyahu’nun operasyona verdiği desteği “savundu” sözcüğünün kullanımıyla ifade etmektedir. Ayrıca haberde katliamın savunulmasına dikkat çekilmekte ve bu anlamda bir şaşkınlık ifade edilmektedir.

“‘İntifada’ bütün dünyanın direniş simgesi” (1 Haziran 2010, Sabah: 4).

Benzer şekilde “İntifada”, “direniş” sözcüklerinin bir kez daha kullanımı belirli bir tarihsel gerçekliliğe gönderme yapacak biçimde kullanılmakta ve Filistin gerçeğine göndermede bulunmaktadır.

“İsrail’in gemi katliamı dünyayı ayağa kaldırdı. Türkiye’nin başta İstanbul ve Ankara olmak üzere birçok ilinde halk sokaklara döküldü. İslam âlemi ve Batı olaya büyük tepki gösterdi.” (1 Haziran 2010, Sabah: 4).

“İslam âlemi ve Batı” vurgusu yaşananların belli bir dine karşı yapılmadığını sorunun tüm dünyanın sorunu olduğu ve tüm dünyayı ilgilendirdiği bütünleştirici bir anlamı içermekte ve genelleme yapılmaktadır bu durum “dünyayı ayağa kaldırdı” ifadesi ile somutlaştırılmaktadır.

4.1.3 Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Yükselen Tepkiler

“Başbakan Tayyip Erdoğan, İsrail’in Gazze’ye insani yardım götüren gemilere müdahalesine ilişkin olarak ‘devlet terörü’ açıklamasında bulundu. İsrail’i sert bir şekilde eleştiren Erdoğan, ‘İsrail tarafından yapılan bu saldırı, gerekçesi ne olursa olsun

uluslararası hukuka tamamen aykırı bir devlet terörüdür' dedi. Erdoğan, NATO'nun toplantıya çağrılacağını ve gelişmeler konusunda Konsey'in bilgilendirileceğini söyledi." (1 Haziran 2010, Sabah: 5).

Söz konusu haberde Başbakan Erdoğan'ın "devlet terörü" açıklamasını "sert" kelimesinin vurgusuyla veren gazete İsrail'in bu şekilde eleştirilmesinde eleştirinin şiddetine dikkat çekmektedir. Bununla beraber haberde etken cümle yapısıyla aktörün öne çıkartılmak istediği görülmekte ve olumlu bir anlam ifade etmektedir.

"Saldırının ardından hem Türkiye, hem de dünya alarma geçti. Ankara'nın ilk hedefi, gemide vatandaşı olan 33 ülkeyle uluslararası toplumu harekete geçirmek. İkinci hedef, Türkiye İsrail ilişkilerini sınırlandırmak..." (1 Haziran 2010, Sabah: 5).

"Alarm" sözcüğünün kullanımı hem Türkiye'nin hem de dünyanın içinde bulunduğu İsrail tarafından gerçekleştirilen kötü duruma ve saldırının küreselliğine dikkat çekmekte ve genelleme yapmaktadır. "Hedef" sözcüğüne yapılan vurgularla Türkiye'nin gerçekleştirmeyi planladığı yaptırımlara dikkat çekilmek istenmekte ve bu noktada ülkenin elinde bulunan güce göndermeler yapılmakta Türkiye İsrail ilişkilerinde değişimin yaşanacağı vurgusunda bulunmaktadır. Söz konusu olayın ilişkiler üzerindeki olumsuz etkisi "sınırlandırmak" sözcüğünün kullanımıyla ima edilmekte ve eylemin öznesi olarak Türkiye'nin güçlü duruşuna işaret edilmektedir.

"İlk hedef, olayı Türkiye-İsrail arasında bir sorun olarak göstermeyip gemide vatandaşı bulunan 33 ülkeyle birlikte uluslararası toplumu harekete geçirmek. İkinci hedef de Türkiye-İsrail ilişkilerini diplomatik-askeri-siyasi ve ticari sahada sınırlamak... Bu aşamada, İsrail'in derhal Türk yaralıları geri vermesi, ilk ateşle ilgili soruşturma açması, failleri tutuklaması, yargılaması ve tazminat ödenmesi istendi. Uluslararası alanda ise İsrail'in Gazze'ye yönelik ablukasının sona erdirilmesi hedefleniyor. Bu amaçla, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Washington'a gitmekten vazgeçip New York'a gitti. Türkiye, ilk defa Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni de olağanüstü toplantıya çağırdı... İsrail'in ablukayı kaldırması için baskı arttırılacak." (1 Haziran 2010, Sabah: 5).

Haberde yer verilen “derhal”, “ilk defa”, “baskı” sözcüklerinin kullanımıyla İsrail’in gerçekleştirmiş olduğu saldırının şiddeti tekrar hatırlatılmakta ve “baskı” gibi sözcük kullanımlarıyla İsrail’in ablukayı kaldırmak istemeyişine de vurguda bulunmaktadır. “sınırlamak” sözcüğünün kullanımıyla Türkiye’nin elinde bulunan güce ve kararlılığa vurgu yapılmıştır.

“Uluslararası hukuk katledildi.” (1 Haziran 2010, Sabah: 21) başlığıyla verilen haberde “katletmek” sözcüğüne dramatik ve güçlü bir vurgu söz konusudur. “Uluslararası hukuk”, “uluslararası toplum” kelimelerinin kullanımı saldırının küreselliğine dikkat çekmek için kullanılmakta saldırının hukuksuzluğuna vurgu yapılmaktadır. Ayrıca haberde katil İsrail vurgusu yinelenmektedir.

“Hukuk ve ahlak dışı saldırıda “Devlet Terörü” vardı. İsrail ordusunun korsanlığı sonunda Doğu Akdeniz’i de, Somalili korsanların hukuk ve güvenlik kavramlarını yok ettikleri Aden Körfezi’ne benzetti. Gazzelilere yardım malzemesi ve ‘Sivil toplum desteği’ götüren gemilere açık denizde silahlı saldırı, hem uluslararası hukukun çiğnenmesi hem de korsanlığı İsrail’in devlet politikası olarak benimsemesidir... Sonunda İsrail, korsanlığı Doğu Akdeniz’e taşıdı.” (Barlas, 1 Haziran 2010, Sabah: 23).

Yazarın metninde yer verdiği “Devlet Terörü”, “korsanlık” gibi sözcükler şiddetli negatif anlamlar içermekte ve inşa etmektedir. “Somalili Korsanlar”, “İsrail Korsanlığı” karşılaştırmaları söz konusu tespit için okuyucuyu ikna etmek üzere başvurulmuş yöntemlerden biridir. Terörün devlet politikası haline gelmesi üzerine yapılan vurgu yapılan hukuksuzluğun bir sonucu olarak gösterilerek İsrail’in faillğine dikkat çekilmektedir.

“BAŞBAKAN ERDOĞAN, AK PARTİ GRUBU’NDA İSRAİL’İ TOPA TUTTU: TÜRKİYE’NİN DÜŞMANLIĞI ŞİDDETLİDİR.” (2 Haziran 2010, Sabah).

“Topa tutmak”, “düşmanlık”, “şiddet” tüm bu sözcüklerin kullanımıyla “onlara” yapılan olumsuz bir vurgu söz konusu iken söz konusu eylemlerin gerçekleştirilmesi güce ihtiyaç duyacağından “bize” yapılan olumlu bir vurguda bulunulmuştur. Haberde önemli bir kişi olan Başbakan Erdoğan’ın konuşmasına yer verilerek gazetenin baskına

karşı olumsuz tutumu pekiştirilmiştir. Önemli kişilerin konuyla ilgili yargısı baskının olumsuz boyutunun önemli kişilerce de kanıksandığını göstermektedir.

“SABRİMİZİ TEST ETMEYİN” (2 Haziran 2010, Sabah: 25).

Haberde kullanılan “etmeyin” sözcüğü bir ikaz ve uyarı anlamı taşımaktadır. “İsrail yönetimine ‘eli kanlı, çıbanbaşı’ diyen Erdoğan yaka silkti: Yalanlarınızdan bıktık...” haberinde kullanılan “yaka silmek” sözcüklerinin seçimi ile bıkkınlık, “onların” yapmış olduğu olumsuzluklarda ki süreklilik vurgulanmaktadır. Gazete benzer biçimde burada da baskına karşı olumsuz tutumunu, bu gerçeği vurgulayan önemli kişilerin görüşlerine yer vermek suretiyle retorik açıdan haberin ikna gücünü arttırmaya yönelmiştir.

“BM, İsrail’i kınadı soruşturma istedi.” (2 Haziran 2010, Sabah: 23).Başlığı altında yer alan haberde “ABD’nin itirazlarına rağmen Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun kararlı tutumu, 12 saat süren sert müzakereler sonucunda başarıya ulaştı. BM Güvenlik Konseyi ve NATO İsrail’i kınadı.” (2 Haziran 2010, Sabah: 23). Denmektedir.

Gazete “kararlı tutum”, “sert müzakereler” ve “başarı” sözcüklerinin kullanımıyla Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun girişimlerini olumlu ve üstün çabalar olarak değerlendirmektedir ve yapılanların, sonuçların büyüklüğüne işaret edilmektedir.

“GAZA’DAN DÖNÜŞ” (3 Haziran 2010).

Gaza; İslam’ın zaman içerisinde oluşturduğu evrensellik, kabile rekabetini ve kabileler arası ekonomik mücadelenin sınırlarını aştığı için, zamanla ‘Tanrı uğruna’ anlamını ifade eder hale geldi (Khosrokhavar, 2006, s.25). Gazetenin manşetten verdiği bu başlık, İslami bir duruma göndermede bulunmakta ve İslami terminolojiden faydalanılarak Gazze’ye yardım dönüşü “Gaza” olarak adlandırmaktadır. Gazete söz konusu sözcüğün kullanımıyla İslami bir vurguda bulunmuştur.

“Gazze’ye yardım götürürken, askeri operasyonla gemilerden gözaltına alınan barış gönüllüleri, serbest bırakıldı. Türkiye’nin baskısı karşısında bırakma kararı alan İsrail, bu kez de İHH Başkanı Yıldırım’ı ve bazı gönüllüleri bırakmak istemedi.” (3 Haziran 2010, Sabah).

Gazete haberde yer verdiği “Türkiye’nin Baskısı” sözcük kullanımıyla “bize” olumlu ve güçlü bir imaj ithaf etmektedir. “Bu kez de” şeklinde bir kullanımla haberin içerisinde yer alan bağlaç kullanımları “onlar” tarafından yapılan olumsuzlukların sürekliliğine dikkat çekmekte ve negatif vurgu taşımaktadır.

“Dünyada tek ses: İsrail’i yargılayın” (3 Haziran 2010, Sabah: 23).

Gazete kullandığı bu başlıkla baskının sorumlusu olan İsrail’in yargılanması yönündeki görüşünü “Dünyada tek ses” sözcüklerinin kullanımıyla pekiştirmekte ve haberin ikna gücünü küresel bir söylem kullanarak arttırmaktadır.

“İsrail’in Gazze’ye yardım götüren gemilere saldırması ve yardım gönüllülerinin öldürülmesi dün de dünyanın dört bir yanında protesto edildi. ABD’nin New York kentindeki İsrail Başkonsolosluğu önünde toplanan, aralarında Yahudiler’in de bulunduğu kalabalık bir grup İsrail’i protesto etti.” (3 Haziran 2010, Sabah: 23).

Haber içerisinde yer alan “saldırı”, “protesto”, “dünyanın dört bir yanında”, “aralarında Yahudilerin de bulunduğu” şeklindeki sözcük seçimleri ve cümle dizilişi baskına karşı gazetenin devam eden olumsuz bakış açısını tekrar üretmekte ve İsrail’e yönelik negatif tutum devam ettirilmektedir. Yahudilerin söz konusu protesto içerisinde yer aldığına yapılan vurgu ile İsrail’e kendi insanlarının dahi katlanamadığına dikkat çekmektedir. Tüm dünyada yapılan gösterilerden örnekler verilmesi İsrail’in yaptığı eylemlerin haksızlığına vurgu yapılmaktadır.

“ABD’ye İsrail Ültimatomu” (3 Haziran 2010, Sabah: 24).

Siyasi literatürde kullanılan ve diplomatik bir sözcük olan “ültimatom” kelimesinin kullanımı siyasi güce vurguda bulunmakta ve bu siyasi güce Türkiye’nin sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Gazete, kullanmış olduğu başlıkla siyasi boyutu vurgulamaktadır. Aynı zamanda haberde ultimatomenin ABD’ye karşı kullanımı İsrail’in ABD’nin koruyuculuğunda olduğuna dikkatleri çekmektedir.

“Clinton ile görüşen Davutoğlu, ‘Eğer 24 saat içinde vatandaşlarımız bırakılmazsa, İsrail ile ilişkilerimizi tümüyle gözden geçiririz’ restini çekti. Restten

sonra İsrail yönetimi, gözaltındakileri hemen serbest bıraktı.” (3 Haziran 2010, Sabah: 24).

Haberde koşul cümlesinin kullanımıyla gerçekleşen doğrudan aktarım gazetenin, Davutoğlu'nun tutumuna yaptığı vurguyu arttırmakta ve söz konusu tutumu desteklediğini göstermektedir. “Resti çekti” sözcüklerinin kullanımında olduğu gibi gazete, Davutoğlu nezdinde Türkiye'nin gücüne dikkat çekmekte ve güç vurgusu yapmaktadır.

Benzer şekilde Güvenç (3 Haziran 2010, Sabah: 24), yazısında “Türkiye-ABD ilişkilerinin kritik bir dönemden geçtiği ortaya çıktı. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile yaptığı görüşmede ‘Eğer 24 saat içinde vatandaşlarımız serbest bırakılmazsa, İsrail ile ilişkilerimizi tümüyle gözden geçiririz’ diye ultimatoyu verdi... Clinton-Davutoğlu görüşmesinde şu diyaloglar geçti:

Davutoğlu: 24 saatlik süre içerisinde dönmeleri için devreye girin.

Clinton: Bizzat devreye gireceğim. Türkiye ve ABD'nin dostluğu, başta NATO olmak üzere 50 yılı aşkın sürededir. Soğuk savaş sürecini birlikte aştık. ...”

Benzer şekilde “ultimatoyu” sözcüğüne vurgu yapmakta ve vurgusunu kanıt göstererek desteklemektedir. Haberde İsrail'in hamiliğini ABD'nin üstlenmiş olduğuna tekrar tekrar dikkat çekilmek istenmektedir.

“İSRAİL’İN YARDIM GEMİLERİNE YAPTIĞI SALDIRIYA TBMM DE TEPKİSİZ KALMADI” (3 Haziran 2010, Sabah: 25).

Haber içerisinde yer verilen “saldırı” sözcüğüyle olumsuz vurgu devam etmekte ve “de” bağlacının kullanımıyla tepkinin kapsamına ve haklılığına dikkat çekilmektedir.

“Tarihi Deklarasyon” (3 Haziran 2010, Sabah: 25).

Gazete, TBMM'nin tepkisini “tarihi” sözcüğüne vurgu yaparak ortaya koymakta “tarihi” sözcüğüyle tepkinin önemine ve büyüklüğüne dikkat çekmektedir.

“TBMM’nin deklarasyonunda İsrail’in resmen özür dilemesi, bağımsız uluslararası komisyon kurulması istendi ve ‘TBMM, Türk Hükümeti’nden etkin önlem almasını beklemektedir’ denildi” (3 Haziran 2010, Sabah: 25).

Haberde vurgu “Özür”, “Uluslararası komisyon” sözcüklerine yapılmakta gazete, deklarasyonun önemini tırnak içinde deklarasyondan alıntı yaparak ortaya koymakta ve “etkin önlem” konusunda yaptığı alıntıyla olaya bakışını yinelemektedir. Benzer şekilde deklarasyonun önemine yapılan vurgu “resmen” ve “bağımsız” sözcüklerinin kullanımıyla haberde yer alan beklentinin şiddetini ve kararlılığını arttırmaktadır.

“İsrail Çok Pişman Olacak” (4 Haziran 2010, Sabah: 27). Gazete söz konusu başlıkta baskın sonucu Türk-İsrail ilişkilerinin bu sonuçtan önemli oranda etkileneceğine vurgu yapmakta ve “çok” sözcüğünün kullanımıyla pişmanlık derecesinin büyüklüğüne işaret etmektedir. Bu başlık altında altta yer alan haberde gazete, düşüncesini önemli bir kişi olan Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün sözleriyle desteklemektedir.

“Türkiye-İsrail ilişkilerinin bundan sonra nasıl olacağı yönündeki soruya Gül şu yanıtı verdi: ‘İsrail yaptığı hatayı anlasa bile ilişkilerimiz hiçbir zaman eskisi gibi olmayacak. Giderilemeyecek bir şekilde ilişkilerimiz yara aldı. İsrail hükümeti, İsrail halkına yük olmaya başladı. Yaptıkları politikalar kendi geleceklerini karartmaktadır...’” (4 Haziran 2010, Sabah: 27).

Görüldüğü üzere gazete başlığını yapmış olduğu referansla desteklemekte ve haber retoriğinin bu boyutu kullanılarak okuyucu kullanılan başlık için ikna edilmeye çalışılmaktadır.

Tezin birinci bölümünde de değinildiği üzere Türk-İsrail ilişkileri köklü ve çok boyutlu bir yapıya sahip olmakta söz konusu iki ülkenin siyasi, ekonomik, askeri olmak üzere önemli alanlarda ciddi işbirlikleri bulunmaktadır. Dolayısıyla “Mavi Marmara Baskını” ve sonrasında yaşanan gelişmelerin ilişkileri önemli oranda etkileyeceği kaçınılmazdır.

“Bu kafayla en önemli dostlarını yitirecekler” (4 Haziran 2010, Sabah: 27).

Gazete kullandığı başlıkla İsrail’in tutumunun sapkın olduğu yönünde bir değerlendirmede bulunmakta ve bunu “bu kafa” sözcüklerine yapmış olduğu vurguyla ortaya koymaktadır. Söz konusu sözcüğün kullanımı olumsuz ve negatif yargılar taşımakta ve bu durumun sonucu olarak önemli bir kaybın yaşanacağı “dost” sözcüğüne yapılan vurguyla dikkati çekmektedir.

“Başbakan Tayyip Erdoğan, İsrail’e yönelik eleştirilerinin dozunu Konya’da daha da arttırdı. İsrail’in tutumunu Tevrat’la eleştiren Erdoğan, ‘Tevrat’ın 10 emirden 6’ncısı öldürmeyeceksin’ dedi ve bu bölümü Türkçe, İngilizce ve İbranice tekrarlayarak, ‘Öldürmeyeceksin, You shall not kill, Lo tir’tsach’ dedi.” (5 Haziran 2010, Sabah: 31).

“Dozunu arttırmak” sözcüğüyle vurgu Başbakan Erdoğan’ın eleştirilerine yapılmakta bu noktada öne çıkarılan genel tema İsrail’in faili olduğu ölümler karşısında haksız oluşudur.

“Gazze kurbanları dualarla uğurlandı” (5 Haziran 2010, Sabah: 30).

Haber başlığı içerisinde yer verilen “kurban” sözcüğüyle saldırının haksızlığına göndermede bulunulmakta ve yapılanlar neticesinde ortaya çıkan durumun vahametine işaret edilmektedir. Ayrıca “kurban” sözcüğünün kullanımıyla ilahi bir vurguda bulunulmakta, dini referanslardan yararlanılmaktadır.

“Çağlayan’da on binler İsrail’i protesto etti” (6 Haziran 2010, Sabah: 31).

Gazete haber başlığında kullanmış olduğu sayısal veriyle İsrail’in faili olduğu ölümleri kabullenemeyen insanların sayıca üstün olan varlığına işaret etmekte ve “protesto” sözcüğünün kullanımıyla tepkilerin şiddetine dikkat çekmektedir.

“Geçen Pazartesi günü İsrail’in Mavi Marmara gemisine yaptığı operasyon ve gelişmeler konusunda dün toplanan İsrail bakanlar kurulu toplantısında İşçi Partisi’nden Sosyal Güvenlik Bakanı Yitzak Herzog, Gazze’ye uygulanan ablukanın kaldırılma zamanının geldiğini söyledi. Sosyal Güvenlik Bakanı Herzog, İsrail’in Gazze yardım

filosuna yönelik tavrından dolayı dünya çapında yükselen eleştirilere duyarsız kalamayacağını, bundan sonra hem ablukayı kaldırmaları, hem de Gazze'ye silah kaçakçılığını önleme yollarını bulmaları gerektiğini belirtti.” (7 Haziran 2010, Sabah: 24).

Gazete haberde kullanmış olduğu “operasyon” ve “gelişmeler” sözcükleriyle “baskın”, “saldırı” gibi sözcük kullanımlarının taşıdığı negatif anlamın şiddetini yumuşatmaya çalışmıştır. Ayrıca “onlar” dan önemli bir kişinin düşünce ve görüşlerine yer vererek yapılması gerekenler yönündeki görüşlerini pekiştirmiş ve “onlar”ın içerisinden göstermiş olduğu bir örnekle okuyucuyu bu duruma ikna etmeye çalışmıştır.

“Mavi Marmara insani yardım gemisine yapılan baskına karşı protestolar giderek yaygınlaşıyor. İsrail’in başkenti Tel Aviv, Paris, Beyrut, Barcelona ve Endonezya’nın Solo kentinde dün binlerce kişi sokağa döküldü. Tel Aviv’de Hadaş ve Meretz partileri, Guş Şalom, İsrail’de İnsan Hakları için doktorlar dahil olmak üzere çeşitli sivil toplum örgütlerinden binlerce İsrailli ve Arap muhalif birlikte yürüdü. Öte yandan İsrail’in güneyinde Birüssebi kentindeki, Birinci Dünya Savaşı sırasında ölen Türk askerleri anıtı geçen haftadan sonra yeniden saldırıya uğradı.” (7 Haziran 2010, Sabah: 24).

Gazete vermiş olduğu haberde dünyanın çeşitli yerlerinden örnekler vererek “protestolar”ın haklılığını vurgulamakta “Tel Aviv” örneği ile İsrail halkı-İsrail yönetimi ayırımına dikkat çekmekte ve “onlar”ın dahi saldırıya tepki gösterdiklerini söyleyerek İsrail’in haksızlığını bir kez daha yinelemektedir. Benzer şekilde “binlerce kişi” ifadesinin kullanımıyla haberin önemine dikkat çekilmek istenmekte ve tepkilerin büyüklüğü vurgulanmaktadır. Gazete haberin sonunda yer verdiği bilgi ile de bir taraftan haber dilinde kullanmış olduğu “birliktelik” ifadesi ile çelişir bir tutum ortaya koymaktadır.

“İsrail’in geçen hafta Gazze’ye giden insani yardım filosuna yaptığı baskının ardından Avrupa Birliği (AB), Gazze’ye giden yardım gemilerini denetlemek istediğini açıkladı. Bu yöndeki öneri, Fransa ve İngiltere Dışişleri Bakanlarının Paris’te önceki

gün akşam yemeğinde bir araya gelmesinin ardından yapıldı.” (8 Haziran 2010, Sabah: 22).

Haberde genel olarak öne çıkan tema “öneri” sözcüğüne yapılan vurguda da görüldüğü üzere uluslararası kuruluşlarında saldırıya tepkisiz kalmak istemeyişine dikkati çekmektedir. İsrail’e karşı yapılması gereken siyasi ve diplomatik baskıya değinmektedir.

“ASYA Zirvesi’ne ev sahipliği yapan Türkiye, dün yapılan ilk toplantıya İsrail’i davet etmeyerek, uluslararası platformda bir kez daha protesto etti. İsrail sadece liderler düzeyinde yapılan bugünkü toplantıda yer alacak. Dönem Başkanlığını devralan Türkiye, İsrail’in de üye olduğu topluluk adına İsrail’i kınayan ‘Başkanlık Açıklaması’ hazırlanmasına da öncülük etti.” (8 Haziran 2010, Sabah: 23).

Haberde “öncülük etmek”, “bir kez daha protesto etmek”, “kınamak” gibi tamamıyla negatif yargılar taşıyan sözcüklerin kullanımı dikkati çekmekte ve söz konusu kelimelerin “biz”e yapılan üstünlüğü vurguladıkları görülmektedir.

“NETANYAHU ÇILDIRTIYOR” (8 HAZİRAN 2010, Sabah: 23). Gazete söz konusu başlığın altında yer verdiği bu haberle: “İstanbul’daki Asya Zirvesi’nin siyasi gündem maddesi İsrail’in saldırısıydı. Erdoğan, İsrail Başbakanı’nın ‘nefret gemisi’ ifadesine sert yanıt verdi: İnsanı çıldırtan bir yaklaşım” (8 Haziran 2010, Sabah: 23). Başbakan Erdoğan’ın düşüncelerini paylaşmakta ve yapmış olduğu alıntıyla düşüncesini pekiştirmektedir. Ayrıca başlıkta kullanılan “çıldırtıyor” sözcüğü Netanyahu’nun davranışlarındaki pervasızlığı ve anlamsızlığı vurgulamaktadır.

“Susan, destek olur” (10 Haziran 2010, Sabah: 22).

Gazete haber başlığında yer verdiği bu cümleyle “destek” sözcüğüne olumsuz bir gönderme yapmakta ve İsrail’e karşı tepki göstermenin bir gereklilik olduğuna işaret etmektedir.

4.1.4 Yangın Diplomasisi

“...Başbakanlıktan yapılan açıklamada, ‘İsrail Başbakanı Netanyahu, Başbakan Erdoğan’ı telefonla arayarak, Türkiye’nin İsrail’de çıkan yangın dolayısıyla gönderdiği iki yangın söndürme uçağından dolayı minnettarlığını iletmiştir’ dendi. İsrail kaynaklarına da yansıyan bilgilere göre, Netanyahu’nun, ‘Bu durumu ilişkilerimizi daha ileri boyuta taşımak için fırsat olarak kullanabiliriz’ şeklinde konuştuğu ancak Erdoğan’ın Netanyahu’nun bu sözlerine karşılık vermediği öğrenildi.” (4 Aralık 2010, Sabah: 23).

Haber içerisinde yer alan genel tema yangın sonrası Türkiye’nin müdahalesi ve İsrail’in minnettarlığıdır. Metin içerisine yerleştirilen bir diğer ayrıntı ise söz konusu müdahalenin “Mavi Marmara Baskını” sonrası değişen Türk-İsrail ilişkilerinde Netanyahu tarafından “fırsat” olarak görülen durumun Türkiye açısından Başbakan Erdoğan nezdinde karşılık görmediğidir. Dolaylı bir olumlama söz konusudur metin içerisinde ve “bize” atfedilen minnet duygusu pozitif bir vurguya sahiptir.

“Mayıs ayında gerçekleşen Mavi Marmara saldırısı sonrası gerilen ilişkileri kurtarma çabası, tarihinin en büyük yangınıyla boğuşan İsrail’e Türkiye’nin yardım etmesiyle ivme kazandı. Üst düzey diplomatlar Cenevre’de bir araya geldi.” (6 Aralık 2010, Sabah: 16).

Gazete, söz konusu haberde “kurtarma çabası” sözcükleri içerisinde hem olumlu bir durumu barındırmakta hem de bu sözcüklerin bir arada kullanımı yaşananların ciddiyetine dikkat çekmektedir. “Türkiye’nin yardım etmesi” cümlesinde vurgu yardım sözcüğü aracılığıyla Türkiye’nin hoşgörüsüne ve hassasiyetine yapılmakta sonrasında yaşanan gelişmelerin Türkiye sayesinde gerçekleştiğine işaret etmektedir.

“Türkiye ve İsrail arasındaki görüşmeler Cenevre’de dün de sürdü. Diplomatlar, en kritik konu olan özür formülü üzerinde çalıştı. Ankara, Türk halkından ve Mavi Marmara gemisinde ölenlerden resmi olarak özür dilenmesini istiyor. İsrail ise Türk kamuoyuna ve ölenlerin yakınlarına üzüntülerini iletmeye hazır olduğunu belirtiyor.” (7 Aralık 2010, Sabah: 20).

Haberde “en kritik konu” sözcüğüyle “özür formülü”ne vurgu yapılmakta ve konunun ciddiyeti ifade edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin “resmi olarak özür” talebinden vazgeçmeyeceği haber içerisinde önem taşıyan bir yargı olmaktadır. Benzer biçimde İsrail’in ise özür yerine “üzüntülerini” iletme isteği her iki tarafın isteklerinde kararlı olduklarına dikkat çekmektedir.

“Cenevre’de başlayan ‘özür mesaisi’ sürüyor” (8 Aralık 2010, Sabah: 25).

Gazete, kullanmış olduğu haber başlığında “mesai” sözcüğünün kullanımıyla sürecin zorlu geçtiğine vurgu yapmaktadır. “Özür” sürecinin bir mücadele izlenimi verdiği görülmekte ve sürecin sürekliliğine işaret edilmektedir.

“İsrail’in Mavi Marmara baskını nedeniyle Türkiye’den özür dileyip tazminat ödemesini öngören görüşmelerde gelişme sağlandı ancak bir sonuca varılamadı. Ankara, krizi bitirmek için Tel Aviv’den ‘açık’ bir tavır bekliyor.” (9 Aralık 2010, Sabah: 12).

Haberde tırnak işareti kullanılarak verilen “açık” sözcüğünün olumsuz bir anlam taşıdığı dikkati çekmektedir. Tırnak içerisinde kullanılan sözcükler haber içerisinde ayrı bir önem ve anlam taşımaktadır. Söz konusu haberde, sözcüğün kullanılışındaki amaç İsrail’in bu konuda belirsiz ve net olmayan bir tutum sergilediğidir. Dolayısıyla tırnak işareti negatif bir duruma vurgu yapmakta ve durumun İsrail’den kaynaklandığını işaret etmektedir.

4.1.5 Palmer Raporu

“Mavi Marmara katliamıyla ilgili BM raporunun ayrıntılarının sızmasının ardından Türkiye 5 maddelik yaptırım paketini uygulamaya koydu. Davutoğlu: Bedel ödeme vakti geldi.” (3 Eylül 2011, Sabah: 24).

Gazete’nin Mavi Marmara baskını ile ilgili olarak tekrar “katliam” sözcüğünü kullandığı dikkati çekmektedir. “Katliam” sözcüğünün kullanımı baskının taşımış olduğu negatif anlamın şiddetini arttırmakta ve söz konusu sözcüğün, iki ülke arasında yaşanan gerilimlerin dorukta olduğu durumlarda kullanıldığı görülmektedir. Konuyla ilgili yaşanan olumsuz gelişmelerin şiddeti ile “katliam” sözcüğünün kullanımı arasında

doğrudan bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Haber içerisinde Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun konuyla ilgili olarak düşüncesinin yer alması genel olarak gazetenin habere bakışını ortaya koymakta ve gazete kendi düşüncesini pekiştirecek yönde bir alıntılama bulunmaktadır.

“Türkiye İsrail ilişkileri Palmer raporunun sızması ile yeni bir boyut kazandı. Türkiye, İsrail'in Mavi Marmara olayına ilişkin özür dilememesi halinde uygulamaya konacağını açıkladığı B Planı'nın ilk aşamasını, İsrail'in Palmer Raporunu basına sızdırması üzerine jet bir kararla uygulamaya kondu. Gece yarısı devletin zirvesinde yaşanan yoğun diplomatik trafikten sonra dün basının karşısına Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, ‘Artık bedel ödeme vakti geldi. İsrail hükümetinin artık tercih yapma vakti gelmiştir’ diyerek daha önce belirlenen 5 maddelik yaptırımları açıkladı: Diplomatik ilişkiler ikinci kâtip düzeyine indirildi, Askeri anlaşmalar askıya alındı, Doğu Akdeniz’de seyrüsefer serbestisi için her türlü önlemi alma kararı verildi, Türkiye, İsrail’in Gazze’ye uyguladığı ambargoyu tanımayacak, Mavi Marmara mağdurlarının hak arama girişimlerine her türlü destek verilecek.” (3 Eylül 2011, Sabah: 24).

Haberde “jet” sözcüğünün kullanımıyla gelişmelerin hızına vurgu yapılmakta, “yoğun” ve “trafik” sözcüklerindeki kullanımla olayın büyüklüğüne işaret edilmektedir. Söz konusu maddelerin açıklanmasıyla “yaptırım” sözcüğüne vurgu arttırılmakta ve kararların önemine işaret edilmektedir. Haberde yer alan ifade ve açıklamalarla söylemin gücü kuvvetlendirilmekte, yaptırımları uygulamaya koyan “biz” e pozitif ve güçlü bir anlam ithaf edilmektedir.

“Türkiye'nin Mavi Marmara raporunun açıklanmasıyla beraber İsrail'e sert yaptırımlar getirmesinden sonra ABD sözcüsünden iki ülkeye ‘ilişkileri düzeltin’ çağrısı geldi.” (4 Eylül 2011, Sabah: 22).

Gazete, haberde kullanmış olduğu “sert” sözcüğüyle yaptırımların önemine ve ciddiyetine vurgu yapmaktadır. Bu noktada sert yaptırım uygulayan “biz” için önemli ve olumlu bir gönderme yapılmaktadır. Bunun yanı sıra ABD'den gelen çağrının haberde yer alması bir anlamda ilişkiler üzerinde var olan “ABD” faktörüne dikkat çekmektedir. Bilindiği üzere ABD, uluslararası arenada İsrail'in sözcülüğünü yapmakta

ve İsrail'e yönelik uluslararası yaptırımların uygulanmasına engel olmaktadır. Haberden anlaşılacağı üzere Türkiye'nin ABD'nin önemli müttefikleri içerisinde yer alması ve sorunlu tarafın İsrail olması nedeniyle ABD'nin yaşanan gelişmelerden endişe duyduğu dikkati çekmektedir.

“Türkiye'nin resti dünya basınında” (4 Eylül 2011, Sabah: 22).

Gazete kullanmış olduğu haber başlığıyla Türkiye'nin Palmer Raporu sonrası almış olduğu yaptırım kararlarını “rest” olarak değerlendirmekte ve sözcüğe olumlu ve güçlü bir vurgu yapmaktadır. Söz konusu restin dünya basınında yer almasına yönelik vurgusu alınan kararların etki alanının küreselliğine dikkati çekmekte ve Türkiye-İsrail arasında yer alan sorunun Türkiye tarafından taşıdığı öneme ve kararlılığa işaret etmektedir.

“AB Dışişleri Bakanları Gayriresmi Toplantısı'na katılan Davutoğlu, AB bakanlarına Mavi Marmara olayının Türkiye ile İsrail arasında değil, İsrail ile uluslararası vicdan arasında bir mesele olduğu uyarısı yaptı.” (4 Eylül 2011, Sabah: 24).

Haberde Mavi Marmara olayının sadece Türkiye-İsrail arasında olmadığı yönündeki vurgu, İsrail tarafından yapılanların uluslararası toplumu görmezden geldiği ve yok saydığı noktasında gerçekleştiğine yapılan vurgudur. Gazete, Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun uyarısını, sözlerinden yapmış olduğu referansla vurgulamaktadır. Benzer şekilde Davutoğlu'nun uyarısı olarak yer verilen haber aynı zamanda Davutoğlu'nun olay karşısındaki kararlı duruşuna da göndermekte yapmakta ve bu durumu olumlamaktadır.

“İsrail'e yönelik yaptırımların açıklanmasının ardından Türkiye, Gazze'ye yönelik ablukanın kaldırılması için düğmeye basıyor. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın daha önce ertelenen Mısır ziyaretini bu hafta yapması bekleniyor. Ziyaretin, 12-13 Eylül'de yapılması için görüşmeler hala sürerken, Kahire'den sonra Erdoğan'ın hedefi Refah sınır kapısından Gazze'ye geçmek. Eğer, Mısır bu geçişe izin verirse, Gazze'nin dünyaya açılan tek kapısı olan Refah'tan ilk defa bir hükümet başkanı giriş yapmış olacak. Mısır'ın, ziyareti bu haliyle kabul etmemesi halinde ise ziyaretin gerçekleşmesi beklenmiyor.” (4 Eylül 2011, Sabah: 23).

Gazete, Türkiye'nin yaptırımlar yönündeki kararlılığını vurgulamak için "düğmeye basıyor" sözcüklerini kullanarak söz konusu sürecin başladığına dikkatleri çekmektedir. Ayrıca haber içerisinde yer verilen koşul cümlesinin kullanımıyla söz konusu ziyaretin önemine işaret edilmektedir. Bu noktadan hareketle Refah sınır kapısının Gazze için önemi ve dünyaya açılan kapı olması yönüyle de Gazze'nin sadece Türkiye'nin sorunu değil dünyanın sorunu oluşuna gönderme yapılmaktadır.

Taşpınar (5 Eylül 2011, Sabah: 18), konuyla ilgili olarak köşesinde Gazze meselesi için şöyle demektedir: "Başbakan Erdoğan İsrail ile ilgili konuşmalarında sadece özür ve tazminat üzerinde durmuyordu. Bir de üçüncü şart vardı ortada Gazze ablukasının kaldırılması. Zira Türkiye bu ablukayı tanımıyordu. Her ne kadar bu konu perde arkasındaki diplomatik pazarlıklar içerisinde bir şekilde yumuşatılıyor olsa da... O halde Türkiye-İsrail ilişkilerindeki temel bir kuralı kabul etmek gerekiyor. Nedir bu kural? Gayet basit. Filistin meselesi artık Türkiye için çok önemli. Eğer, Filistin konusunda gözle görünür bir barış süreci yaşanmıyorsa, Türkiye-İsrail arasında sorunlar yapısal hale geliyor. Eğer bölgede savaş varsa, İsrail hava kuvvetlerinin Türkiye'de eğitim uçuşu yapması Türk kamuoyu tarafından kabul edilir bir şey değil. 1990'lı yılları hatırlayın Türkiye ile İsrail arasında askeri ilişkiler altın dönemini yaşıyordu. O dönemde 28 Şubat süreci, İsrail'le ilişkilere bir de iç politika boyutu ekliyordu tabii ki. Ama buna rağmen 1996'da başlayan askeri ortaklığı mümkün kılan en önemli unsur Oslo Barış Süreci'ydii." demektedir. Dolayısıyla Türkiye-İsrail ilişkileri üzerinde Filistin Meselesi'nin önemine değinmekte ve Filistin Meselesi'nin ilişkiler üzerinde belirleyici ve önemli bir unsur oluşuna işaret etmektedir.

"Türkiye'nin Mavi Marmara baskınına Lahey'de bulunan uluslararası Adalet Divanı'na götürmesi halinde iyice yalnızlaşan İsrail'in davayı kaybedeceği düşünülüyor" (5 Eylül 2011, Sabah: 18).

Gazete, Mavi Marmara baskını için özellikle sorunun Türkiye-İsrail arasında olmadığına uluslararası toplumu da ilgilendirdiğine dikkati "iyice yalnızlaşan" İsrail'e vurgu yaparak dile getirmekte ve Türkiye'nin baskın karşısındaki haklılığına vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde söz konusu sürecin gerçekleşmesi halinde kurulan koşul cümlesiyle sık sık Türkiye'nin İsrail karşısında sahip olduğu güce vurgu yapılmaktadır.

“İsrail’e yeni yaptırım işareti veren Erdoğan, BM kararlarına karşı İsrail’in ‘Şımarık Oğlan rolü’ oynadığını söyledi. Erdoğan, Türk gemilerinin Doğu Akdeniz’e daha sık gideceği vurgusu yaptı” (7 Eylül 2011, Sabah: 24).

Haber tırnak içerisinde yer verdiği “Şımarık Oğlan rolü” ifadesiyle doğrudan alıntı yaparak düşüncesine paralel bir söylem olduğunu göstermekte ve İsrail yönetiminin ciddiyetsizliğine işaret etmektedir. Ayrıca gazete, Başbakan’ın Türk gemilerinin Doğu Akdeniz’e daha sık gideceği yönündeki ifadesine, vurgusuyla, yaptırımların devamlılığına dikkati çekmektedir.

“İsrail Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman’ın Ankara’nın yaptırımlarına misilleme olarak PKK ve Ermenilerle işbirliği yapmaya karar verdiği iddia edildi. İsrail’in Yedioth Ahronoth gazetesi, ‘İsrail, Türkiye’yi Cezalandıracak’ başlığını kullandığı haberinde, ‘İsrail, ABD’deki Ermeni lobisi ile işbirliği yapıp Kürt isyancılara askeri destek verebilir’ diye yazdı. (10 Eylül 2011, Sabah: 20).

Gazete söz konusu haberde İsrail’in “PKK ve Ermenilerle işbirliği” yapma yönündeki iddiasını Yedioth Ahronoth gazetesini kanıt göstererek kullanmakta ve haberin söylem boyutlarından biri olan “kanıt gösterme” yönteminin kullanılmasıyla söylemin okuyucu için inandırıcılığı arttırılmak istenmektedir. Benzer şekilde böyle bir iddianın haber içerisinde kullanımıyla İsrail’in Türkiye’nin iç meselelerinde sorunun tarafları olan kesimleri desteklediği dikkati çekmektedir.

4.1.6 Sabah’ın “Mavi Marmara Olayı” Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Sabah gazetesinin, haberlerinde oldukça abartılı bir dil kullandığı dikkati çekmektedir. Gazete, “Mavi Marmara Olayı”nı kendi çizgisi doğrultusunda ifade etmekte daha çok iktidar söylemlerine paralel bir söylem kullanmaktadır.

Sabah gazetesinin “Mavi Marmara Olayı” söyleminde zaman zaman dini referanslardan alıntılar yaptığı ve söz konusu olaya ilişkin hükümetin almış olduğu tavırları tamamen destekleyen bir söylem kullandığı görünmektedir. Bu nedenle

gazetenin net bir duruş takındığını söyleyebilmek güç olmakta, haberlerin fazlasıyla kendisini tekrar ettiği dikkati çekmektedir.

Gazetenin, söz konusu olaya ilişkin olarak yer verdiği haberlerde sayıca üstünlük bulunmakta, gazete söylemini okuyucuyu ikna etme çabası içerisinde süreklilik ve genelleme vurgularıyla pekiştirmektedir. Ayrıca, söz konusu olaya ilişkin olarak tanık gösterme, sayısal veri kullanımı, örnek verme yöntemlerinden yararlanılarak söylemin gücü arttırılmakta, tarihi ve dini referanslardan yola çıkılarak özellikle İsrail'in söz konusu olay karşısındaki haksızlığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Ancak gazetenin, söz konusu olaya ilişkin bakış açısı sorunun evrenselliğinden uzak kalmakta, mesele Türk-İsrail ilişkileri perspektifinden yalnızca Türk-İsrail sorunu olarak görülmektedir.

4.2 Zaman'ın Söyleminde “Mavi Marmara Olayı”

Zaman Gazetesi, 3 Kasım 1986 tarihinde Fehmi Koru'nun yönetiminde A.turan Alkan, Ali Bulaç, Hüseyin Hatemi, Mehmet Şevket Eygi gibi yazarlardan oluşan bir kadro ile yayın hayatına başlamıştır. Günümüzde Ekrem Dumanlı genel yönetmenliğinde yayın hayatına devam etmektedir (www.zaman.com.tr 10.06.2012).

1986 yılında yayın hayatına başlayan Zaman gazetesi, Türkiye ile birlikte 11 ülkede basılmakta ve 35 ülkede dağıtılmaktadır. 10 farklı dilde ve 2 farklı alfabede sunulmaktadır. İnternetin ilk Türk gazetesi olmuştur (Dumanlı, Ekrem. “*Uluslar arası bir marka: Zaman*. 04 Nisan 2006. <http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=274367> . 10.06.2012.)

Gazete kendisini muhafazakâr demokrat bir çizgide tanımlamakta ve yayın politikasını bu çizgide sürdürmektedir. 1986 yılından bu yana yayın hayatına devam eden gazetenin, 2001 yılından itibaren sayfa düzeninden haberine kadar birçok alanda değişiklik yaptığı görülmektedir. Özellikle bilgi ağırlıklı ve haber-yorum ayrımına dayalı sakin bir dilin kullanıldığı dikkati çekmektedir. Gazetenin sahip olduğu muhafazakâr çizgi haberlerde kullanmış olduğu söyleme yansımakta ve muhafazakâr söylem kendisini çoğu zaman yorum köşesinde açık bir biçimde göstermektedir.

Gazeteden alınarak yer verilen haberlerde ağırlıklı olarak haber başlıklarından, manşetlerden ve metinlerden yararlanılmakta, haberin yazımı konusunda gazete

tarafından yapılan yazım yanlışlarına ve yazı boyutlarına hiçbir şekilde müdahale edilmemekte, aktarımlar gazetede yer verildiği biçimde doğrudan gerçekleşmektedir

4.2.1 Saldırı Vurgusu

“İSRAİL, İNSANİ YARDIM GEMİLERİNE SALDIRDI: 19 ÖLÜ” (1 Haziran 2010, Zaman).

Gazete haber başlığında İsrail için “saldırı” sözcüğünü kullanmakta ve “saldırı”nın insani yardım gemilerine yapıldığına dikkati çekmekte, yardımın “insani” oluşuna vurgu yapmaktadır. Haber başlığı İsrail’e yönelik olarak tümüyle negatif bir anlam içermekte ve etken cümle kullanımıyla saldırının faili olarak İsrail’e vurgu yapılmaktadır.

“Dünya, Gazze’ye insani yardım götüren gemileri durdurmak için İsrail’in uluslararası sularda düzenlediği kanlı saldırıyla sarsıldı. 19 barış gönüllüsünün hayatını kaybettiği baskının ardından Ankara, Tel Aviv’deki elçisini geri çağırdı. Türkiye’nin girişimiyle BM Güvenlik Konseyi dün olağanüstü toplanırken, NATO konuyu bugün masaya yatırıyor. Başta Türkiye olmak üzere, saldırıyı sert bir dille kınayan çok sayıda ülke başkentlerindeki İsrail elçilerinden açıklama istedi. AB ve Amerika acil soruşturma çağrısı yaptı. Tel Aviv’in gemilerde silah bulunduğu iddiasını ise Türk makamları anında yalanladı: ‘Yükler ve Yolcular tek tek x-ray’dan geçirildi.’” (1 Haziran 2010, Zaman).

Haberde “kanlı saldırı” sözcüklerinin kullanımıyla İsrail’in gerçekleştirmiş olduğu saldırının şiddetine vurgu yapılmaktadır. “Dünya” vurgusu ise saldırının sadece Türkiye’ye yönelik bir girişim olmadığını ve sonrasında yer alan çok sayıda ülkenin İsrail’i kınadığına yönelik bilgilerle saldırının uluslararası topluma yönelik bir müdahale olduğu yönündeki görüşü kuvvetlendirmektedir. Haberden genel olarak çıkarılan tema “saldırı”nın sadece Türkiye ve İsrail arasında yaşanan bir gelişme olmadığıdır. Bu yöndeki bir diğer gösterge “insani yardım gemileri” vurgusunda dikkati çekmektedir. Benzer şekilde kullanılan “19 barış gönüllüsü” ifadesi de saldırının sadece Türklere karşı yapılmadığı görüşünü kuvvetlendirmektedir. Haber içerisinde yer verilen uluslararası kuruluşların konuyla ilgili çalışmaları “BM”, “NATO” örneğinde

yaşananların uluslararası yönüne vurgu yapmaktadır. Ayrıca gazete konuyla ilgili Tel Aviv iddiasını Türk makamlarından doğrudan bir aktarım yaparak vermekte konunun yalan iddia oluşu yönündeki görüşünü aktarımla desteklemektedir.

“İsrail, Gazze’ye insani yardım götürən gemilere kanlı müdahalede bulundu. 33 ülkeden 600 sivil eylemciyi taşıyan gemilere uluslararası sularda saldıran İsrail, resmi olmayan verilere göre 19 aktivisti katletti. Tel Aviv’in sansürü nedeniyle uzun süre bilgi alınmazken, El-Cezire televizyonu ölenlerden 9’unun Türk olduğunu duyurdu. Baskının ardından üçü Türkiye’ye ikisi Yunanistan’a biri de İrlanda’ya ait gemiler Gazze yakınlarındaki Aşdod Limanı’na çekildi. Amerika, İngiltere, Avustralya, Yunanistan, Kanada, Malezya, Cezayir, Sırbistan, Belçika, İrlanda, Norveç, İsveç ve Kuveyt’ten de aktivistlerin bulunduğu gemilere yapılan baskın dünyayı ayağa kaldırdı.” (1 Haziran 2010, Zaman).

Gazete haber içerisinde “saldırı” sözcüğünün kullanımını yinelemektedir. Saldırı sözcüğünün kullanımı “kanlı müdahale” sözcüklerinin kullanımıyla pekiştirilmek istenmektedir. Haberde sayısal veri kullanımı dikkati çekmekte ve bu yöntemle yaşananların “uluslararası” bir niteliğe sahip olduğu inancı kuvvetlendirilmektedir. Benzer şekilde sivil eylemcilerin birçok ülkeden olduğuna dair görüş katılımcıların ülkelerinin açıklanmasıyla desteklenmektedir. “Uluslararası sular” vurgusu saldırının haksızlığına göndermede bulunmaktadır. “İnsani yardım gemileri” sözcüklerinin kullanımı benzer şekilde konuyla ilgili Türkiye, Yunanistan ve İrlanda gemilerinin varlığıyla tek bir kimliğe büründürülmemekte ve sorunun “uluslararası” oluşuna yapılan vurgu yinelenmektedir.

“Türkiye, İsrail saldırısına karşı tek vücut oldu” (1 Haziran 2010, Zaman: 18).

Göründüğü üzere gazete “saldırı” sözcüğüyle negatif anlamı yinelemektedir. “Tek vücut” sözcüklerinin kullanımı yaşananlar karşısında Türkiye’nin her kesiminden aynı tepkinin geldiğini vurgulamaktadır.

“Türk halkının, İsrail’in insanlık dışı saldırısına tepkisi sert oldu. Saldırının duyulması üzerine sokaklara dökülen vatandaşlar, gece geç saatlerde İsrail konsolosluklarının önüne akın etti. Protestolar, sabah saatlerinde de meydanlara taşı.

Türkiye'nin dört bir yanında İsrail'i lanetleyen sloganlar atıldı. Saldırıda hayatını kaybedenler için gıyabi cenaze namazı kılındı.” (1 Haziran 2010, Zaman: 18).

“Saldırı” sözcüğüne yapılan insanlık dışı vurgusu saldırının boyutunu gözler önüne sermektedir. Bir üst haberde yer alan tek vücut söyleminin bu haberde desteklendiği görülmekte ve “lanetleyen sloganlar” sözcüklerinin kullanımıyla İsrail'e karşı öfkenin boyutuna işaret edilmektedir. Haber genel olarak İsrail saldırısını olumsuzlamakta ve İsrail'e yönelik negatif bakışı yinelemektedir.

“İsrail saldırısı, Türkiye'de İsrail siyasetinin de moral ve sosyolojik imkanını tamamen yok etmiştir. Bundan sonra sağ, sol, milliyetçi, Kemalist hiçbir siyasal akım doğrudan İsrail ile yakın ilişkileri savunamaz. Aynı biçimde Türk ordusu üzerinden bir iş birliği de imkânsız hale gelmiştir. Böylece 1945 yılında başlayan ve geleneksel Türk dış politikasının içinde formülize edilen İsrail koridoru iflas etmiştir.” (1 Haziran 2010, Zaman: 24).

Haberde “saldırı” sözcüğünün kullanımı yinelenmekte ve bu durumun yol açacağı sonuçlar “hiçbir siyasal akım doğrudan İsrail'le ilişkileri savunamaz” cümlesinde açık bir biçimde ifade edilmektedir. Benzer şekilde yapılan saldırının tüm siyasi düşünceler nezdinde aynı sonucu doğuracağını altı çizilmektedir. Bir diğer husus ise saldırı ile birlikte geleneksel Türk dış politikasının İsrail'e karşı değişeceğinin vurgusudur.

“ULUSLARARASI SULARDA SALDIRI” (1 Haziran 2010, Zaman: 16)

Gazete, kullanmış olduğu başlıkta “saldırı”nın İsrail'e ait sularda değil “uluslararası” sularda yapıldığına dair vurgusunu tekrarlamakta ve söz konusu tekrar İsrail'in girişimde bulunma gerekçesinin haksızlığına işaret etmektedir.

“Türkiye, İsrail'in Gazze'ye yardım götüren gemilere saldırarak sivilleri katletmesine sert tepki gösterdi. Şili ziyaretini yarıda kesen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İsrail'in hareketini ‘devlet terörü’ olarak niteleyerek ‘lanetledi’. Saldırı sırasında gemide beyaz bayrakların olduğunu hatırlatan Erdoğan, İsrail'in gemide silah

ele geçirildiği yolundaki açıklamaları için de ‘tamamen yalan’ dedi.” (1 Haziran 2010, Zaman: 16).

Göründüğü üzere “saldırı” sözcüğü yinelenmekte “katledilen siviller” sözcüklerinin kullanımıyla İsrail vahşetine dikkat çekilmektedir. “Sert” sözcüğüyle tepkinin önemine ve ciddiyetine işaret edilmekte ve bu durumun nedenini “katledilen siviller” oluşturmaktadır. “Sert tepki” gösterimi Türkiye’nin güçlü duruşuna işaret etmektedir. Tırnak içerisinde verilen “devlet terörü” ifadesi ile İsrail saldırısının yönetimden kaynaklandığına vurgu yapılmakta terörü uygulayan tarafın devlet olduğu işaret edilmektedir. Aynı şekilde “lanetledi” sözcüğünün benzer kullanımı haber içerisinde yapılan vurguları ortaya koymaktadır. Sıklıkla “lanetlemek” fiilinin kullanımı dikkati çekmekte İsrail tarafından yapılanların kötülüğü vurgulanmaktadır.

“İsrail, Gazze’ye yardım götüren gemilere düzenlenen menfur saldırıdan gönüllü aktivistleri sorumlu tutarak kanlı baskını savundu. Olaya ilişkin sansür uygulayan İsraili yetkililer, saldırının meşru olduğu yolunda propaganda yaptı.” (1 Haziran 2010, Zaman: 17).

Gazete haberde “menfur saldırı”, “kanlı baskın” sözcüklerinin kullanımıyla İsrail’in “saldırı”nın şiddetini arttırmakta ve kullanımların “onlar”dan gelen açıklamalar neticesinde şiddetlendiği dikkati çekmektedir. “Sansür” sözcüğünün kullanımıyla İsrail’in bilgi edinme yönündeki engellerine ve sorumluluğuna gönderme yapılmakta “propaganda” sözcüğüyle İsrail’in yapılanların karşısında sergilemiş olduğu tutum ve inandırıcılık sorgulanmaktadır.

4.2.2 Ulusal ve Uluslararası Tepkiler

“Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Türkiye’nin çağrısı üzerine İsrail’in Gazze’ye yardım götüren gemilere saldırısını görüşmek için dün acilen toplandı. Şili’den ABD’ye geçen Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, bugün Washington’da Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile yapacağı görüşmeyi iptal ederek, olağanüstü Güvenlik Konseyi toplantısı için New York’a geçti. Güvenlik Konseyi’nde sert bir konuşma yapan Davutoğlu, ‘İsrail’in yaptığını korsanlık, barbarlık ve haydutluk’

olduğunu vurgulayarak, gerçekleşen saldırıyı ‘bir devlet tarafından işlenmiş cinayet’ olarak niteledi.” (1 Haziran 2010, Zaman: 17).

Haberde “yardım götüren gemilere saldırı” ifadesinin yinelenmekte olduğu ve söz konusu ifade ile sorunun tek başına Türkiye’nin değil gemileri ve gemide vatandaşları bulunan diğer ülkelerinde sorunu olduğu ima edilmektedir. Davutoğlu’nun konuşmasına “sert” sözcüğüyle vurgu yapılarak, konuşmanın önemine işaret edilmektedir. Aynı şekilde “sert konuşma” ifadesini açıklayıcı, doğrudan aktarım yöntemi kullanılarak ifadenin inandırıcılığı kuvvetlendirilmektedir. Ayrıca tırnak içerisinde gerçekleşen bu aktarımın gazetenin düşüncesiyle paralel bir tutum izlediği dikkati çekmektedir. Genel olarak haberin söylemi İsrail’e karşı güçlü bir negatif tutumu içermekte ‘bir devlet tarafından işlenmiş cinayet’ vurgusu söz konusu yargıyı kanıtlamaktadır.

Ertan (1 Haziran 2010, Zaman: 19), gazetede kaleme aldığı yazısında konuyla ilgili olarak, “İsrail operasyonu ile açık denizlerde görülmeyen bir eşkıyalık, zorbalık, korsanlık örneğini açıkça ve fütursuzca ortaya koymuş ve bütün dünyanın tepkisini çekmiş oldu.” demekte ve Davutoğlu’nun değerlendirmelerini desteklemektedir. İsrail’e atfedilen “eşkıyalık”, “zorbalık”, “korsanlık” sözcüklerinin kullanımı şiddetli negatif anlamlar içermekle birlikte, yönetimin meşruluğunu sorgulayıcı güçlü imalar içermektedir.

“BM Genel Sekreteri: Şoke oldum” (1 Haziran 2010, Zaman: 19).

Haber başlığında söz konusu aktarım önemli bir kişinin sözlerinden yapılmış ve gazete aktarımla İsrail saldırısının büyüklüğüne dikkat çekmeye çalışmıştır. Beklenmedik ve umulmadık durumlarda gerçekleşen olağanüstü gelişmeler için kullanılan “şok” sözcüğüne doğrudan yer verilmesiyle yaşananların olağanüstü olumsuz bir durum oluşu yönünde vurgu yapılmaktadır.

“İsrail komandolarının, Gazze’ye insani yardım taşıyan gemilere uluslararası sularda yaptığı kanlı baskın, Birleşmiş Milletler’i şoke etti. BM Genel Sekreteri Ki-moon, insanların öldürülmesini kınayarak, baskından dolayı şoke olduğunu söyledi.

İKT Genel Sekreteri İhsanoğlu da saldırıyı sert bir dille kınarken en ağır şekilde cezalandırılmasını istedi.” (1 Haziran 2010, Zaman: 19).

Gazete, yukarıda yer verilen haberde “insani yardım taşıyan gemiler”, “uluslararası sular”, “kanlı baskın”, şeklinde yinelenen ifadelerle yer vermekte İsrail’in gemilere saldırısının uluslararası toplumu ilgilendirdiği yönündeki vurgusunu BM ve İKT genel sekreterlerinden yapmış olduğu örneklerle gerçekleştirmektedir. “Kınamak”, “cezalandırılmasını istemek” yönündeki ifadelerle gerçekleştirilen alıntılar, gazetenin de benzer yönde görüş taşıdığını işaret etmekte ve diğer taraftan söz konusu sözcüklerle İsrail yönetimine yapılan olumsuz değerlendirmeler yinelenmektedir.

“Avrupa Birliği dün hem kurumları hem de üye ülkelerin açıklamaları ile Gazze’ye yardım götüren konvooya yapılan saldırıyı tel’in etti. Ancak kınamaların eyleme dönüşüp dönüşmeyeceği henüz belli değil. Geçmişte de AB İsrail’i kınamış, ancak bu kınamaları somut müeyyidelere dökmeyi reddetmişti. AB’ye yapılan acil çağrılardan birini ortaklık anlaşmasının askıya alınması oluştururken diğeri de yaşananları incelemek üzere milletlerarası ve bağımsız bir komisyon kurulması oldu.” (Gültaşlı, 1 Haziran 2010, Zaman: 19).

Uluslararası tepkiler nezdinde önemli bir birlik olan Avrupa Birliği’nin konuya ilişkin değerlendirmesinin gazetenin haberinde yer alması, saldırının uluslararası toplumu ilgilendirdiği ve sorunun çok boyutlu bir sorun olduğu yönündeki düşüncesini desteklemektedir. Ayrıca “saldırı” sözcüğünün kullanımı tekrar edilmekte, yapılan “çağrılar” yaşananların uluslararası platformda bağımsız bir şekilde değerlendirilmesine vurgu yapmaktadır. Fakat, AB’nin İsrail’i kınaması bir anlamda önemli bir gelişme olarak ima edilse de diğer taraftan geçmişten yapılan referansla AB’nin söz konusu kınamaları eyleme dökmeye dikkat çekilmek istenmekte ve haber içerisinde genel olarak AB’nin İsrail’e karşı aldığı kararları uygulamadığı işaret edilmektedir.

“İsrail’in Gazze’ye yardım götüren gemilere yönelik gerçekleştirdiği saldırılara Arap dünyasından da sert tepkiler geldi. Katar’ın başkenti Doha’da bulunan Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa ‘Son eylem İsrail ile görüşmenin ne kadar faydasız

olduğunun açık bir göstergesidir. Arap dünyası İsrail'e yönelik tutumunu tekrar gözden geçirmelidir' dedi." (1 Haziran 2010, Zaman: 19).

Göründüğü üzere "yardım götüren gemiler" söylemi kendisini söz konusu haberde de tekrar etmekte ve bu ifadeyle sorunun sadece Türkiye-İsrail arasında var olan bir sorun olmadığına vurgu yapılmaktadır. Yaşananların çok yönlülüğüne dikkat çekilmek istenmektedir. Arap dünyasından da yaşananlar karşısında gelen tepkiler "sert" sözcüğünün kullanımıyla vurgulanmakta ve yapılan aktarımla tepkilerin şiddeti vurgulanmaktadır. Görüşmelerin "faydasızlığına" ve ilişkilerin "tekrar gözden geçirilmesine" yönelik olarak yapılan vurgularla Netanyahu hükümetinin meşruluğuna göndermelerde bulunmaktadır.

"Türkiye'nin dostluğu kıymetli düşmanlığı ise şiddetlidir" (2 Haziran 2010, Zaman: 18).

Gazete kullanmış olduğu haber başlığıyla düşünce yapısına paralel bir söylemi dile getirmiş, söz konusu "dostluk" ve "düşmanlık" vurgularıyla Türkiye'nin güçlü bir ülke konumunda olduğuna dikkat çekilmek istenmiş ve kullanılan başlıkta bir uyarı ima edilmiştir.

"Başbakan Erdoğan, aynı anda İngilizce ve Arapçaya çevrilen konuşmasında bütün dünyaya seslendi. 'İsrail artık hepimizin sorunu' vurgusunu yaptı. Tel Aviv'e de, 'Bizi başka ülkelerle karıştırma, bedeli ağır olur.' mesajını gönderdi. 'Türkiye'nin dostluğu ne kadar kıymetliyse, düşmanlığı da o kadar şiddetlidir.' diyen Başbakan, gelinen noktayı 'milat' olarak niteledi." (2 Haziran 2010, Zaman: 18).

Haberde "bütün dünyaya seslendi", sözcüğüyle İsrail saldırısının tüm dünya için önem taşıdığına dikkat çekilmek istenmiştir. Tırnak içerisinde vurgulanan "İsrail artık hepimizin sorunu" ifadesiyle sorunun evrenselliğine işaret edilmektedir. Aynı şekilde tırnak işareti kullanılarak verilen bir diğer ifade "Bizi başka ülkelerle karıştırma, bedeli ağır olur" cümlesi açık bir şekilde tehdit ima etmekte ve "biz"e yapılan vurguyla Türkiye'nin sahip olduğu "güç"e değinilmektedir. Haber içerisinde Başbakan Erdoğan'ın tırnak işareti kullanılarak yer verilen ifadeleri haberin ikna edicilik özelliğini arttırmaktadır.

“Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İsrail saldırısının ardından diplomatik temaslarını dün sürdürdü. Erdoğan, ABD Başkanı Barack Obama, İngiltere Başbakanı David Cameron ve İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad ile ayrı ayrı telefon görüşmesi yaparak, saldırı hakkındaki görüşlerini aktardı.” (2 Haziran 2010, Zaman: 18).

Haberde “saldırı” sözcüğüne yapılan olumsuz vurgu sürekliliğini devam ettirmekte, “diplomatik temas” sözcüklerine yapılan vurguyla Türkiye’nin uluslararası toplumun desteğine verdiği önem vurgulanmaktadır. Ayrıca “diplomatik temas” kullanımı sonrasında verilen örneklerle hem haberin ikna ediciliği arttırılmakta hem de sorunun evrenselliğine işaret edilmektedir.

“İzmir Barosu’na kayıtlı Avukat Yusuf Akın’ın Gazze filosuna düzenlenen saldırı sebebiyle İsrail Başbakanı Netanyahu ve diğer şüpheliler hakkında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı’na yaptığı suç duyurusu jet hızıyla kabul edildi. Benzer bir başvuru Diyarbakır Barosu’ndan geldi. İHH de bugün İstanbul’da ilk suç duyurusunda bulunacak.” (2 Haziran 2010, Zaman: 21).

Haberde “suç duyurusu” vurgusu İsrail’in hukuk tanımazlığına vurguda bulunmakta ve söz konusu girişimin “jet hızıyla” kabul edilmesi ise girişimin haklılığına işaret etmektedir. “Gazze filosuna düzenlenen saldırı” ifadesinin tekrarı meselenin sadece Türkiye ve İsrail arasında yer almadığına işaret etmektedir.

“Gazze’ye yardım götüren gemilere yönelik kanlı baskın nedeniyle uluslararası toplumdan gelen tepkiler İsrail’i kızdırdı. Başbakan Binyamin Netanyahu dün kabine toplantısında yaptığı açıklamada uluslararası toplumun kınamalarına rağmen, Gazze’ye yönelik deniz ablukasını sürdüreceklerini söyledi.” (2 Haziran 2010, Zaman: 21).

Haberde “yardım götüren gemilere” yapılan vurgu sürekliliğini devam ettirmektedir. “Uluslararası toplum” vurgusu ile İsrail’in yaptıkları karşısında dünya kamuoyunun rahatsızlığı vurgulanmakta ve İsrail’e karşı uluslararası kamuoyunun birlikteliğine işaret edilmektedir. Benzer şekilde uluslararası toplumdan gelen “kınamalar”, İsrail’in yalnızlığına ve haksızlığına vurguda bulunmakta “-e rağmen” sözcüğünün kullanımıyla İsrail’in tutumunda bir değişikliğin olmadığı ima

edilmektedir. Haberde İsrail'in, tüm uluslararası kınamalara rağmen bildiğini okumakta kararlı olduğuna işaret edilmektedir.

“İsrail komandolarının Gazze'ye yardım götüren gemiye yaptıkları kanlı baskının şahitleri dehşet dakikalarını anlattı. Ülkesine gönderilen Alman parlamenter Annette Groth, saldırıyı, ‘planlanmış öldürme operasyonu’ olarak nitelerken, 13 aylık bebeği Türker’le birlikte baskını yaşayan Nilüfer Çetin, yaralılarından bazılarının geç müdahaleden kaynaklanan kan kaybı sebebiyle hayatlarını kaybettiklerini söyledi.” (2 Haziran 2010, Zaman: 20).

Haberde “saldırı” sözcüğünün kullanımı sürekliliğini devam ettirmekle birlikte “kanlı baskın” vurgusunun kullanımı da dikkati çekmekte ve söz konusu vurgu yaşananların şiddetine ve büyüklüğüne dikkatleri çekmektedir. “Dehşet dakikaları” sözcüklerinin kullanımıyla vurgu gemide yaşanan şiddetin boyutuna yapılmakta ve söz konusu şiddet bir tanığın bu yöndeki ifadesinden yapılan alıntıyla desteklenmektedir. “Planlanmış öldürme operasyonu” cümlesine yapılan vurgu yaşananların sistematik bir biçimde bilinçli kişiler tarafından gerçekleştirildiğine ve hükümet eline dikkat çekmektedir.

“Gazze'ye yardım götüren gemilere baskın düzenleyerek dünyayı ayağa kaldıran İsrail, Türkiye ve uluslararası kamuoyunun sert tepkilerinin ardından gözaltına aldığı aktivistleri serbest bırakma kararı aldı.” (2 Haziran 2010, Zaman: 20).

Haberde “saldırı” sözcüğünün yerine “baskın” sözcüğünün kullanımı dikkati çekmekte ve yaşananlara yüklenen olumsuz anlam “baskın” sözcüğüyle negatifliğini kuvvetlenmektedir. “dünyayı ayağa kaldıran İsrail” cümlesinde İsrail'in fütursuz ve pervasız girişimleri ve buna uluslararası toplumun daha fazla dayanamadığı ima edilmektedir. “Sert” sözcüğünün kullanımıyla tepkilerin şiddetli ve güçlü boyutu vurgulanmakta haklılığı vurgulanan tepkiler neticesinde serbest bırakmaların gerçekleştiğine işaret edilmektedir.

“İsrail'in kanlı operasyonunun ardından dünyanın dört bir tarafında başlayan gösteriler hız kesmeden devam ediyor. ABD, Kanada, Malezya ve Avustralya'da gösteriler yapıldı. Kanada ve Londra'daki gösteriler de Yahudiler de yer aldı. New

York'taki dünyaca ünlü Times Meydanı'nda toplanan Amerikalılar ellerinde Türk ve Filistin bayrakları ve pankartlarıyla İsrail askerlerinin Gazze'ye yardım götüren gemilere yaptığı saldırıyı kınadı.” (2 Haziran 2010, Zaman: 20).

Haberde “kanlı operasyon” sözcüklerine yapılan vurguyla “saldırının” negatif anlamı kuvvetlendirilmekte ve “dünyanın dört bir tarafı” vurgusuyla gösterilerin evrensel olarak kapsamına işaret edilmektedir. “Hız kesmeden” vurgusuyla gösterilerin sürekliliği işaret edilmekte ve tepkilerin büyüklüğü ima edilmektedir. Verilen örneklerde İsrail'e karşı dünyanın ayağa kalktığı vurgusu yinelenmekte ve İsrail tarafında yapılanların uluslararası toplumun sorunu olduğu düşüncesi vurgulanmaktadır. Haber İsrail'in gemilere saldırısının Türkiye ve İsrail arasında bir sorun olarak görmemekte yapılan eylemin uluslararası yönüne dikkati çekmektedir. Fakat haber içerisinde yer alan “Türk ve Filistin bayrakları” bu noktada Türkiye'nin yaşananların bir tarafı olduğu bakışını ortaya koymaktadır.

Bostancı (2 Haziran 2010, Zaman: 24), Gazetenin Yorum köşesinde kaleme aldığı yazısında: “Gündemimiz birden değişti. “miz”, hakikaten öyle, hepimizin gündemi değişti. Mavi Marmara gemisi, güvertesine dökülen kanla bizim Mavi Marmara'mız oldu.” demektedir ve “yardım gemileri”ne yapılan vurgu yerini “Mavi Marmara'mız” vurgusuna bırakmaktadır. Yazar yorum köşesinde “miz” sözcüğüne yaptığı vurguyla sahipliğe dikkat çekmekte ve söz konusu sahiplenmenin “dökülen kanla” gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır. Yazıda “biz”e yapılan vurguyla sahipliğin altı çizilmek istenmektedir.

Gazete, konuyla ilgili olarak Alian Gresh'in *Le Monde Diplomatique*'da çıkan 31 Mayıs 2010 tarihli yazısına yer vermekte yazıda Alian Gresh: “31 Mayıs günü sabaha karşı İsrail ordusunun Gazze'ye insani yardım taşıyan filoya yaptığı saldırı 20 kişinin ölümüne yol açtı. Bu saldırı uluslararası sularda gerçekleşti. Saldırının ardından Avrupa devletlerinin ve Fransa hükümetinin içinde yer aldığı birçok güç bu saldırıyı mahkûm etti.” (2 Haziran 2010, Zaman: 24) demektedir.

Gazetenin söz konusu habere yer vermekle “saldırı”nın uluslararası toplum tarafından gördüğü tepkileri kanıtlar nitelikte bir tutum sergilediği dikkati çekmektedir.

Aynı şekilde yazıda yer verilen “birçok güç” ifadesiyle tepkilerin çok yönlülüğü vurgulanmaktadır. Tüm bunların yanı sıra yazıda benzer biçimde “uluslararası sular” vurgusuyla söz konusu eylemde İsrail’in hukuken haksızlığı vurgulanmakta ve “mahkum etmek” fiiliyle de yapılan hukuksuzluğun kanıksanmadığına işaret edilmektedir. Gazete düşüncesi doğrultusunda yer verdiği haberin söylemi gazetenin haberlerinde kullanmış olduğu söylemle paralellik taşımaktadır.

Konuyla ilgili olarak Gürbüz (2 Haziran 2010, Zaman: 26), yorum köşesinde “İsrail’in dünyadan gelen tepkilerden etkilenmemesi söz konusu değildir. Netanyahu yönetiminin Türkiye gibi bir ülkeyi gereksiz hamlelerle kendisine hasım hale getirmesi, aklın bir ürünü olamaz. Çünkü Türkiye, bölgede İsrail’in adeta yaşam sigortasıdır. ABD artık Ortadoğu’da alışık olduğumuz müdahalelerde bulunma imkânına sahip değildir. Bu yüzden de İsrail, Ortadoğu gerçeklerine ve uluslararası hukukun işlerliğine göre kendisine çeki düzen vermelidir. Mavi Marmara, Netanyahu yönetimini İsrail’in uluslararası sularına gömecek ve İsrail’in dünyadan tecrit edilmesine büyük bir katkı sağlayacaktır.” demektedir. Yazar, “Netanyahu hükümetine” vurgu yapmakta ve İsrail’in müdahalesinin Netanyahu hükümetinden kaynaklandığının altını çizmektedir. “Gibi” sözcüğünün kullanımıyla yapılan karşılaştırma Türkiye’ye olumlu ve güçlü bir imaj atfetmekte, ülkenin İsrail için önem derecesi “yaşam sigortası” benzetmesiyle vurgulanmakta Türkiye’nin Orta Doğu’da oynadığı önemli rolün büyüklüğüne işaret edilmektedir. “Tecrit” sözcüğüyle İsrail’in yalnızlığına ve haksızlığına dikkat çekilmektedir. “Mavi Marmara”ya olumlu ve baskın bir vurgu söz konusudur.

“CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisinin TBMM Grup toplantısındaki ilk konuşmada, İsrail’in insani yardım gemisine yaptığı saldırıyı değerlendirdi. Kore ve Kıbrıs’tan sonra ilk kez yabancı bir ülkenin Türk vatandaşlarını hedef aldığını belirten Kılıçdaroğlu, Türkiye’nin Ortadoğu’da bataklığa çekilmek istendiğini söyledi. Yaşananlar sonrasında hükümetin attığı adımları desteklediklerini açıklayan CHP Genel Başkanı, olay öncesinde ise gerekli diplomatik adımların atılmadığını savundu.” (Güler, 2 Haziran 2010, Zaman: 17).

Haberde Kılıçdaroğlu’nun “saldırı” hakkındaki değerlendirmesine yer verilerek muhalefetin de “saldırı” yönünde hükümetin attığı adımları kanıksadığı ima edilmekte

ve “Kore” ve “Kıbrıs” örneklerinin yer aldığı alıntıda saldırının önemine işaret edilmektedir. Haberde, muhalefetin ve hükümetin söz konusu “saldırı” karşısında benzer düşüncelere sahip olduğu ima edilmektedir.

“Türkiye’nin girişimleri üzerine resmi tatil olmasına rağmen toplanan Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi İsrail’i Gazze’ye yardım taşıyan gemilere saldırarak 9 sivil katletmesini net şekilde kınadı. Şu ana kadar İsrail’e yönelik en sert kınama açıklamasını yapan Konsey’de Türkiye ve ABD arasında kurulacak soruşturmanın kimin tarafından yapılacağı konusunda anlaşmazlık çıktı.” (Kalaycı, 2 Haziran 2010, Zaman: 19).

Haberde “rağmen” sözcüğüne yapılan vurguyla Türkiye’nin girişimlerinin başarısına dikkat çekilmekte, “net” sözcüğünün kullanımı kınamanın açık ve şeffaflığına vurguda bulunmakta ve söz konusu kınamanın “şu ana kadar” vurgusunda görüldüğü üzere dozuna dikkat çekilmekte, “sert” sözcüğünün öncesinde kullanılan “en” büyüklük ekiyle şiddeti işaret edilmektedir. Haberde yer alan “anlaşmazlık” olumsuzluğuyla Konsey’in kararsızlığı ve tarafsızlığı konusunda taşınan şüpheler ima edilmektedir.

“NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen, Türkiye’nin çağrısıyla, Gazze’ye yardım götüren gemilere İsrail saldırısını görüşmek için toplanan Kuzey Atlantik Konseyi’nin ardından yaptığı açıklamada, İsrail’den ‘sivilleri ve gemileri derhal bırakmasını’ istedi.” (2 Haziran 2010, Zaman: 19).

Haberde “Türkiye’nin çağrısı” üzerine toplantının gerçekleşmesi ülkenin diplomatik başarısına vurgu yapmaktadır. Tırnak içerisinde yapılan alıntıda “derhal” sözcüğüne yapılan vurguyla söz konusu isteğin aciliyetine ve kararlılığına dikkat çekilmek istenmektedir. Gazete, uluslararası kuruluşların konuyla ilgili olarak yaptıkları açıklamalara yer vererek yaşananların “uluslararası” boyutuna dikkat çekmekte ve “uluslararası toplum”un desteğini vurgulamaktadır.

“İsrail’in önceki gün Gazze’ye yardım götüren gemilere saldırı düzenleyerek en az 9 kişiyi öldürmesi, dünya basınında geniş yer buldu. Gazeteler saldırının tüm dünyadan tepki çektiğine dikkat çekerken, İsrail’i yalnızlaştıracağı yorumunu da yaptı.

Ayrıca İran'a yaptırım uygulanmasının hem BM Güvenlik Konseyi hem de ABD'nin gündeminden uzaklaşmasına yol açacağı öngörüsünde bulundu." (2 Haziran 2010, Zaman: 19).

Gazete haberde "en az 9 kişiyi öldürmesi" cümlesinde ölenlerin Türk oluşunu vermemekte ve bu dille sorunu Türkiye-İsrail arasında bir sorun olarak vermemeye çalışmaktadır.

"Avrupa Parlamentosu Başkanı Jerzy Buzek ve bazı Avrupa Birliği liderlerinin tersine İsrail'e karşı net tavır almaktan kaçınan AB'nin 'Dışişleri Bakanı' Catherine Ashton'ın İsrail'i kollayan açıklamaları Avrupalı gazetecilerin sert sorularına muhatap oldu. Ashton'ın sözcüsü John Claneý dün muhatap olduğu soruları cevaplamakta zorlandı." (Gültaşlı, 2 Haziran 2010, Zaman: 19).

Göründüğü üzere haberde vurgu "Dışişleri Bakanı"na yapılamakta, Catherine Ashton'un İsrail'e karşı "net" tavır alamaması eleştirilmektedir. "İsrail'i kollayan" sözcüklerine yapılan vurgu ile "Dışişleri Bakanı"nın tarafsız olmadığı ve İsrail lehine tutum izlediği açık bir ifadeyle vurgulanmaktadır. Haber içerisinde kullanılan "Avrupalı gazetecilerin sert soruları" cümlesinde gazetecilerin Ashton'la aynı düşüncede olmadıklarına işaret edilmektedir. "Zorlandı" fiiline yapılan vurguda söz konusu "kollamanın" haksızlığına ve mantıksızlığına işaret edilmektedir.

"Meclis'ten İsrail'e karşı oybirliğiyle ortak deklarasyon" (3 Haziran 2010, Zaman: 17).

Gazete, söz konusu başlığın altında "Deklarasyonda, İsrail silahlı kuvvetlerinin saldırısı 'şiddetle ve nefretle' kınandı. Saldırının, BM Yasası'nın ve uluslararası hukukun açık bir ihlali olduğu belirtilirken, BM Güvenlik Konseyi'nin bu olaydan dolayı İsrail'i kınayan ve yaptırımlar öngören bir kararı kabul etmesi istendi." (3 Haziran 2010, Zaman) ifadelerine yer vermekte ve "oybirliğiyle" sözcüğüne yaptığı vurguyla Meclis'in söz konusu deklarasyondaki birlikteliğine dikkat çekmektedir. Haber içerisinde yer alan "şiddetle ve nefretle" vurguları söz konusu saldırının Meclis için taşıdığı hassasiyete ve öfkeye işaret etmektedir. Haberde "ihlal" sözcüğüne yapılan

vurguyla İsrail'in yapmış olduğu eylemin hukuksuzluğu vurgulanmaktadır. "Kınama" sözcüğüne yapılan vurgu sürekliliğini devam ettirmektedir.

"İsrail'in Gazze'ye insani yardım götüren gemilere saldırısı Ankara'yı alarma geçirdi. Başbakanlık konutunda son yılların en geniş boyutlu 'güvenlik zirvesi' toplandı. Başbakan Tayyip Erdoğan, bir yanına MGK üyesi bakanları, diğer yanına Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarını alarak, İsrail'e yönelik alınabilecek askeri seçeneğinde yer aldığı tedbirleri konuştu." (3 Haziran 2010, Zaman: 17).

Haberde "alarm" sözcüğüne yapılan vurguyla olağanüstü bir gelişmenin yaşandığına dikkat çekilmekte, 'güvenlik zirvesi' vurgusuyla yaşanan gelişmelerin olağanüstülüğüne ve tehlikesine işaret edilmektedir. Nitekim haberde devam eden cümlede yer verilen "askeri seçenek" sözcüklerinin kullanımı yaşananlar karşısında Türkiye'nin alabileceği tedbirlerin önemini ve bu hususta ülkenin sahip olduğu kararlılığı ima etmektedir.

"Ankara, İsrail'in kanlı baskınının soruşturulması için diplomatik çabalarına devam ediyor. Bağımsız soruşturma komisyonu için görüşmeler yapacağını söyleyen Dışişleri Bakanı Davutoğlu, soruşturmanın İsrail tarafından yürütülmesinin kabul edilmeyeceğini söyledi. İsrail ile temasların ABD, üzerinden yürüdüğünü açıklayan Bakan, ilişkilerin Tel Aviv'in bundan sonraki tutumuna bağlı olduğunu belirtti." (3 Haziran 2010, Zaman: 19).

Gazete haberde "saldırı" sözcüğü yerine "kanlı baskın" ifadesini kullanmakta bu şekilde bir kullanımla İsrail'in saldırısı güçlü bir negatif anlam içermektedir. Ayrıca Türkiye'nin "diplomatik çaba"sı olay karşısında takınmış olduğu diplomatik tutumu vurgulamakta ve Türkiye'nin hakkını diplomatik temaslarla ve etkin bir diplomasiyle aradığına yapılan imayı kuvvetlendirmektedir. Haber içerisinde yer verilen "ABD" vurgusu ise İsrail'in ABD koruyuculuğunda bir ülke oluşuna yapılan imayı güçlendirmektedir.

"İsrail'in sınır dışı ettiği Türk kökenli İsveçli vekil Mehmet Kaplan, maruz kaldıkları kötü muameleyi anlattı. Baskını korsanlık olarak nitelendiren Kaplan, gözaltına alınan aktivistlerin götürüldüğü limandaki manzarayı şöyle anlattı: 'Yüzlerce

insan bir alana toplanmıştı. Limanda çok sayıda asker, köpekler eşliğinde dolaşıyordu. Kendi kendime rüyada mıyım, diye sordum. Çünkü adeta bir toplama kampındaydım.” (Kaya, 3 Haziran 2010, Zaman: 21).

Söz konusu haberde “kötü muamele”, “korsanlık”, “aktivist” ve “toplama kampı” sözcüklerine vurgular yapılmakta, yaşananların şiddeti “kötü muamele” sözcükleriyle vurgulanmakta, yapılan hukuksuzluk “korsanlık” sözcüğünün kullanımıyla dikkat çekmekte ve yaşananlara maruz kalan insanların “aktivist” olarak kullanımıyla evrensel dil kullanımına işaret edilmektedir. Son olarak “toplama kampı” benzetmesiyle tarihsel bir gönderme ve anımsatma gerçekleşmektedir. Nitekim “toplama kampları” İsrail’in tarihsel olarak maruz kaldığı bir döneme işaret etmektedir. Haberde tanık gösterilerek ve tanık ağzından doğrudan aktarım gerçekleştirilerek haberin ikna edici özelliği arttırılmak istenmiştir.

“İsrail, Türkiye ve uluslararası toplumun sert tepkisinin ardından Gazze’ye yardım götüren filo düzenlediği kanlı baskında gözaltına aldığı aktivistleri serbest bıraktı. Saldırıda yaralananlar, Türkiye’nin İsrail’e gönderdiği üç ambulans uçakla dün gece Ankara’ya nakledildi. Geri kalan 450 kişinin de THY’ye ait yolcu uçaklarıyla sabah saatlerinde İstanbul’a nakledilmesi bekleniyor.” (3 Haziran 2010, Zaman: 20).

Gazete haberde “sert” sözcüğüne yaptığı vurguyla tepkinin şiddetli olduğunu ifade etmekte, “kanlı baskın” sözcüklerinin kullanımı kendisini yinelemekte ve İsrail için olumsuz ve güçlü negatif anlamlar içermektedir. “Kanlı baskın” söylemi ile olayın ne kadar şiddetli ve faillerin caniliği vurgulanmaktadır. “Haberde “Türkiye ve uluslararası toplumun sert tepkisi” öne çıkarılmakta ve “serbest bırakma” eyleminin öznesi İsrail, etken cümle kullanımıyla ön plana çıkartılmaktadır. Ayrıca haber içerisinde “kanlı baskın” söyleminin kullanımı yinelenmekte ve Türkiye’nin olay karşısında sergilemiş olduğu kararlılık sonrası girişimleri sayısal veri kullanımıyla desteklenmektedir.

“Avrupalı parlamenterler İsrail büyükelçisine patladı.” (3 Haziran 2010, Zaman: 23).

Gazete kullanmış olduğu haber başlığında “patladı” sözcüğüne yaptığı vurguyla Avrupalı parlamenterlerinde İsrail’e tahammül edemediğini ima etmektedir. Ayrıca cümle düzeyinde haber başlığında aktif cümle yapısının kullanımı ve Avrupalı Parlamenterler öznesinin ön plana çıkartıldığı dikkati çekmektedir. Bu noktada söz konusu başlıkta “patladı” söyleminin tercih edilmesi, gazetenin niyetinin ve ideolojisinin de bu yönde olduğunun bir göstergesidir. Haber başlığı altında, “İsrail’in kanlı baskınına Avrupa Birliği’nden gelen çekingen eleştirilerin aksine, Avrupa parlamentosu üyeleri İsrail’e çok sert tepki gösterdi. AP vekilleri İsrail’i tanımlamak için ‘tiksindirici, iğrenç’ ifadelerini kullanırken, Alman vekil Thein, AP’nin kendi gemisini hazırlamasını istedi. Avrupalı siyasilere sert açıklamalarından İsrail ve ABD büyükelçileri de nasıplandı.” ifadelerine yer verilmekte “kanlı baskın” söyleminin tekrarı görülmekte, “Avrupa Birliği” ve “Avrupalı parlamenterler” arasında yapılan kıyaslamada “Avrupa Birliği’nden gelen çekingen eleştiriler” Avrupa Birliği’nin İsrail karşısında izlemiş olduğu zayıf ve taraflı duruşunu ima etmekte, “aksine” vurgusuyla “Avrupalı parlamenterler”e olay karşısında sergilemiş oldukları tutum için olumlu bir vurgu yapılmıştır. Haberde İsrail için “tiksindirici”, “iğrenç” sözcüklerine vurgu yapılmakta söz konusu vurguyla gazete, olay karşısında kendi ideolojisini ortaya koymaktadır. Ayrıca haber içerisinde İsrail ve ABD büyükelçilerinin sert açıklamalardan nasıpllanması her iki ülkenin olay karşısında benzer tutumlar sergilediklerine vurgu yapmaktadır.

“İsrail, korsan ve terörist bir devlet.” (3 Haziran 2010, Zaman: 23).

Gazete kullanmış olduğu haber başlığında İsrail’e karşı sahip olduğu bakış açısını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Başlığın altında yer verdiği “İsrail’in Gazze’ye insani yardım götüren gemilere yaptığı saldırı, Türkiye’de olduğu kadar dünyanın diğer ülkelerinde yaşayan vicdanlı Yahudileri de rahatsız etti. Dünyayı ayağa kaldıran saldırıyı lanetleyen isimlerden biri olan 85 yaşındaki Hollanda Yahudi’si Hajo Meyer, İsrail’in yaptıklarının geçmişte Hitler tarafından yapılanlarla eşdeğer olduğu görüşünde olduğunu söyledi... Hajo Meyer, İsrail’in özünde ‘korsan’ ve ‘terörist’ bir devlet olduğunu ileri sürdü. ‘Çünkü açık sularda giden bir gemiye kim saldırır? Korsanlar. Bunu yaptığınız zaman korsanlıkla eşdeğer olursunuz.’ diyen Meyer, bir

adım daha öteye giderek, ‘İsrail’in paranoyak ve barbarca bir tutuma sahip olduğunu’ ileri sürdü.” ifadelerde, “korsan” ve “terörist” devlet vurgusu dikkati çekmekte ayrıca haberde söz konusu ifadelerin tanık göstererek yer alması, söz konusu etiketlemeler için soru-cevap yönteminin kullanılması haberin inandırıcılığını arttırmakta, İsrail’in geçmişi ve Hitler gerçeği tarihsel gerçekliğiyle yeniden hatırlatılmakta, “paranoyak ve barbarca bir tutum” söylemi ile İsrail vurgusu dikkati çekmektedir. Ayrıca haber içerisinde yer verilen “vicdanlı Yahudiler” söylemi ile tüm Yahudiler söyleminden kaçınılmakta ve İsrail’e karşı tüm Yahudilerin benzer görüşte olmadığı işaret edilmektedir.

“İsrail askerlerinin Gazze’ye yardım götüren gemilere yönelik gerçekleştirdiği saldırının İsrail’deki yankıları artarak devam ediyor. Gazeteler özellikle Savunma Bakanı Ehud Barak’ı eleştirirken, *Maariv* gazetesi Erdoğan’ın İsrail’i korkutmayı başardığını öne sürdü.” (3 Haziran 2010, Zaman: 25).

Haber içerisinde Ehud Barak’ın eleştirisinde, İsrail gazetelerinin denerek bir genelleme yapıldığı görülmekte, Erdoğan’ın korkutmayı başarması ise *Maariv* gazetesi örnek gösterilerek verilmiş ve korkutma başarısı tek bir gazeteyle verilerek sınırlandırılmıştır.

“İsrail’in Gazze’ye yardım götüren gemilere baskınında Amerikan vatandaşlığı da olan 19 yaşındaki Furkan Doğan’ın da hayatını kaybetmesi, ABD’nin İsrail’e yönelik tutumunun değişip değişmeyeceği yönünde yeni sorulara sebep oldu. Basın, ABD yönetimine, FBI’ın ülke dışındaki Amerikalıların ölümleri ile ilgili soruşturma açma hakkını kullanıp kullanmayacağını soruyor.” (3 Haziran 2010, Zaman: 18).

Haberde hayatını kaybeden Furkan Doğan’ın Amerikan vatandaşlığına vurgu yapılmakta ve FBI’ın ülke dışında ölen Amerikalıların ölümleriyle ilgili olarak soruşturma açma hakkının bulunduğu açık bir biçimde vurgulanmaktadır.

“Türkiye, İsrail’in yardım gemilerine yönelik saldırıya ilişkin olarak BM Güvenlik Konseyi’nin kabul ettiği başkanlık bildirisi doğrultusunda uluslararası bir soruşturma kurulu kurulmasını istiyor. Ancak ABD yönetiminden soruşturmanın İsrail

tarafından yapılması yönünde açıklamalar gelmeye devam ediyor.” (3 Haziran 2010, Zaman: 18).

Haberde Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi kararı doğrultusunda isteğinin yerine getirilmesine vurgu yapılmakta, Türkiye'nin bu noktada “istiyor” fiilinin kullanımıyla etken ve kararlı tutumuna dikkat çekilmektedir. Bunun yanı sıra “ancak” sözcüğünün kullanımıyla ABD'nin Türkiye ve BM Güvenlik Konseyi bildirisine rağmen İsrail'in yanında ve taraflı bir tavır takındığına işaret edilmekte ve tavrın lehine gelen açıklamaların sürekliliğine vurgu yapılmaktadır.

“Dünyadan İsrail'e protesto Türkiye'ye destek yağıyor.” (3 Haziran 2010, Zaman: 24).

Gazete kullanmış olduğu başlıkta “dünyadan” sözcüğüyle tüm dünyanın olay karşısında aynı tepkiyi gösterdiğini ima ederek genelleme yapmaktadır. “Protesto” sözcüğüne olumsuz ve negatif vurgu yapılarak “öteki” olumsuzlaması devam etmektedir. “destek yağıyor” sözcüklerinin kullanımıyla desteğin büyüklüğüne dikkat çekilmek istenmiştir.

Yayla (4 Haziran 2010, Zaman: 26), gazetenin yorum köşesinde konuyla ilgili olarak, “‘İSRAİL’İN HAYDUTLUĞU’ VE İNSANLIK” başlığını kullanmakta ve başlıkta “İsrail'in haydutluğu”na tırnak içinde vurgu yapılmaktadır. Bu noktada İsrail yönetiminin yazar nezdinde meşruluğunu kaybettiği işaret edilmekte ve “haydut” sözcüğünün kullanımı zorba bir yönetime dikkat çekmektedir. “Haydutluk” ve “insanlık” karşıtlığından yararlanılarak insanlık dışı bir yönetimin İsrail'de söz sahibi olduğu ima edilmektedir.

“İsrail askerlerinin saldırısına uğrayan Mavi Marmara gemisindeki aktivistler, yaşanan dehşet anlarını anlattı. Kan donduran hikâyeler, gönüllülerin savaşta bile yaşanmayacak uygulamalara maruz kaldığını gözler önüne serdi. ‘Ellerimizi kelepçelerken ‘one minute’ diyorlardı.’ sözü Türk filusunun neden hedef seçildiğini gösterdi.” (4 Haziran 2010, Zaman: 15).

Haberde “dehşet anları”, “kan donduran hikayeler” söylemleri ile yaşananların vahşeti ve failerin caniliği vurgulanmaktadır. “Savaşta bile” sözcüklerine yapılan vurgularla olayların şiddet derecesi arttırılmaktadır. Dikkati çeken en önemli vurgu ise haber içerisinde tırnak işareti kullanılarak verilen “one minute” vurgusudur. Bilindiği üzere Başbakan Erdoğan’ın Davos Zirvesi’nde İsrail Cumhurbaşkanı Peres’e karşı sert açıklamaları ve söz hakkını “one minute” sözcükleriyle alması büyük yankı uyandırmıştı. Bu nedenle İsrail’in intikam ve kin duygusu “one minute” söylemiyle açıkça ifade edilmekte ve Türk filosunun seçilme nedeni olarak söz konusu hazımsızlık işaret edilmektedir.

“Barış ve yardım için ayrıldıkları ülkelere şehit olarak geri dönen gönüllülerin cenazeleri Türkiye’yi yasa boğdu. Şehit olan 9 kişiden sekizinin cenaze namazı binlerce kişinin katılımıyla Fatih Camii’nde kılındı. 19 yaşında ölen Furkan’ın Adli Tıp raporunda yakın mesafeden alınmış dört kurşun sıkıldığına ortaya çıkması ise İsrail vahşetini ortaya çıkardı.” (4 Haziran 2010, Zaman: 14).

Haberde dini referansla “şehit” vurgusu yapılmakta, “binlerce” sayısal verisinin net olmamakla birlikte çokluğuna büyüklüğüne işaret edilmekte, ayrıca Furkan’ın yakın mesafeden alınmış dört kurşun sıkılması ve bu durumun Adli Tıp raporu kanıt gösterilerek yer alması İsrail’in söz konusu olayda kasten vahşet sergilediğine dair açık ve net ifadeler ortaya koymaktadır.

“İsrail çok pişman olacağı bir yanlış yaptı, unutmayacağız.” (4 Haziran 2010, Zaman: 21).

Gazete haber başlığında kullanmış olduğu etken cümle yapısı ve “biz” vurgusuyla aynı kanaatte olduğunu vurgulamaktadır. Başlığın altında haberin devamında “Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, İsrail’in Gazze’ye yardım götüren gemilere yönelik saldırısı konusunda sert konuştu. Türkiye’nin bu saldırıyı asla affetmeyeceğini ifade eden Gül, ‘İsrail çok pişman olacağı bir yanlış yapmıştır. Bunu hiçbir zaman unutmayacağız. Bu saatten sonra Türk-İsrail ilişkileri hiçbir zaman eskisi gibi olmaz.’ dedi.” yönünde ifadeler yer verilmekte, Cumhurbaşkanı Gül’ün konuşmasına “sert” vurgusu yapılarak söylemin ciddiyeti ima edilmektedir. “Asla affetmemek”

sözcüklerine yapılan vurguyla yaşananlar önemine ve telafisizliğine dikkat çekilmektedir. Doğrudan yer alan ifadelerde Türk-İsrail ilişkilerindeki değişim açık bir biçimde vurgulanmaktadır. Ayrıca haberde “asla”, “hiçbir zaman” sözcüklerine yapılan vurgularla Türkiye’nin İsrail karşısında net, kararlı ve açık bir tutum izleyeceği tüm bunlar sonucunda ise İsrail’in çok pişman olacağı vurgusu yer almaktadır.

“İsrail Yahudiliği kullanıyor, ahlaki bir temeli yok.” (5 Haziran 2010, Zaman: 15).

Haber başlığında gazete, olay karşısında Yahudilik ve İsrail ayırımına vurgu yapmaktadır. Ve İsrail’in yaptıklarının Yahudiliğin geneli ile bağdaşmayacağını vurgulamakta, ahlaksızlığın İsrail’den kaynaklandığını ima etmektedir.

“Gazze şehitleri, gözyaşı ve dualarla uğurlandı.” (5 Haziran 2010, Zaman: 14).

Gazete kullanmış olduğu haber başlığında “şehit” vurgusuna dikkati çekmekte bu anlamda İslami bir söylemde bulunmaktadır. Ayrıca başlıkta yer verilen “gözyaşı ve dualarla” ifadesinde yaşanan acıların derinliğine vurgu yapılmaktadır.

“6 Türk’ü öldüren İsraili askere madalya verilecek” (5 Haziran 2010, Zaman: 17).

Gazete, kullanmış olduğu haber başlığında öldürülen “6 Türk” ifadesine vurgu yapmakta ve sayısal veri kullanarak söz konusu askerin uyguladığı vahşete dikkat çekmektedir. Ayrıca “İsraili askere madalya verilecek” vurgusuyla yapılanların akıl almazlığına işaret edilmektedir. İsrail’in “öldürme” eylemini “madalya” ödülüyle bir başarı olarak gördüğüne vurgu yapılmaktadır. Başlığın altında yer alan “Gazze’ye yardım götüren gemilere baskın düzenleyen askeri kutlayan İsrail, 6 Türk’ü öldürdüğünü itiraf eden bir komandoya da madalya verme hazırlığı yapıyor. *Jerusalem Post* gazetesi, Şayet komandolarından S.’ye madalyaların ne zaman verileceğini belirtmedi. S. de katliamı savunarak, başka seçeneklerinin olmadığını iddia etti.” ifadelerde de görüldüğü üzere İsrail’in askerleri kutlama eylemi yetmezmiş gibi bir de madalya verme hazırlığında oluşunun şaşkınlığına yer verilmekte, ayrıca “*Jerusalem Post* gazetesi” kanıt gösterilerek söylemin inandırıcılığı artırılmaktadır. Tüm bunların

yani sıra haberde “katliam” sözcüğüne vurgu yapılmakta ve “katliam” nitelemesini yapan gazetecinin, yapılanların ne denli vahşi ve acımasız oluşuna vurgusu dikkati çekmektedir.

4.2.3 Yangın Yardımı ve Cenevre Buluşması

“Alevlerle savaşılan İsrail’e Türkiye’den yardım eli” (3 Aralık 2010, Zaman: 20).

Gazetede yer verilen haber başlığında “savaşılan” sözcüğüne yapılan vurguyla yangının büyüklüğü ve mücadelenin zorluğu ifade edilmiştir. “Türkiye’den yardım eli” sözcüklerinin kullanımıyla Türkiye’ye olumlu bir imaj atfedilmekte ve “Türkiye” vurgusu dikkati çekmektedir. Nitekim haber metninde yer alan ifadeler “... Türkiye ile İsrail ilişkileri 2008’in Aralık ayında Türkiye’nin Suriye ile İsrail arasındaki arabuluculuk yaptığı sırada Gazze’ye yönelik saldırı başlatması ile krize girmişti. Ocak 2009’da Davos’ta Başbakan Erdoğan ile İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres arasında yaşanan ‘one minute’ vakasını, Türk Büyükelçi Oğuz Çelikkol’un alçak bir koltuğa oturtulması takip etmişti. 31 Mayıs’ta 9 Türk’ün hayatını kaybettiği Mavi Marmara baskını ise krizin zirvesini oluşturdu. Türkiye olayla ilgili özür ve tazminat talep ediyor. Türkiye’nin İsrail’e yardım uçağı göndermesinin ilişkilere nasıl etki edeceği merak ediliyor. 1999 Marmara Depremi’nde Türkiye’ye yardım gönderen ülkeler arasında İsrail de yer almıştı.” Haber başlığında “Türkiye” vurgusunun niçin yapıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca söz konusu haber metninde Türk-İsrail ilişkilerinin 2008’den bu yana izlemiş olduğu kriz evrelerine yer verilerek Türkiye’nin tüm bunlara rağmen yapmış olduğu yardımın önemi ima edilmektedir. Ve söz konusu haberde Türk-İsrail ilişkilerinin izlemiş olduğu seyir “yangın” haberiyle yeniden ifade edilmiştir. Haberde yardımın “ilişkilere nasıl etki edileceği” üzerine yapılan vurguyla bu yönde bir temenninin bulunduğu dikkati çekmekte ayrıca Türkiye’nin özür ve tazminat taleplerinden vazgeçmediği yeniden vurgulanmaktadır. Haberin son cümlesinde yer alan 1999 Marmara Depremi örneği ve İsrail’in de yardım eden ülkeler içerisinde yer alması açıklaması bir anlamda yapılan yardımın doğallığına ve beklentisiz olması gerektiğine işaret etmektedir.

“İnsanlık görevimizi yaptık hala tazminat ve özür bekliyoruz” (4 Aralık 2010, Zaman: 14).

Haber başlığı gazetenin de hükümetin söz konusu talepleri ile hem fikir olduğunun en açık kanıtıdır. “Biz”e yapılan vurgu paralel düşünce yapısına sahipliğin bir sonucudur. Ayrıca “insanlık görevi” sözcüklerine yapılan vurguyla Türkiye’nin duyarlılığı ima edilmekte, “hala” sözcüğünün kullanımıyla ise bekleyişin sürekliliğine vurgu yapılmaktadır. Beklentilerin değişmediği vurgulanmaktadır.

“Türkiye’nin İsrail’de çıkan orman yangınına iki söndürme uçağı göndermesi, Ankara ile ilişkileri düzeltmek isteyen İsrail Başbakanı Netanyahu için fırsat oldu. Netanyahu’nun gönderdiği İsraili temsilci, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu ile Cenevre’de bir araya geldi. Haaretz gazetesi de, krizi sonlandıracak bir taslak üzerinde çalışılacağını öne sürmüştü.” (6 Aralık 2010, Zaman: 14).

Haberde Türkiye’nin yardımının İsrail için “fırsat” olduğuna vurgu yapılmakta, “fırsat” sözcüğünün kullanımıyla “biz”e yapılan olumlu vurgu ve üstünlük dikkati çekmektedir. Ayrıca haberde “İsraili temsilci” sözcüklerinin kullanımı “öteki”ne yapılan küçümsemeyi ima etmektedir. Tüm bunların yanı sıra “Haaretz gazetesi” kanıt gösterilerek “krizin” İsrail tarafından sonlandırılmak istendiği vurgusu güçlendirilmektedir.

“Erdoğan: Asıl önemli olan, özür dilenmesi” (8 Aralık 2010, Zaman: 17).

Gazete tarafından kullanılan haber başlığında Başbakan Erdoğan’ın sözlerine doğrudan yer verilmesi gazetenin söz konusu olaya yaklaşımının hükümet ile paralel olduğunu göstermekte ve haberin ikna gücünü arttırmaktadır. Haberin devamında yer verilen ifadeler, “Başbakan Erdoğan, İsrail’in Mavi Marmara baskını kurbanlarından özür dileyeceği iddiasına ilişkin konuştu. Erdoğan, ‘Asıl önemli olan, bir özür dilenmesidir. Burada bireylerden, devletten böyle bir ayırım söz konusu değildir. Tabii ki, Türkiye Cumhuriyeti’nden burada özür dilenmesi söz konusudur.’ dedi.” Şeklinde olmakta ve “özür” talebine vurgu tekrar edilmektedir. Söz konusu olaya ilişkin en yetkili isimlerden Başbakan Erdoğan’ın ifadelerine başvurulması “Türkiye Cumhuriyeti”nin talebinde ne kadar kararlı olduğunu işaret etmektedir.

4.2.4 Rapor Vurgusu

“Rapor sızınca ABD hamlesi boşa düştü” (3 Eylül 2011, Zaman: 13).

Gazete, kullanmış olduğu başlıkta ABD hamlesinin başarısızlığını raporun sızmasına yaptığı vurguyla ima etmekte ve sadece “rapor” sözcüğünü kullanarak raporu önemsemediğini ve küçümsediğini ortaya koymaktadır. Devam eden ifadeler “Türkiye’nin İsrail ile ilişkilerini en alt seviyeye indirme kararı, son 24 saatte yaşanan hızlı gelişmelerin ardından gerçekleşti. İlişkilerin gerildiğini gören ABD devreye girerek, Türk tarafından raporun 1 ay daha ertelenmesini istedi. Türkiye’nin olumlu tavrına karşılık İsrail raporu sızdırınca ABD pes etti. Davutoğlu’da gezisini keserek Türkiye’ye döndü.” ifadelerinde de görüldüğü üzere İsrail’in raporu sızdırması ABD’nin dahi pes etmesine neden olmuş denmekte ve İsrail’in sızdırma eyleminin geldiği nokta vurgulanmak istenmektedir. “Türkiye’nin olumlu tavrına karşılık” söz konusu eylemin gerçekleşmesi, “Türkiye’nin İsrail ile ilişkilerini en alt seviyeye indirme kararı”nın haklılığına işaret etmektedir. Ayrıca haberde yaşananların “hızına” ve “son 24 saatte” gerçekleşmesine vurguda bulunulmakta, zaman ifadelerinin kullanımıyla “öteki”ne yönelik olumsuzlama devam ettirilmeye çalışılmaktadır.

“Abluka yasal ama baskın aşırıya kaçtı” (3 Eylül 2011, Zaman: 13).

Gazete haber başlığının kullanımıyla ironik bir dil kullanmayı tercih etmektedir. Bu söylemi doğrulamak için rapordan sızan görüşlere yer vermektedir: “Yeni Zelanda’nın eski başbakanı Geoffrey Palmer’ın başkanlığındaki komisyonun hazırladığı ve New York Times gazetesine sızdırılan 105 sayfalık raporda özetle şu görüşler yer alıyor: Donanma ablukasını, Gazze’ye deniz yoluyla silah girişini engellemek için meşru bir güvenlik önlemi olarak uygulandı. Bu uygulama, uluslararası hukukun gerekleriyle örtüşüyor. Mavi Marmara, ablukayı aşma girişimiyle sorumsuzca hareket etti. Geminin organizatörleri özellikle İHH’nin amaçları, gerçek niteliği ve güdüsü hakkında ciddi soru işaretleri var. Türkiye, Mavi Marmara organizatörlerini İsrail’le karşı karşıya gelmekten kaçınmaya ikna etmeye çalıştı, ancak ‘daha fazlasını’ yapabiliirdi. İsrail komandoları, ‘bir grup yolcunun organize ve şiddetli direnişiyle’ karşı karşıya kaldı. Bu nedenle kendilerini korumak için güç kullanma ihtiyacı içine girdi. İsrail’in abluka

bölgesine uzak bir mesafede önceden uyardıktan böyle bir güçle gemilerin kontrolünü alma kararının aşırı ve mantıksızca, İsrail askerlerinin sebep olduğu ölüm ve yaralamalar kabul edilemez.” Başlığın altında yer verilen bu özet bilgiler söz konusu ironinin nedenini açık bir biçimde ortaya koymakta ve kanıtlamaktadır. Başlıkta kullanılan ironik söylem rapor özetiyle desteklenmektedir.

Önal (3 Eylül 2011, Zaman: 13), raporun sızmasının ardından kaleme aldığı yazısında yaşanan gelişmelere yönelik olarak: “Mavi Marmara baskını sonrası gerilen Türkiye-İsrail ilişkileri kopma noktasına geldi. Böylece bir zamanlar bölgedeki tek dostu olarak adlandırılan Türkiye’yi kaybeden İsrail’in uluslararası arenada daha hızlı bir şekilde yalnızlaşması bekleniyor.” demektedir ve söz konusu gelişmelerin sonucu olarak Türkiye’nin dostluğunun kaybedildiğine vurguda bulunmaktadır. “Tek dost” sözcüklerine yapılan vurguyla İsrail’in bölgede yalnızlaştığına dikkat çekmektedir. “Baskın” sözcüğünün kullanımı yinelenmekte ve sahip olduğu olumsuz anlam kendisinin yeniden tekrar etmektedir.

Erkan (5 Eylül 2011, Zaman: 20), gazetenin yorum köşesinde Türkiye-İsrail ilişkileri üzerine kaleme aldığı yazısında, “İsrail hükümeti koalisyonu bir arada tutabilmek ve değişen seçmen profilinden gördüğü desteği yitirmemek için kendini Ortadoğu’da daha da izole etme ve bölgedeki en yakın müttefikini kaybetme uğruna özür dilememe politikasından vazgeçmemektedir. Daha basit bir tabirle, İsrail bu riskli kumarıyla Ortadoğu’daki güçlü devlet imajını korumayı düşünürken farkında olmadan kendi ayağına kurşun sıkmaktadır.” demektedir ve yazısında İsrail’in özür dilemek istememesinin nedeninin hükümetten ve seçmen profilinden kaynaklandığını vurgulamaktadır. “İzole” sözcüğüne yapılan vurguyla yazar, İsrail’in yalnızlığına dikkati çekmekte ve İsrail’in özür dilememek yönündeki ısrarının sonuçlarını “kumar” metaforunu kullanarak daha kolay bir biçimde anlatmaya anlaşılır kılmaya çalışmıştır. Yazar ayrıca “kurşun sıkmak” benzetmesinden yararlanarak İsrail’in kendisi için ne denli büyük ve önemli bir hata yaptığının ciddiyetini ima etmeye çalışmıştır.

“Başbakan Erdoğan, İsrail ile askeri ve diplomatik ilişkilerin kesildiğinin altını çizerek, yeni yaptırımların yolda olduğunu söyledi. Erdoğan ‘İsrail, her zaman bir

şımarık oğlan rolünü oynadı.’ diye konuştu. Başbakan, Türk donanmasının bundan sonra Doğu Akdeniz’de daha fazla görüneceğini vurguladı.” (7 Eylül 2011, Zaman: 16).

Haberde “altını çizerek” vurgusu ile söz konusu gelişmelerin önemine işaret edilmekte, Başbakan Erdoğan’ın ifadelerine doğrudan yer verilerek “şımarık oğlan” benzetmesi vurgulanmakta ve “yeni yaptırımlar yolda” cümlesinde de olduğu gibi yaptırımların devamının geleceğine işaret edilmektedir. Türk donanmasının daha sık görüneceği üzerine yapılan vurguyla Türk-İsrail ilişkilerinin geldiği noktaya dikkat çekilmekte ve Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de söz sahibi olduğu gerçeği ima edilmektedir.

Qafisher (7 Eylül 2011, Zaman: 22), gazetenin yorum köşesinde raporla ilgili olarak “ Rapor, ‘olayın sonuçları ışığında İsrail’in pişmanlık duyduğunu, uygun bir şekilde dile getirmesi gerekmektedir’ sonucuna varıyor. Ve ‘ İsrail’in ölen ve yaralanan kurbanlar ve ailelerine yardım yapmayı önermesi gereklidir’ diye ekliyor. Yasal abluka ve meşru müdafaa için İsrail’in neden pişman olduğunu göstermesi ve ödeme yapması gereksin?” demektedir. Yazar söz konusu olayla ilgili olarak rapordan yapmış olduğu alıntılarla söylemini kuvvetlendirmekte benzer şekilde yaptığı açıklamaların ardından yer verdiği soruyla raporun ciddiyetinde şüphe ettiğini ve raporda yer alan görüşlerin mantıksızlığını ortaya koymaktadır.

“İsrail’den talep ettiği Mavi Marmara katliamına katılan askerlerin kimlik bilgilerini alamayan İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, MİT’e başvurdu. Savcılık, MİT’ten saldırıyla ilgisi olanların kimlik bilgilerini isteyecek. Olumlu cevap gelmesi halinde İsrail Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı, askerler ve diğer sorumlular hakkında ‘kasten adam öldürme, hürriyetten alıkoyma’ suçlarından dava açılacaktır.” (9 Eylül 2011, Zaman: 15).

Haberde “katliam” vurgusunun yinelendiği görülmekte ve bu yolla yaşananların vahşeti tekrar edilmektedir. Ayrıca İsrail tarafından askerlerin kimliğinin saklandığı açık bir dille ortaya konmaktadır. Haber içerisinde “kasten adam öldürme, hürriyetten alıkoyma” cümlesine yapılan vurgu İsrail’in cinayet işleyen elini kana bulayan bir devlet olduğu görüşünü desteklemektedir.

“İsrail, PKK ve Ermeni kartını açıyor” (10 Eylül 2011, Zaman: 16).

Gazetede yer verilen haber başlığı İsrail’in Türkiye’ye karşı zaman zaman PKK ve Ermenilerle işbirliği yaptığını ima etmekte ve İsrail’in Türkiye’nin iç meselelerini etkilemeye çalıştığını göstermektedir. Ayrıca Türkiye’nin yaptırımları sonrası böyle bir hamlenin İsrail’den gelmesini misilleme olarak ima edilmektedir.

4.2.5 Zaman’ın “Mavi Marmara Olayı” Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Gazetenin konumuz açısından tutumu düşünüldüğünde “Mavi Marmara Olayı”, söylemde yerini “insani yardım götüren gemilere” bırakmaktadır. Bu açıdan gazetenin “Mavi Marmara” söylemini çok az kullandığı dikkati çekmekte meselenin uluslararası yankıları sıklıkla gazetede ifade edilmektedir. Bu yönüyle gazetenin İsrail’e karşı evrensel bir dil kullandığı ve meseleyi sadece Türkiye-İsrail arasında görmekten ziyade İsrail ve uluslararası toplum arasında görmek istediği dikkati çekmektedir. Nitekim bu görüş hükümetin konuya ilişkin görüşüyle paralel bir çizgi oluşturmaktadır.

İktidara yakınlığıyla bilinen gazete, konumuz açısından düşünüldüğünde oldukça sakın bir dil kullanmakta ve hükümetin konuya ilişkin müdahalelerine karşı genel olarak bilgi yüklü haberler vermektedir. Ayrıca “Mavi Marmara Olayı” haberlerinde dini referansların kullanımı oldukça az sayıda yer almaktadır.

4.3 Cumhuriyet’in Söyleminde “Mavi Marmara Olayı”

7 Mayıs 1924 tarihinde yayın hayatına başlayan gazetenin isim babası Atatürk’tür. Gazetede 1924’ten 1945’e Yunus Nadi başyazarlık yapmıştır. Yunus Nadi’den sonra 1991’e kadar gazetenin başyazarı oğlu Nadir Nadi Abalığolu olmuştur. Daha sonra başyazarlık görevi İlhan Selçuk ile birlikte devam etmiştir. Gazetenin yazar kadrosu içerisinde Bekir Coşkun, Cüneyt Arcayürek, Emre Kongar, Hikmet Çetinkaya gibi yazarlar bulunmaktadır (www.cumhuriyet.com.tr, 12.06.2012).

Türkiye’nin en eski gazetesi olan *Cumhuriyet*, kendi çizgisini “ulusalcı, Kemalist ve sol” olarak ifade etse de, gerek Cumhuriyet’le yaşıt tarihi, gerekse konumuz açısından özellikle Türkiye-İsrail ilişkileri ekseninde Mavi Marmara Olayı

konusundaki tutumu düşünülduğünde “sol” tanımı yapmak güçtür. Gazetenin ideolojisi “ulusalcı ve Kemalist” bir çizgide ilerlemekte ve “sol” tanımının gazete için pek uygun bir tanıma sahip olmadığı dikkati çekmektedir. Bugün *Cumhuriyet* gazetesinin özellikle tek yönlü bir tavır takındığını söylemek ve “statükocu” bir anlayışla yayınlarını devam ettirdiğini ifade etmek güç değildir.

Aynı zamanda bir iç çatışma ve yeniden yapılanma dönemi olan Kurtuluş Savaşı döneminde, *Cumhuriyet* “ideolojisi”nin “ideologluğunu” yapmakla başlayan yayın tarihi, bugünlerde “embedded (iliştirilmiş, gömülmüş/tek vücut olmuş) gazetecilik” tartışmalarına da ilham verecek şekilde *Cumhuriyet* gazetesi tarihinden vakalarla, örneğin Yunus Nadi’nin gazeteciliğiyle örneklenebilmektedir. Amerikan medyasında başlayan “embedded gazetecilik” tartışmalarında söz konusu gazeteciliğin miladı olarak 2003 Irak Savaşı gösterilirken, Türkiye’de *Cumhuriyet* gazetesi için bu sürecin Yunus Nadi ile birlikte başladığını söylemek mümkündür. *Cumhuriyet*’in kurucusu Yunus Nadi’nin neredeyse M. Kemal Atatürk’ün “kalem müdürü” gibi çalışarak, birçok defa Atatürk’ün makalelerini alıntı göstermeyip, tırnak işareti kullanmadan bas sayfadan, altında kendi imzasıyla yayınlaması, bu tartışmanın Türkiye yansımalarında örnek olay olarak gösterilmiştir (www.bianet.org 12.05.2012). Bu nedenlerden dolayı gazetenin “embedded gazetecilik” için açık bir örnek oluşturduğunu ve “ulusalcı, Kemalist” bir çizgide yayın politikasını devam ettirdiğini ifade etmek mümkündür.

Gazeteden alınarak yer verilen haberlerde ağırlıklı olarak haber başlıklarından, manşetlerden ve metinlerden yararlanılmakta, haberin yazımı konusunda gazete tarafından yapılan yazım yanlışlarına ve yazı boyutlarına hiçbir şekilde müdahale edilmemekte, aktarımlar gazetede yer verildiği biçimde doğrudan gerçekleşmektedir.

4.3.1 Saldırı Vurgusu

“İsrail insanlığı vurdu” (1 Haziran 2010, *Cumhuriyet*).

Gazete, İsrail tarafından 31 Mayıs 2010 tarihinde gerçekleştirilen olayı, söz konusu başlığı kullanarak manşetten vermiş ve “vurdu” eyleminin tüm insanlığa karşı gerçekleştirilmiş bir eylem olduğuna dikkati çekmiştir. Başlıkta kullanılan ifadenin altında, “Gazze’ye yardım götüren filoya komandolarca düzenlenen saldırıda silahsız

siviller can verdi” cümlesini kullanarak olayı “saldırı” olarak nitelemiştir. Ayrıca “asker” söylemi yerini “komando” söylemine bırakarak İsrail’in müdahalesindeki boyut vurgulanmıştır. Ayrıca başlık altında yer verilen ifadede “silahsız” sözcüğüne yapılan vurguyla İsrail vahşeti ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Söz konusu eylemin haksızlığına işaret edilmiştir.

“İsrail’in dün sabaha karşı Gazze’ye yardım götüren 6 gemiye düzenlediği saldırının ardından, halen Ber Şeva’daki cezaevinde tutulan gemi yolcularının sayısının 610 olduğu bildirildi. İsrail radyosu, Ber Şeva cezaevinde 610 kişi bulunduğunu, bunların sınır dışı edileceğinin ya da haklarında yasal bir önlem alınacağına henüz belli olmadığını belirtti... İsrail’in, Gazze yardım gemilerine düzenlediği kanlı baskından sonra yolculardan 368 Türk’ü Ber Şeva’daki cezaevine gönderdiği öğrenildi. Türkiye’nin İsrail Büyükelçiliği’nden alınan bilgiye göre, 368 Türk vatandaşının Ber Şeva cezaevine, 19’unun da Türkiye’ye gönderildiği kaydedildi.” (1 Haziran 2010, Cumhuriyet: 7).

Gazete olayla ilgili olarak yer verdiği haberde “İsrail Radyosu”nu kanıt göstererek ve sayısal veriler kullanarak haberinin söylem gücünü arttırmaktadır. Gazete, olayı “kanlı baskın” olarak nitelemekte ve İsrail’in uygulamış olduğu şiddete vurgu yapmaktadır.

“Yaralılar Getirilecek” (1 Haziran 2010, Cumhuriyet).

Gazete yer verdiği haber başlığında genel bir ifade kullanmakta kimlik vurgusunda bulunmamaktadır. Ayrıca söylemin edilgen bir yapıda olması “özne”nin ön plana çıkartılmak istenmemesinden kaynaklanmaktadır. Başlığın altında yer verilen ifadeler şöyledir: “Genelkurmay Başkanlığı’na ait iki ambulans uçağın İsrail’in askeri müdahalesi sonucu yaralanan Türk vatandaşlarını Türkiye’ye getirmek üzere İsrail’e hareket etti.” Getirme eyleminin kimin tarafından gerçekleştirileceğine yer verilmektedir. Haberde “İsrail’in askeri müdahalesi” söylemi dikkati çekmekte “baskın, saldırı, kanlı baskın” söylemleri yerini “askeri müdahale”ye bırakmakta ve yapılan eylemin önemi azımsanmaktadır.

“İsrail’in saldırı düzenlediği yardım gemilerinde bulunan Yunanistan vatandaşlarından 6’sı ülkesine döndü. Yunan medyası, İsrail tarafından sınır dışı edilen bu kişilerin Yunanistan Dışişleri Bakanlığı yetkililerince bugün Atina Havaalanı’nda karşılandıklarını duyurdu.” (1 Haziran 2010, Cumhuriyet: 9).

Haberde benzer biçimde “saldırı” sözcüğüne yapılan negatif vurgu devam etmekte, Yunanistan örneğinin haberde yer alması ile İsrail saldırısının kapsamı vurgulanmaya çalışılmaktadır.

“İsrail’in Gazze’ye yardım götüren gemilere saldırısından sonra tutuklanan yardım gönüllüleri ve basın mensupları, Türkiye’ye dönüş için Tel Aviv Havaalanı’na getirildi. İsrail’de alıkonulan grup arasında bulunan Anadolu Ajansı (AA) muhabiri Yücel Velioğlu, tutuklanan yardım gönüllüleri ile birlikte havaalanına getirildiklerini ve Türkiye’den gönderilen Türk Hava Yolları’na ait 3 uçağa alınmaya başladıklarını bildirdi. Velioğlu, yaklaşık 3 saat sonra Türkiye’ye hareket etmeyi beklediklerini sözlerine ekledi.” (1 Haziran 2010, Cumhuriyet: 11).

Söz konusu haber gazetenin diğer haberleriyle benzerlik göstermekte “saldırı” sözcüğünün kullanımı ve vurgusu yinelenerek “öteki”ne yönelik negatif bakış yeniden üretilmektedir. Ayrıca haberin tanık gösterilerek verilmesi haberin retorik boyutlarından birini oluşturmakta ve haberin ikna gücünü arttırmaktadır.

“İsrail’in katliam tarihi” (2 Haziran 2010, Cumhuriyet: 10).

Gazete, kullanmış olduğu haber başlığında “katliam” sözcüğüne vurgu yapmakta ve İsrail vahşetini vurgulamaktadır. Ayrıca “tarihi” sözcüğünün kullanımıyla benzer biçimde katliam olarak nitelenebilecek olayların İsrail’in tarihinde daha önce de yaşandığına işaret edilmektedir. Başlığın altında yer verilen “Filistin’e yardım götüren İnsani Yardım Vakfı gemilerine Gazze sınırında saldıran ve birçok kişinin ölümüne neden olan İsrail’in bu ilk katliamı değil.” cümleleri kullanılan başlığı desteklemektedir. Nitekim konuyla ilgili olarak örnekler verilmektedir. Örneklerden biri olan “...Mavi Marmara gemisine dün düzenlenen saldırının bir benzeri 1967 yılında yaşanmıştı. İsrail ve Araplar arasındaki 6 Gün Savaşları sürerken, tarafsızlığını ilan eden ABD bölgeyi izlemek için USS Liberty gemisini Doğu Akdeniz’e gönderdi. Hafif silahlarla donatılan

ABD gemisinin içinde askerler ve siviller vardı, gemide rahatlıkla görülebilecek büyük bir bayrak da vardı. İsrail savaş uçaklarının öğle saatlerinde saldırısı başladı, makineli tüfek ve roketle başlayan saldırı napalm bombasıyla sürdü. Gemide en yetkili isimlerin de olduğu askeri ve sivil mürettebat öldürüldü.” Açıklamasında da olduğu gibi “katliam tarihi” söylemi tarihsel örneklerle yazar tarafından desteklenmektedir.

4.3.2 Ulusal ve Uluslararası Tepkiler

“Tüm dünya kanlı operasyonu konuşuyor” (1 Haziran 2010, Cumhuriyet).

Konuyla ilgili olarak yer alan haber başlığında dikkati çeken “tüm dünya” vurgusuyla yapılan genellemedir. Bu genellemenin kullanılmasıyla adeta bütün dünya “öteki”ni konuşmaktadır, denmektedir. Ayrıca “kanlı operasyon” vurgusunun yinelenmekte olduğu ve eylemin faili İsrail’in tüm dünya tarafından “kanlı operasyonun” faili olarak konuşulduğuna işaret edilmektedir. Ayrıca başlık altında kullanılan cümlelerde “İsrail'in "Gazze filosu"na düzenlediği kanlı operasyon, tüm dünyada büyük yankı buldu. Yaygın olarak İsrail'in operasyonunu eleştiren haber ve yorumlarda Türkiye-İsrail ilişkilerine vurulan son darbeye de vurgu yapılıyor.” Konuşmanın “yankının” büyüklüğüne vurgu yapılmakta “yaygın olarak” sözcüklerinin kullanımıyla operasyonun eleştirildiği haberlerin sayıca çok oluşuna vurgu yapılmaktadır. Haberde ayrıca “Türkiye-İsrail ilişkilerine vurulan son darbeye de vurgu yapılıyor” ifadesine yer verilerek Türk-İsrail ilişkilerinin almış olduğu ilk darbenin bu olmadığı ifade edilmekte ve yaşanan son gelişmelerin ilişkiler üzerindeki etkisi “darbe” olarak nitelenerek ciddi ve önemli bir vurgu kazanmıştır.

“Yabancı medya, ‘İsrail, utanç verici korsanlık eylemiyle kendi mücadelesine darbe vurdu’, ‘Türkiye, katliam diyor ancak İsrail'in umurunda değil’, ‘Katliamla sonuçlanan beceriksiz saldırı’, ‘İsrail-Türkiye bağlarına onarılmaz zarar vermiş olabilir’, ‘Katliam korkak bir saldırı’ dedi.” (1 Haziran 2010, Cumhuriyet: 11).

Gazetede yer alan haberde yabancı medya örneği kullanılarak tüm dünyanın söz konusu olayı konuştuğu söylemi kuvvetlendirilmiş, ayrıca “katliam” sözcüğünün kullanımının yabancı basında da yer aldığı verilen örneklerle desteklenmiştir.

“İsrail’in, Gazze’ye yardım götüren konvooya saldırısından kısa süre önce İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı'nın web sitesinin çöktüğü bildirildi. İHH İnsani Yardım Vakfı’ndan yapılan açıklamada, ‘İnternet üzerinde son derece etkin olduğu bilinen İsraililer, saldırıdan hemen önce vakfa ait web sitesini çökerterek, dış dünyanın gerçek bilgilere ulaşmasını engellemiş oldu’ denildi.” (2 Haziran 2010, Cumhuriyet: 12).

Haberde “saldırı” sözcüğünün kullanımıyla gerçekleşen olumsuzlama devam etmekte ayrıca yardım gemilerinin “İHH” öncülüğünde yola çıktığı işaret edilmektedir. İsrail’in internet üzerinde ne denli etkili bir ülke olduğu “son derece etkin” sözcüklerine vurguyla ima edilmektedir. Ayrıca İsrail’in haber alma özgürlüğüne uygulamış olduğu sansüre vurgu yapılmaktadır.

“Devlet tavır aldı” (3 Haziran 2010, Cumhuriyet).

Gazete manşetten vermiş olduğu haber başlığında Türkiye’nin İsrail’e karşı sergilemiş olduğu tutuma vurgu yapmakta ve “devlet” öznesi öne çıkartılmaktadır. Başlığın altında “TBMM iki gün boyunca İsrail’e karşı ortak kınama bildirisini çıkartmayı tartıştı. Kınama bildirisinde yer alan ‘TBMM, Türk hükümetinden İsrail ile siyasi, askeri ve ekonomik ilişkilerimizi gözden geçirmesini ve gerekli etkin önlemleri almasını beklemektedir’ cümlesine itiraz eden AKP Grup Başkanvekili Kılıç metni imzalamadı. Sert tepkiler üzerine imzalamak durumunda kaldı.” ifadeleri yer almakta ve devletin tavrına ilişkin vurgu yerini “AKP Grup Başkanvekili Kılıç”ın metni imzalamamasına bırakmış ve Kılıç’a yönelik olumsuz bakış ön plana çıkartılmak istenmiştir. Ayrıca haber içerisinde yer alan “AKP” vurgusu söz konusu gazetenin iktidara ilişkin kullandığı söylemi açığa vurmaktadır.

“Mavi Marmara’dakilerin saldırı hakkı vardı” (3 Haziran 2010, Cumhuriyet: 7).

Gazete haber başlığında kullanmış olduğu ifadede doğrudan bir aktarıma yer vermekle söz konusu olaya ilişkin bakışını ortaya koymuştur. Gazete, olay hakkında doğrudan yer verdiği bu ifadeyle olaya ilişkin benzer biçimde düşündüğünü göstermektedir. Başlığın altında yer verilen ifadelerde de görüldüğü üzere “İsrail basını,

pazartesi günü Gazze'ye yardım götüren gemilere saldırıda baş sorumlunun İsrail hükümeti olduğunu belirtti” söyleme kanıt olarak “İsrail basını” gösterilmekte ve İsrail’in gerçekleştirmiş olduğu olayda kendi basınının dahi İsrail’in haksızlığını dile getirdiği açık bir ifadeyle ortaya konmuştur. Haberin devamında yer alan “Jerusalem Post gazetesinde Larry Derfner imzalı, ‘Kafesi Sallamak: Ülkemi suçluyorum’ başlığıyla yayımlanan yazıda İsrail hükümeti eleştirilerek, ‘Mavi Marmara’dakilerin İsrail askerlerine saldırma hakkının bulunduğu’ belirtildi.” İfadelerle haber başlığının söylemi kuvvetlendirilmekte ve söylemin *Jerusalem Post*’tan alıntılandığı açık bir biçimde ifade edilmektedir.

“AKP’li vekiller neden vazgeçti?” (4 Haziran 2010, Cumhuriyet).

Haber başlığında “AKP” söyleminin kendisini tekrar ettiği görülmekte ve başlıkta kullanılan soru işaretiyle olumsuz bir imanın yapıldığı görülmektedir. Haber başlığının altında yer alan “Geçen yıl Filistin’e giden AKP’li 16 vekilden bazılarının İsrail’in kanlı baskın gerçekleştirdiği gemiyle gitmek istedikleri ortaya çıktı. Parti yönetimi vekillere izin vermezken açık bir gerekçe göstermedi. Ancak bu aşamada milletvekillerinin gemilerle Gazze’ye gidişlerinin uygun bulunmadığı belirtildi. Uzun zamandır hazırlık yürüten vekiller iş yoğunluğunu gerekçe göstererek son anda gitmekten vazgeçti.” İfadelerde dikkati çeken kullanım “açık bir gerekçe göstermedi” cümlelerinde ortaya çıkmakta “açık” sözcüğü metinde olumsuz bir anlam taşımakta ve konuyla ilgili belirsizliklerin olduğu ima edilmektedir. Ayrıca söz konusu haberde “AKP’li vekillerin “son anda” gitmekten vazgeçmelerine yapılan vurgu olumsuz bir ima taşımaktadır.

“Mavi Marmara gemisine düzenlenen kanlı baskında yer alan İsrailli bir asker, Jerusalem Post gazetesine şok edici açıklamada bulundu.” (5 Haziran 2010, Cumhuriyet: 13).

Haberde “Mavi Marmara gemisi” söyleminin “insani yardım götüren gemiler” söylemiyle yer değiştirdiği görülmekte ayrıca “şok” sözcüğüne yapılan vurguyla yazarın kendi duygu ve şaşkınlığını açık bir biçimde ifşa ettiği görülmektedir. Haber başlığının altında yer verilen bu ifadelerle “Kendisine "S" diye hitap edilen askerin, Mavi

Marmara'ya yapılan saldırıda yaşamını yitiren 9 Türk'ten 6'sını kendisinin öldürdüğünü itiraf ettiği bildirildi." haberin devamında "şok" sözcüğünün niçin kullanıldığı askerin kendi itiraflarına yer verilerek kanıtlanmaktadır.

"İsrail ordusu, İrlanda'dan yola çıkan, Gazze'ye yardım taşıyan Rachel Corrie gemisinin rotasını değiştirmemesi nedeniyle gemiye çıktılar, gemide herhangi bir direniş olmadı." (5 Haziran 2010, Cumhuriyet: 14).

Haberde "İsrail askerileri" söyleminin yerini "İsrail ordu"suna bırakması dikkati çekmekte ve "ordu" sözcüğünün kullanımıyla yapılan müdahalenin büyüklüğüne işaret edilmiştir.

"Akdeniz'de yapılan bir korsanlık faaliyetidir." (5 Haziran 2010, Cumhuriyet: 9).

Haber başlığında gazete, olaya ilişkin görüşlerinin yaşananların olumsuzluğunu üçüncü kişinin beyanatından yararlanarak açığı vurmuştur. Nitekim haberin devamı "Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, İsrail'in Gazze'ye yardım götüren gemilere saldırısıyla ilgili olarak, bunun 'deniz haydutluğu faaliyeti' olduğunu söyledi" şeklinde gerçekleşmekte ve haber başlığında yer alan ifadenin ikna gücü arttırılmaktadır. Gazete gerek metinde gerekse de başlıkta "korsanlık" sözcüğüne yaptığı vurguyla olaya ilişkin kendi düşüncesini de belirtmektedir.

"Gülen'den şaşkırtan açıklama" (5 Haziran 2010, Cumhuriyet)

Gazetenin manşetinde yer alan haber bir şaşkınlık ifadesi içermekte ve bu durum doğrudan "şaşırtan" sözcüğüne yapılan vurguyla açığa vurulmaktadır. Benzer biçimde açıklamayı yapan "Gülen" ifadesi gazetenin ideolojisiyle paralellik taşımakta ve söylemine yansımaktadır. Haber başlığı "ABD'nin Pennsylvania eyaletinde yaşayan Fethullah Gülen, İsrail'in izni olmadan Gazze'ye yardım götürülmesini 'faydalı sonuçlar doğurmayacak' bir eylem olarak niteledi. Wall Street Journal'a röportaj veren Gülen, 'Haberlerde izlediğim şey çok çirkindi. Organizatörlerin İsrail ile yardımın gönderilmesi konusunda uzlaşmaması otoriteye başkaldırıdır' dedi." ifadeleriyle desteklenmekte ve söz konusu eylemin "şaşırtıcı" olması yönündeki söylem "Wall

Street Journal” gazetesi kanıt gösterilerek desteklenmektedir. Haber metninde vurgu Fettullah Gülen’in “faydalı sonuçlar doğurmayacak”, “otoriteye başkaldırıdır” sözcüklerine yapılmakta ve Fettullah Gülen’in adeta İsrail’in eyleminde haklı bulunduğu yönünde bir tutum sergilediği ima edilmektedir. Gazete imasını belli sözcüklere yaptığı vurguyla ve kullandığı tırnak işaretleriyle açık bir biçimde göstermektedir. Nitekim yapılan vurguların gazetenin ideolojisi çerçevesinde paralellik sergilediği görülmektedir.

“Saadet Partisi öncülüğünde İsrail’in Gazze’ye yardım götüren gemilere yaptığı saldırıyı kınamak için Çağlayan Meydanı’nda düzenlenen ‘Sustukça Ölüyoruz-İsrail Vahşetine İsyân’ mitinginde 10 binlerce kişi İsrail’i lanetledi” (5 Haziran 2010, Cumhuriyet: 8).

Gazete yer verdiği haberde “yardım götüren gemilere saldırı” söylemine vurgu yapmakta ve bu kullanımla genel bir çerçeve çizmekte, Mavi Marmara söylemi yerini daha genel bir tanıma bırakmaktadır. Ayrıca söz konusu mitinge katılan “10 binlerce kişi” vurgusu ve sayısal ifade kullanımı protestoların büyüklüğüne dikkati çekmekte ve haberin söylem gücünü arttırmaktadır. Mitinge katılanların “İsrail’i lanetlemesi” ifadesi, İsrail’in yaptıkları karşısında genel tutumun lanetlemek yönünde olduğuna dikkati çekmekte ve İsrail tümüyle negatif bir anlam taşımaktadır.

“İsrail, Türkiye’den özür dilemeyecek” (6 Haziran 2010, Cumhuriyet: 13).

Gazete haber başlığında kullanmış olduğu kesin emir kipiyle özrün gerçekleşmeyeceğine vurgu yapmaktadır. Haberin devamında “İsrail Dışişleri Bakanlığında bir yetkili, geçen Pazartesi günü ‘Mavi Marmara’ gemisine düzenlenen operasyonda 9 Türk’ün ölümüyle ilgili olarak İsrail’in Türkiye’den özür dilemeyeceğini söyledi.” Yer alan ifadelerin özellikle “bir yetkili” söyleminin başlıktaki kesin söylemin içini doldurmadığı görülmektedir. Haber metninde dikkati çeken bir başka unsur ise “Mavi Marmara” sözcüklerine yapılan vurgudur. Özrün sebebi “Mavi Marmara gemisinde 9 Türk’ün öldürülmesidir”, metin sebep-sonuç bağlamında açıklayıcı unsurlar taşısaya da söz konusu başlığın içini dolduramamaktadır.

“WSJ: Gazze Filosu konusunda Türkiye’de çatlak oldu” (8 Haziran 2010, Cumhuriyet: 7).

Gazete kullanmış olduğu haberde doğrudan açık kaynak beyan ederek haberini vermiş ve kanıt göstererek söyleminin gücünü arttırmaya çalışmıştır. Ayrıca söz konusu haber hakkında gazetenin aynı kanaatte olduğu yapmış olduğu aktarımla ima edilmektedir. Nitekim “Türkiye’de ‘Gazze filosu’ olayı konusunda ortaya çıkan görüş ayrılıkları, yabancı medyada da yankı buldu.” ifadeleriyle ve “da” ekine yapılan vurguyla kendisini göstermektedir. Ayrıca “Gazze filosu olayı” vurgusu gazetenin söz konusu olaya ilişkin şüpheler taşıdığını göstermektedir. Devam eden ifadeler, “The Wall Street Journal gazetesi, ‘Geçen hafta gelişmelerin karşısında Gazze’ye yönelen bir gemide Türk vatandaşları öldürüldüğünde tek vücut olan Türkiye, hükümetin olayı ele alma tarzı ve yardım konvoyunu düzenleyen İslamcı yardım kuruluşunun rolü konusunda ise bölünüyor’ yorumunu yaptı.” şeklinde olmakta ve “hükümetin olayı ele alma tarzına” ve “yardım konvoyunu düzenleyen İslamcı yardım kuruluşuna” vurgu yapılmaktadır. Gazete konuya ilişkin olarak yer verdiği ifadelerde taşıdığı şüpheleri işaret etmekte ve bu yönde bir söylem inşa etmektedir.

“Gemi baskını için uluslararası soruşturma başlatılmalı” (9 Haziran 2010, Cumhuriyet: 12).

Gazete, üçüncü bir kişinin ağzından yer verdiği ifadede bu yönde bir soruşturmada yana olduğunu ima etmekte ve “uluslararası” sözcüğüyle yapılacak soruşturmanın tarafsızlığına dikkat çekmektedir. Haber, “Orta Doğu Dörtlüsü Özel Temsilcisi, eski İngiltere Başbakanı Tony Blair, Mavi Marmara gemisine yapılan saldırıyla ilgili olarak uluslararası, tarafsız bir soruşturmada yana olduğunu söyledi.” şeklinde devam etmekte ve Tony Blair’ın açıklamasıyla söylemin ikna gücü artırılmış, uluslararası demeçlere yer verilerek “Mavi Marmara” söyleminin kullanıldığı dikkati çekmektedir.

4.3.3 İsrail’de Yangın

“İsrail’de Yangın” (3 Aralık 2010, Cumhuriyet: 9).

Gazete İsrail’de başlayan yangın haberini söz konusu başlıkla vermekte konuya ilişkin genel bilgilerin ardından haberin bitiminde şu ifadeler yer almaktadır: “Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkiler, 2008 sonundaki Gazze saldırısı ile bozulmuş, art arda yaşanan krizler ve Mavi Marmara baskını ile ilişkiler normalleşmemiştir. Ankara İsrail’e yönelik tepkisini insani gerekçelere dayandırmıştı. Türkiye’nin bu süreçteki adımı ilişkilerin son 2 yılına bakıldığında önem taşıyor.” Haberin sonlarında yer verilen açıklamalarla kısaca Türk-İsrail ilişkilerinin 2008’den bu yana “normalleşmemesine” vurgu yapılmıştır.

“Türkiye uçak gönderdi” (3 Aralık 2010, Cumhuriyet: 7).

Haberde etkin cümle yapısının kullanımı, öznenin öne çıkartılmasını sağlamakta ve vurgu “Türkiye” üzerine yapılmaktadır. Nitekim haber “10 personel ve gerekli söndürme malzemelerini taşıyan 2 uçak, saat 10.30’da Hayfa’daki Ramat David askeri hava üssüne indi. Uçaklar, İsrail makamlarıyla koordineli biçimde söndürme çalışmalarına başladı.” açıklamasıyla desteklenmekte sayı ve zaman vurgusu dikkati çekmektedir.

“Ölü sayısı 40’ı geçti” (3 Aralık 2010, Cumhuriyet: 7).

Gazete kullanmış olduğu haber başlığında yangın sonucunda hayatını kaybeden insan sayısına vurgu yapmakta, haberin devamında yangın detaylarına yer verilirken haber metninin sonunda “Yangını İsrail tarihinin en büyük felaketi olarak tanımlayan Sadi, Türkiye’nin sağladığı destekten özellikle memnun olduklarını vurgulayıp, kendisinin de 1999’daki deprem felaketlerinde İsrail’in Türkiye’ye gönderdiği yardım ekibi içinde bizzat yer aldığını hatırlattı.” Denilerek, özellikle yangının “İsrail tarihinin en büyük yangını” olduğu “en büyük” sözcüklerine yapılan vurguyla ifade edilmektedir. Haberde konuyla ilgili olarak önemli bir kişinin görüşlerine yer verilmekte yangının büyüklüğü söz konusu beyanat doğrultusunda desteklenmektedir. Ayrıca Türkiye’nin desteğinden “özellikle” memnun olduğu vurgulanmakta ve 1999 Marmara Depremi’nde İsrail’in de Türkiye’ye yardım ettiği hatırlatılmaktadır. Yardımın insaniliği ve karşılıklılığı ima edilmektedir.

“İsrail’e ‘insani ve İslami’ yardım” (4 Aralık 2010, Cumhuriyet: 11).

Haber başlığında özellikle “insani” ve “İslami” sözcüklerine vurgu yapılmakta ve ön plana çıkartılmak istenmektedir. Nitekim haber metninde yer alan, “Başbakan Erdoğan katıldığı bir programda ‘yangın söndürme uçağı göndermesinin iki ülke ilişkilerini nasıl etkileyeceğı’ sorusu üzerine şöyle konuştu: ‘Bizden böyle bir taleple yangın söndürücü uçaklar istenince, burada gerek insani gerekse İslami olarak böyle bir görevi yerine getirdik. Şu anda uçaklarımız orda. Ama bizim biliyorsunuz bu konu ile o konuları birbirine karıştırmamak Ve bizim taleplerimiz zaten belliydi. Bu talepler çözülmediğı sürece münasebetlerimizin geçmişteki gibi olamayacağını da dile getirmiştik. Bu taleplerimizin bir kısmı yerine geldi ama gelmeyen neydi? Gelmeyende özür meselesi bir de tazminat konusu, bunların çözümü gerekirdi. Bunun halli geleceğe yönelik olumlu bir sürecin başlamasına vesile olabilir ama bunun halledildiğini görmemiz şart.’” demekte ve Türk-İsrail ilişkilerinin “özür” ve “tazminat” meseleleri halledilmedikçe eskisi gibi olmayacağı vurgulanmaktadır. Başlıkta yer alan “insani ve İslami” vurgu metinde yerini Türkiye’nin İsrail’den beklediğı “tazminat” ve “özür” sorunlarına bırakmış ve söz konusu adımların ilişkiler üzerindeki etkisi anımsatılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle başlıktaki vurgunun gazetenin ideolojisi yönünde kullanımı görülmekte; fakat metne bakıldığında önemli olanın Türkiye’nin beklentileri olduğu Başbakan Erdoğan’ın ifadeleri yer verilerek açıkça ortaya konulmaktadır.

“Netanyahu, Türkiye ile krizi sonlandırmaya çalışıyor” (5 Aralık 2010, Cumhuriyet: 11).

Haber başlığında Netanyahu’ya “çalışıyor” fiiline yapılan vurguyla olumlu bir özellik ithaf edilmekte ve krizin sonlandırılmasının Netanyahu tarafından da istendiğı ima edilmektedir. Haber, “İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun, Karmel dağlık bölgesinde çıkan yangını söndürme girişimine Türkiye'nin yardım etmesinin ardından, Ankara ile diplomatik krizi sona erdirmek için çaba harcadığı belirtildi.” şeklinde devam etmekte ve haberde yangının Ankara ile diplomatik krizi sonlandırmak isteyen İsrail için bir fırsat olduğuna vurgu yapılmakta “çaba” sözcüğüne yapılan olumlu vurguyla yangının Türk-İsrail ilişkileri üzerinde önemli gelişmelere sebep olacağı ima edilmektedir.

“İsrail’den tazminat teklifi” (10 Aralık 2010, Cumhuriyet: 11).

Gazete haberinde İsrail'den Türkiye'nin taleplerinden birinin gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır; fakat haberin devamında "İsrail'in Gazze'ye yardım gemisi Mavi Marmara'ya düzenlenen baskında hayatını kaybedenlerin ailelerine 100'er bin dolar tazminat ödemeyi teklif ettiği bildirildi. Teklifin, İsviçre'nin Cenevre kentinde iki ülke yetkilileri arasında gerçekleşen görüşmeler sırasında yapıldığı ve İsrail'in baskında ölen 9 Türk'ün ailelerine tazminat ödenmesi karşılığında, Türkiye'den İsrail donanmasına karşı herhangi bir hukuki sürece başvurulmaması için yardım istediği belirtildi... Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Müsteşar Büyükelçi Feridun Sinirlioğlu'nun İsraili yetkililerle Cenevre'de yapılan görüşmesiyle ilgili basında çıkan haberlerin kendilerini şaşırttığını söyledi... Bu haberlerin hiçbir karşılığı yoktur tamamen spekülattır." Söz konusu teklifin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından yalanlandığına yer verilmekte böyle bir teklifin olmadığı konuyla ilgili olarak en yetkili isim tarafından reddedilmektedir. Haber başlığının içeriğiyle bütünlük arz etmemekte olduğu dikkati çekmekte ayrıca gazetenin Ahmet Davutoğlu'nun açıklamalarına rağmen söz konusu başlığı kullanması konuya ilişkin bakış açısını ortaya koymaktadır.

4.3.4 Palmer Raporu

"Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, geçen yıl Mavi Marmara operasyonu nedeniyle özür dilemeyi kabul etmemesi üzerine, diplomatik ilişkilerin 'ikinci kâtip' düzeyine indirileceğini duyururken ikinci kâtip düzeyinin üzerindeki tüm görevlilerin gelecek Çarşamba gününe kadar ülkelerine gönderileceğini açıkladı. Davutoğlu, 'İsrail hükümeti, gereken adımları atmadıkça bu noktadan geri dönülmesi söz konusu olmayacaktır.' dedi." (3 Eylül 2010, Cumhuriyet: 7).

Haberde "kimin özür dilememesi üzerine" sorusu cevapsız bırakılmakta "İsrail" cevabı yer almamaktadır. Metinde Davutoğlu'nun sözlerinden yapılan doğrudan aktarımla, olaya ilişkin Türkiye'nin kararlılığı vurgulanmaktadır. Ayrıca "ikinci katip" metin içerisinde özellikle vurgulanmakta ve Türkiye'nin diplomatik yaptırımlarında uygulamış olduğu kararlılığı ve üstünlüğü işaret edilmektedir.

"Mavi Marmara baskınından dolayı özür dilemeyen İsrail'e sert yaptırımlar geldi. Davutoğlu, ikinci katip düzeyinin üzerindeki bütün İsraili diplomatların

Çarşamba gününe kadar ülkelerine gönderileceğini duyurdu. Davutoğlu, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de seyrüsefer serbestîsi için her türlü önlemi alacağını vurguladı.” (3 Eylül 2010, Cumhuriyet: 7).

Haberde “Mavi Marmara Baskını” söylemi yinelenmekte ve İsrail müdahalesi “baskın” olarak tekrar edilmektedir. Ayrıca haberde Türkiye'nin İsrail'e karşı almış olduğu yaptırım kararları “sert” olarak nitelenmekte ve yaptırımların ciddiyeti işaret edilmektedir. Tüm bunların yanı sıra Ahmet Davutoğlu'nun açıklamasına yer verilerek “sert” yaptırım ifadesi desteklenmektedir.

“İlişkiler çok geri gidecek” (3 Eylül 2011, Cumhuriyet: 7).

Haberde söz konusu yaptırımların Türk-İsrail ilişkileri üzerinde yaratacağı etkiden bahsedilmekte ve “çok” sözcüğüne yapılan vurguyla ilişkilerin fazlasıyla etkileneceği ve gerileceği açık bir biçimde ifade edilmektedir. Haberin devamında şu ifadeler yer almaktadır: “İsrail'den yine ‘özür dilemeyeceğiz’ açıklaması gelirken, Türkiye'nin İsrail Büyükelçisi'ni sınır dışı etme ve askeri ilişkilerini askıya alma kararına ilişkin çeşitli açıklamalar yaptı.” İsrail'in açık bir biçimde “özür dilemeyeceğine” vurgu yapılmakta ve bu vurgu yaptırımların İsrail'e karşı istenen sonucu vermeyeceğine işaret etmektedir.

“‘Sıcak çatışma ihtimali hazin ve kabul edilemez’”(3 Eylül 2011, Cumhuriyet: 7).

Haberde üçüncü bir kişinin ifadesine yer verilerek gazetenin olaya ilişkin bakışı ve ideolojisi ifşa edilmektedir. Olaya ilişkin böyle bir sonucun gazete tarafından kabul edilemeyeceği vurgulanmaktadır. Nitekim haber “Davutoğlu'nun Türkiye'nin atacağı adımları ilan eden açıklamasının iyi okunması gerektiğini vurgulayan Loloğlu, şöyle konuştu: ‘Diplomatik temsilciliğin 2. Kâtip seviyesine indirilmesi Türkiye-İsrail ilişkilerinde daha önce yaşanmıştır; önemi sadece sembolik ve psikolojiktir. Askeri anlaşmaların iptali ise bunlar uzun süredir zaten işlemediğinden, fazla bir anlamı yoktur. Ekonomik ilişkilerden söz edilmemektedir. Türkiye'nin Gazze ablukasını tanımadığı ve bu hususu BM Uluslararası Adalet Divanı'na götüreceğini belirtmesi, alınacak sonuç belli olmamakla beraber, dikkat çekicidir. Sayın Davutoğlu'nun açıklamasının en can

alıcı noktası ise, ‘Doğu Akdeniz’de seyrüsefer serbestisinin sağlanması için gerekli her önlem alınacaktır’ yolundaki sözleridir. Bu ifade, Gazze ablukasının tanınmadığını belirten bir Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de önlemler de alabileceği anlamına geliyorsa, bölgede güvenliğin artabileceği ve Türk ve İsrail deniz kuvvetlerinin karşı karşıya gelebileceği ihtimalini beraberinde getirecektir.” Faruk Loloğlu’nun konuya ilişkin değerlendirmelerine yer verilerek devam etmekte ve özellikle yaptırımlar içerisinde yer alan “Doğu Akdeniz’de seyrüsefer serbestisinin sağlanması için gerekli her türlü önlem alınacaktır” ifadesine vurgu yapılmaktadır. Gazete söz konusu yaptırımlara ilişkin yer verdiği haberde tanık göstererek söyleminin gücünü arttırmakta ve yaptırımları sorgulamaktadır. Gazetenin yaptırımları azımsadığı dikkati çekmekte ve İsrail karşısında “Gazze” nedeniyle yaşanan gerginlikleri sorgulamakta olduğu görülmektedir.

“Gül’den rapor yorumu: BİZİM İÇİN HÜKMÜ YOK” (3 Eylül 2011, Cumhuriyet: 7).

Haberde dikkati çeken konuya ilişkin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün sözlerine yapılan vurgudur. Bu noktada gazete’nin de rapor karşısında benzer bir düşüncüyü paylaşmakta olduğuna işaret edilmektedir.

“İsrail: Mağduriyetten efeliğe” (4 Eylül 2011, Cumhuriyet: 7).

Haberde İsrail’in tarihsel serüveni ima edilmekte ve yaşamış olduğu dini ve etnik nefretin yerini zamanla efeliğe bıraktığına işaret edilmektedir. “Efelik” sözcüğüne yapılan vurgu bir anlamda olumlu bir anlam taşımaktadır. Nitekim İsrail’in efelikten ziyade daha sert ve acımaz bir konumda olduğu göz ardı edilmektedir. Haber, “Ocak 2004’deki Amerika ziyaretinde Amerikan Musevi Kongresi’nden Cesaret madalyası alan Türkiye Başbakanı’nın, 2007 yılında, Türkiye tarihinde TBMM’de konuşan ilk İsrail Cumhurbaşkanı’na tavrı aldığı çok ilginç bir dönem yaşıyoruz.” ifadeleriyle devam etmekte “ilginç” sözcüğüne yapılan vurguyla doğrudan gazetenin olaya ilişkin şaşkınlığı belirtilmektedir. Ayrıca iki olumlu gelişmeye tarihleriyle birlikte yer verilerek taşınan şüphenin gerekçesine dikkat çekilmiştir.

“Hep İsrail Zaferi” (4 Eylül 2011, Cumhuriyet: 7).

Haberde gazete İsrail'in tarihi gelişimine vurgu yapmakta ve İsrail'in "zaferlerine" dikkati çekmektedir. Haber başlığında "hep" sözcüğüne yapılan vurguyla zaferlerin sürekliliği vurgulanmaktadır.

"... İki 'müttefiki'nin arasının açık olmasından pek memnun olmayan ABD'nin, Mavi Marmara olayıyla ilgili olarak Palmer komisyonunca hazırlanan raporun uzlaşma sağlanır umuduyla geciktirilmesinde payı yok değil. Türkiye, ABD'yi de İsrail'i de karşısına almak istemediği için bu uzlaşmadan yana bir tutum içinde oldu hep. Raporun yayımlanmasındaki 'gecikmişliğe' değil, basına sızdırılmış olmasına öfkelenmiştir bu yüzden. Şimdi bu 'üç dost ülke' ilişkiler açısından farklı bir döneme geçmiş bulunuyorlar. Öfkeleri Ortadoğu politikalarının gereği olarak, yumuşatma görevi de herhalde 'küresel güç' olana düşecektir." (Erdemol ,4 Eylül 2011, Cumhuriyet: 7).

Haberde yazar, ABD'nin Palmer Raporu'nun "geciktirilmesine" olan katkısı vurgulanmakta, ayrıca "gecikmişliğe" sözcüğü tırnak içinde verilerek aksi yönde bir imada bulunmaktadır. Ayrıca metin içerisinde benzer biçimde "üç dost ülke" sözcüklerine yapılan vurgu dikkati çekmekte ve ülkelerin birbirleriyle olan ilişkileri ve birbirleri için olan önemleri ima edilmiştir. Aynı şekilde "küresel güç" sözcüklerine yapılan vurguyla ABD işaret edilmekte ve ABD'nin ilişkiler üzerindeki etkisi vurgulanmaktadır.

"Abluka haftaya Lahey'e gidiyor" (4 Eylül 2011, Cumhuriyet: 8).

Haberde Türkiye'nin İsrail'e karşı almış olduğu yaptırım kararlarından birinin gerçekleşeceğine vurgu yapılmaktadır. Haberin devamında "Birleşmiş Milletler'in Mavi Marmara Raporu'nun ardından BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun ve İtalya'dan Ortadoğu'da istikrar için ilişkilerin düzeltilmesi çağrısı gelirken, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu 'Bu mesele bizimle İsrail arasında değil, İsrail'le uluslararası toplum arasında' dedi... Abluka konusunda bağlayıcı olanın Uluslararası Adalet Divanı olduğuna dikkati çeken Davutoğlu, bunun için önümüzdeki hafta içinde gerekli hukuki prosedürü başlatacaklarını da bildirdi." Yer verilen ifadelerde "İsrail'le uluslararası toplum arasında" sözlerine vurgu yapılmakta ve meselenin sadece Türkiye-İsrail arasında bir mesele olmadığı işaret edilmektedir. Nitekim söz konusu aktarımın konuya

ilişkin en yetkili kişinin sözlerine yer verilerek gerçekleşmesi vurgunun “uluslararası toplum” üzerine olduğunu göstermektedir. Ayrıca “Uluslararası Adalet Divanı” vurgusu meselenin uluslararası bir sorun olduğuna dikkati çeken en önemli adımlardan biridir. Ayrıca “Orta Doğu’da istikrar” çağrısına yapılan vurgu Türkiye-İsrail ilişkilerinin bölge için önemine işaret etmektedir.

“Seyrüsefer kaygısı” (4 Eylül 2011, Cumhuriyet: 8).

Haberde Türkiye’nin İsrail’e yönelik yaptırımlarından biri olan Doğu Akdeniz’de Seyrüsefer Serbestîsi kararına vurgu yapılmakta ve bu durumun yol açtığı “kaygı”ya işaret edilmektedir. Nitekim haberin devamı “...ABD’li Ortadoğu ve Türkiye uzmanı Henri Barkey, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun Türkiye’nin ‘Doğu Akdeniz’de seyrüsefer serbestisi için gerekli gördüğü her türlü önlemi alacağı’ yönündeki sözlerine şaşırdığını dile getirerek şunları kaydetti: ‘Bu tür öngörüler için çok erken ama bu durum çok tehlikeli bir dönüşümle sonuçlanabilir. Diyelim başka Türk gemisi veya başka bir ülkenin gemisi Gazze’ye gitmeye çalışırsa ve İsrail bunu durdurursa ne olacak? Türk ve İsrail donanması birbiriyle mi karşılaşacak? Bu durum, başka kişi ve örgütlere bir şekilde kriz yaratma olanağı tanıyabilir. İsrail konusunda sorun yaratmak isteyenlere fırsat yaratabilir. Dolayısıyla bu açıklamanın çok ciddi sonuçları olabilir.’” Barkey’in konuyla ilişkili olan açıklamalarıyla devam etmekte ve söz konusu metin haber başlığını desteklemektedir. Ayrıca konuya dair uzman bir kişinin düşüncelerine yer verilerek söylemin gücü arttırılmakta ve “kaygı” vurgusu desteklenmektedir. Bu noktadan hareketle yazarın İsrail’e yönelik kararlardan biri olan seyrüsefer serbestîsi için taşıdığı kaygı da dikkati çekmekte ve yazar düşüncesini Barkey’in açıklamalarıyla kuvvetlendirmektedir.

“İsrail, BM’nin Mavi Marmara raporunu itirazlarıyla birlikte kabul etti. Raporun önceki gün BM Genel Sekreteri Ban Ki Mun’a sunulması sonrasında İsrail Başbakanlığı’ndan yapılan açıklamada bunun ‘profesyonelce hazırlanmış, kapsamlı bir belge olduğu’ savunuldu. Palmer Raporu’nda da tavsiye edildiği üzere, İsrail’in bir kere daha kaybedilen hayatlardan ötürü üzüntüsünü dile getirdiği belirtilen açıklamada, ‘Ancak, meşru müdafaa için harekete geçen askerleri için özür dilemeyeceği, İsrail’in

aynı diğer devletler gibi, vatandaşlarını ve askerlerini savunma hakkına sahip olduğu' görüşü yinelendi." (4 Eylül 2011, Cumhuriyet: 8).

Haberde "profesyonelce hazırlanmış, kapsamlı bir belge olduğu" sözcüklerine vurgu yapılmakta ve ifadenin tırnak içerisinde özellikle belirtilmesiyle aksi bir görüş ima edilmek istenmiştir. Ayrıca haber metni içerisinde özellikle İsrail Başbakanlığı'ndan yapılan açıklamaya yer verilerek "İsrail'in özür dilemeyeceği" vurgulanmak ve önemli bir kurum kanıt gösterilerek eylemin gerçekleşmeyeceği yönündeki söylem desteklenmiştir.

"Giderek yalnızlaşıyor" (4 Eylül 2011, Cumhuriyet: 8).

Gazete kullanmış olduğu haber başlığında "özne"nin öne çıkartılmasını engellemiş ve belirsiz bir ifade kullanmıştır. Gazete aslında İsrail'in giderek yalnızlaştığı konusunda paralel bir düşünce taşırken haber başlığında "özne"nin öne çıkartılmak istenmemesi dikkati çekmektedir. Nitekim haber metninde "Türkiye'nin İsrail'e yönelik kararları dış basında iki ülke arasındaki gerilimin dorukta olduğu yorumlarını beraberinde getirdi... İngiliz Times gazetesi, 'Büyükelçisi atılırken İsrail'in yalnızlığı artıyor' başlığını kullandı." ifadelerine yer verilmekte ve başlığın İngiliz Times gazetesi kanıt gösterilerek kullanıldığı dikkati çekmektedir.

"Doğu Akdeniz alarmı" (5 Eylül 2011, Cumhuriyet: 9).

Gazete haberde "alarm" sözcüğüne vurgu yapmakta ve sözcüğün kullanımıyla tehlikeli bir durumun olabileceğine dikkat çekmektedir. Haber "Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de seyrüsefer serbestisine ilişkin alacağı önlemler ile İsrail ile Kıbrıs Rum yönetiminin bölgedeki doğalgaz arama faaliyetlerini de tehdit kapsamına alabilecek" ifadeleriyle devam etmekte ve Türkiye'nin Palmer Raporu sonrası almış olduğu kararlardan "seyrüsefer serbestisine" ilişkin kararı vurgulanmaktadır. Ayrıca söz konusu karara ilişkin taşınan kaygılar ima edilmektedir.

"Netanyahu ısrarlı basın endişeli" (5 Eylül 2011, Cumhuriyet: 9).

Haberde Netanyahu'nun kararlılığı "ısrarlı" sözcüğüne yapılan vurguyla ifade edilmektedir. Ayrıca "ısrarın" basın için "endişe" yarattığına dikkat çekilmektedir.

Haber “İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Mavi Marmara olayı nedeniyle, Türkiye’den özür dilemelerine gerek olmadığını bir kez daha söylerken İsrail basını, dünyanın Türkiye’yi destekleyeceğini ve İsrail’in büyük zarar görebileceğini yazıyor.” ifadeleriyle devam etmektedir. Haber başlığının metnin kendisiyle örtüştüğü dikkati çekmekte ve “ısrar” sözcüğüne yapılan vurgu, Netanyahu’nun ifadeleri gösterilerek güçlenmektedir. Bu şekilde söylemin ikna gücü arttırılmaktadır. Benzer şekilde “basın endişeli” söylemi İsrail gazeteleri örnek gösterilerek desteklenmekte ve Mavi Marmara Olayı ve sonrasında gelişen Palmer Raporu, raporun beraberinde getirdiği yaptırım kararları Türk-İsrail ilişkilerini etkilemekte ve İsrail’in tüm bunlardan “büyük” zarar göreceği ifade edilmektedir. Nitekim “dünyanın Türkiye’yi destekleyeceği” yönünde ifade edilen görüş zararın “büyük”lüğüne dikkati çekmektedir.

“Gazze ablukası meşrulaştırıldı” (5 Eylül 2011, Cumhuriyet: 9).

Haberde edilgen bir söylem dikkati çekmekte ve olumsuz bir anlam ima edilmektedir. Gazetenin konuya ilişkin yapmış olduğu doğrudan alıntı, ideolojilerin üçüncü kişilerin ağızlarından dışa vurulmasına açık bir örnek teşkil etmektedir. Nitekim haber “CHP Genel Başkanı BM’nin Mavi Marmara gemisiyle ilgili raporunu ‘Gerçekten bir talihsizlik’ olarak nitelendirirken ‘Raporun bir diğer temel özelliği, Gazze ablukasının meşrulaştırılmış olmasıdır. Bu da Türkiye’nin aleyhine. Aslında bütün bunları Türkiye’nin bilmesi, düşünmesi gerekirdi’ dedi.” Haber, Kemal Kılıçdaroğlu’nun ifadelerine yer verilerek devam etmekte ve metin içinde vurgu “Gazze ablukasının meşrulaştırılmasına” yapılmaktadır. Raporun “gerçekten bir talihsizlik” olduğuna dikkat çekilmek istenmekte genel olarak ise Türkiye’nin “Gazze ablukası” konusunda izlemiş olduğu yöntem eleştirilmektedir.

“AKP hükümeti tribüne oynuyor, sonuç çıkmaz” (6 Eylül 2011, Cumhuriyet: 12).

Gazete haberde “AKP” söylemini ideolojisine paralel olarak kullanmakta ve “tribün”e oynuyor vurgusuyla yapılanların önem arz etmediği ima edilmekte, ayrıca bu anlamda hükümete karşı olumsuz bir ima dikkati çekmektedir. Ayrıca “sonuç çıkmaz” söylemindeki kararlılık benzer biçimde yapılan eylemlerin ciddiyetsizliğini ve

önemsizliğini işaret etmektedir. Haber, “Türkiye’nin Gazze ablukasını ‘BM Genel Kurulu’na sunulacak bir tasarı’ ile Lahey Adalet Divanı’na götürme formülü sonuç almaktan uzak görünüyor.” cümleleriyle devam etmekte ve konuya ilişkin öngörüyle kesin bir ifade kullanılarak yapılan eylemin “sonuç” getirmeyeceği işaret edilmektedir.

“Dr. Karlı: Ciddi bir ekip oluşturulması gerekiyor” (6 Eylül 2011, Cumhuriyet: 12). Haberde konuya ilişkin uzman bir kişinin ifadelerine yer verilerek Türkiye’nin meseleyi Uluslararası Adalet Divanı’na taşımalarının “ciddi” bir ekiple gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Haber “ciddi ekip” sözcüklerine yaptığı vurguyla bir önkoşul sunmaktadır.

“Davutoğlu: Abluka illegal” (6 Eylül 2011, Cumhuriyet: 12).

Haberde Gazze ablukasını yönünde konuya ilişkin en yetkili isimden yapılan alıntı, konuya dair “illegal”liğin vurgulanmak istediğini göstermekte ve kanıt göstermenin etkisiyle söylemin iktidar gücü artırılmaktadır. Haber, Davutoğlu’nun “Zaten illegal olan bir uygulamanın bir de illegal bir ablukaya tahkim edilmesinin ve bunun hukuki görülmesinin mümkün olmadığını söyledi.” sözleriyle desteklenmekte ve “illegal” vurgusunun yinelenildiği görülmektedir.

“İsrail’in ‘ceza’ planı” (10 Eylül 2011, Cumhuriyet: 7).

Haberde ‘ceza’ sözcüğünün kullanımı ironik ve şaşkınlık içeren bir anlamı ifade etmektedir. Nitekim “Dışişleri Bakanı Liberman’ın, Ermeni lobisine destek ve PKK ile toplantılar düzenleme kararı aldığı bildiriliyor.” Haber metninde yer verilen bu ifadeler başlıkta kullanılan “ceza” planının içeriğini ifade etmekte ve İsrail’in Türkiye’ye karşı misillemelerde bulunacağı ima edilmektedir. “İsrail’de yayımlanan Yedioth Ahronoth gazetesi, ‘İsrail, Türkiye’yi cezalandıracak’ başlıklı haberinde, ‘Dışişleri Bakanı Liberman, Türkiye’ye karşı bir dizi sert önlem formüle etti. İsrail, ABD’deki Ermeni lobisi ile işbirliği yapıp Kürt isyancılarına askeri destek önerebilir’ diye yazdı” ifadelerinde *Yedioth Ahronoth* gazetesinin haberine dayandırılarak söz konusu başlığın kullanıldığı dikkati çekmektedir. Metin içerisinde İsrail’in Türkiye’nin sorunlarını kullanarak misilleme yapacağı vurgulanmakta ve İsrail’in bu yöndeki işbirliğine işaret edilmektedir.

4.3.5 Cumhuriyet'in "Mavi Marmara Olayı" Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Cumhuriyet temelde "Mavi Marmara Olayı"na kayıtsız kalmamakta ve İsrail'i sert bir biçimde eleştirmektedir. Bu yönüyle İsrail karşıtı bir söylemde bulunmakta; fakat bir taraftan da genelde Filistin meselesine özelde Gazze meselesine karşı hükümetin takınmış olduğu tavrı ve Orta Doğu yaklaşımını sorgulamaktadır. Gazetenin söz konusu olaya ilişkin yaklaşımı genel olarak İsrail haksızlığı üzerine kurulu olsa da özelde gazetenin, hükümetin konuya ilişkin yaklaşımı noktasında çeşitli kaygılar içerisinde olduğu görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinin sahip olduğu Kemalist ve Statükocu yapı haber söylemlerinde karşılığını "İslami" sözcüğüne yapılan vurgularda göstermektedir. Gazete söz konusu olaya ilişkin genel değerlendirmelerinde abartıdan uzak sade ve sakin bir dil kullanmakta fakat yer yer bu kullanımın yerini "Doğu Akdeniz'de Alarm" şeklindeki haber başlıklarının kullanımıyla tehlike ve kaygı ortamına bıraktığı görülmektedir.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada incelenen temel konu “Mavi Marmara Olayı”dır. Her üç gazetede farklı kodlar ve çağrışımlar etrafında “Mavi Marmara Olayı” gerçekliğinin ne tür söylemler kullanılarak, adlandırmalar yapılarak yaratıldığı görülmüştür. Haber metinlerinde ideolojinin, farklı yöntemlerle farklı dilsel seçeneklerle yeniden kurgulanması, “öteki”ne yapılan küçümseme, görmezden gelme, öne çıkarmama şekilleriyle gerçekleşmektedir. Aksine “öteki”nin sahip olduğu olumsuzluklar daha fazla yinelenmekte, öne çıkartılmakta ve abartılmaktadır. Özellikle çoğu zaman söylemlerde desteklenen kişilerin, kurumların ve bilhassa iktidarların politikaları abartılarak gündeme getirilmekte ve sahip oldukları olumsuzluklar karşısında görmezden gelme, bastırma, giderme toplumun dikkatini çekmeyecek şekilde yok etme kendisini göstermektedir. Bu nedenle çalışmada da yer verilen haberlerde görüldüğü üzere başlıklar, metinler bu ideolojik kareler çerçevesinde gerçekleştirilmekte ve haberi vücuda getiren organlar tarafından işlenmektedir.

Çalışmaya konu olan birbirinden farklı üç gazetenin haber başlıkları ve haber metinleri içerisinde kendi ideolojilerini yeniden kurgulayarak farklı söylemsel unsurlardan yararlandıkları görülmektedir. Nitekim söz konusu haber metinlerinde söylemin retorik boyutundan yararlanıldığı ve söylemin gücünü, ikna boyutunu arttırmak için, örnek gösterme, kanıt, karşılaştırma, cümle yapıları, kullanılan sözcükler, bağlaçlar, kaygı ve endişe yaratma gibi unsurların kullanımıyla haber değerinin arttırılmak istendiği dikkati çekmektedir. Haberlerin kullanmış olduğu söylemler dikkate alınarak gazetelerin sahip oldukları ideolojiler kolay bir biçimde kendisini göstermekte ve “öteki” olarak konumlandırılan açık bir biçimde ifade edilmektedir.

Çalışma “Mavi Marmara Olayı”na ilişkin Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinin söylemlerini inceleyerek ideolojik arka planın görünür kılınmasına çalışmış ve “öteki”nin nasıl tanımlandığını, tasvir edildiğini tarihsel gelişmeler ışığında, söylemin gücünden yararlanarak ortaya koymaya çalışmıştır. “Mavi Marmara Olayı” söz konusu gazetelerden Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde “saldırı” olarak tanımlanmakta ve tasvir edilmektedir. Bu noktada Sabah gazetesinin “baskın” sözcüğünü kullandığı ve olayı baskın olarak nitelediği göze çarpmaktadır. “baskın”

sözcüğünün kullanımı Sabah gazetesinde “Mavi Marmara” gemisine karşı gerçekleşirken Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde “saldırı” “Gazze’ye yardım götürülen insani yardım gemilerine” karşı gerçekleşmektedir. Bu noktada Sabah Gazetesinin olayı ele alış tarzı Türkiye ve İsrail odağında gerçekleşmekte, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde ise, söz konusu yardım için 33 ülkeden 600’ü aşkın barış gönüllüsü eşliğinde 6 geminin yola çıkışı vurgulanmakta ve olayın sadece Türk-İsrail ekseninde gerçekleşmediği ifade edilmektedir. Bu gemilerden 3’ü Türkiye’ye 2’si Yunanistan’a ve 1’i de İrlanda’ya ait olmakta nitekim bu bilgiler “İnsani yardım gemileri” söyleminin kullanımını anlaşılır kılmaktadır. Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinin haberlerinde de konuyla ilgili gelişmelerin yaşandığı dönemlerde özellikle İsrail tarafından gerçekleştirilen olumsuz ifadelerin ardından “baskın” sözcüğüne yer verildiği dikkati çekmektedir. Sabah gazetesinde “Mavi Marmara adlı Türk gemisi” “baskın” söylemlerinin kendisini sayısız kez yinelediği dikkati çekmekte söz konusu kullanımların yerini zaman zaman “kanlı baskın”, “katliam” sözcüklerinin kullanımına bırakmaktadır. Böylece “baskın”ın içerdiği negatif anlam kuvvetlenmekte ve eylemin öznesi “öteki”ne karşı güçlü bir olumsuz bakış ifade edilmektedir. Sabah gazetesinin “Mavi Marmara” baskını söz konusu iki gazeteye oranla çok daha fazla dile getirdiği görülmektedir. Ayrıca “Mavi Marmara Olayı”nın bu denli sık bir biçimde yinelenmesi, sorunun sadece Türkiye-İsrail arasında yaşanan bir sorun olduğu algısı yaratmaktadır. Oysa Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri “İnsani yardım gemileri” söylemleri ile meselenin uluslararası bir sorun oluşuna işaret etmektedirler.

Her üç gazetenin de “tüm dünya” “uluslararası toplum” gibi evrensel anlamlar ifade eden kullanımlara yer vermesi hem İsrail’in eylemindeki haksızlığı vurgulamakta hem de sorunun evrenselliğine dikkati çekmektedir. Bu noktada her üç gazetenin “uluslararası tepkiler”e yer verdiği alan artmakta ve bir anlamda Türkiye’nin almış olduğu destek ifade edilmek istenmektedir. Özellikle Zaman gazetesinin uluslararası tepkilere söz konusu iki gazeteye oranla daha fazla yer verdiği görülmektedir. Bu anlamda gazetenin ideolojisi göz önüne alınarak sergilemiş olduğu tutumun nedeni anlaşılmakta gazete bu kullanımla meselenin uluslararası yönüne dikkatleri çekmek istemektedir. Nitekim hükümetinde bu yönde benzer bir düşüncüyü paylaştığı her üç gazetede yer almıştır. “Meselenin Türkiye ve İsrail arasında olmaktan çıkıp İsrail ve

uluslararası toplum arasında olduğu” söylemi gazetelerin konuya ilişkin haberleriyle desteklenmektedir. Bu yönde gazetelerin uluslararası tepkileri ifade etmek için önemli kurum ve kişilerin görüşlerinden yararlandıkları gözlemlenmekte, özellikle Zaman gazetesinin uluslararası tepkiler hususunda önemli kurumların görüşlerine yer verdiği dikkati çekmektedir.

Sabah gazetesinin “Mavi Marmara Olayı”na ilişkin olarak zaman zaman dini literatürden yararlandığı dikkati çekmekte “gaza”, “kurban”, sözcüklerinin kullanımıyla söylemine dini bir boyut kattığı dikkati çekmektedir. Benzer şekilde gazetenin tarihsel gerçeklerden yola çıkarak Filistin-İsrail meselesinde yaşanan “İntifada” gerçeğine atıfta bulunduğu ve “küresel intifada” söylemiyle söz konusu atfın gerçekleştiği görülmektedir. Sabah gazetesi konuya ilişkin olarak abartılı bir dil kullanmakta, iktidarın söz konusu olaya ilişkin açıklamalarının birçoğuna doğrudan yer vermekte, yapmış olduğu sürekli alıntılama yöntemi ile haberinin dilini etkilemekte adeta bir iktidar organı olarak görev yapmaktadır. Gazete “Mavi Marmara Olayı”na karşı bilgi ve yorumun iç içe geçtiği gündelik konuşma dilinden fazlasıyla alıntılarının yer aldığı bir söylemi benimsemekte ve haber dilindeki abartı konuya ilişkin tüm haberlerde kendisini hissettirmektedir. Sabah gazetesinin aksine Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde sakin ve sade bir dilin kullanımı kendisini göstermekte ve abartının yer almadığı ifadeler yer verilmektedir.

Saldırıda hayatını kaybedenlerin kimlik vurgusu Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yapılmamakta özellikle Zaman gazetesinde “19 aktivistin ölümü” sözcüklerinin kullanıldığı ve evrensel bir söylemin kullanılmakta olduğu dikkati çekmektedir. Öldürülen aktivistlerin milli kimliklerine yer verilmeyerek evrensel bir söylem benimsenmektedir. Oysa Sabah gazetesi öldürülenler içerisinde yer alan “9 Türk” vurgusunu yinelemekte ve çok sık kullanmaktadır. Benzer biçimde konuya ilişkin olarak her üç gazete de “şımarık oğlan”, “devlet terörü”, “korsanlık” sözcükleri kullanılmakta ve vurgulanmaktadır. Bu noktadan hareketle gazetelerin İsrail’e karşı benzer bir bakış açısı taşıdığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde “BM Güvenlik Konseyi’nin kınaması”, söz konusu gazetelerde İsrail’in dünyadan tepki gördüğüne bir kanıt olarak sunulmakta ve birçok uluslararası kurumun konuya ilişkin ifadelerine yer

verilmektedir. Fakat “Mavi Marmara” olayına ilişkin olarak TBMM’nin ortak kınama bildirisi yayınlaması Zaman gazetesinde “oybirliğiyle ortak bildiri” şeklinde yer alırken Cumhuriyet’te “Devlet tavrı aldı” ve Sabah’ta “Tarihi Deklarasyon” şeklinde ifade edilmektedir. Buradan da görüleceği üzere Sabah gazetesinin diğer gazetelere kıyasla daha fazla abartı kullandığı dikkati çekmektedir.

Gazeteler ulusal ve uluslararası tepkileri benzer şekilde vermekte, Türkiye’nin, Başbakanı’nın ve Cumhurbaşkanı’nın ifadelerini Sabah gazetesi diğer gazetelere kıyasla doğrudan kullanmakta ve bu ifadeler Sabah gazetesinde adeta gazetenin kendi söyleymiş gibi yer almaktadır. İsrail yangını ve Türkiye’nin yardımı sonrası beklenen özür ve tazminat beklentilerini Sabah gazetesi, İsrail’in Cenevre’de formül arayışları olarak değerlendirirken Türkiye’nin yardımının İsrail için bir fırsat olduğunu ifade etmeye çalışmış özellikle “fırsat” sözcüğüne vurgu yapmıştır. Cumhuriyet gazetesi söz konusu yangın sonrası ideolojisi doğrultusunda bir başlık kullanmakta yardımın insani ve özellikle İslami yanına vurgu yapmaktadır. Aynı olay Zaman gazetesinde yardım ve insanlık nezdinde ele alınırken konuya ilişkin yer verilen önemli kişilerin görüşleri 1999 Depremi’nde İsrail’in de Türkiye’ye yardım eden ülkelerden bir olduğu hatırlatmasına dayanmaktadır. Oysa tüm bunların aksine İsrail yangını sonrası gerçekleşen Cenevre görüşmeleri, Sabah gazetesinde Türkiye’nin büyüklüğüne ve gücüne vurgu yapacak şekilde ele alınmıştır. Olaya ilişkin olarak Sabah gazetesi tarafından İsrail yangını ve Cenevre görüşmelerine söz konusu iki gazeteye kıyasla daha fazla yer verildiği gözlemlenmiştir.

Palmer Raporu sonrası söylemlerde birtakım değişimlerin yaşandığı dikkati çekmekte “baskın” sözcüğünün kullanımı yinelenmektedir. Söz konusu rapora ilişkin olarak alınan yaptırım kararlarının Türkiye-İsrail ilişkileri üzerindeki etkileri noktasında her üç gazetede de benzer şekilde yorumlara yer vermekte ve yaşananların ilişkiler üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilmek istenmektedir. Bu konuda Cumhuriyet gazetesi diğer gazetelere kıyasla Türkiye’nin Ortadoğu için Batı kampından koptuğunu ifade etmekte ve endişeli bir dil kullanmaktadır. Sabah gazetesinin ise konuya dair çok fazla ikaz haberi yaptığı gözlemlenmekte, Zaman gazetesinin yaptırım kararlarına ilişkin tutumu daha sakin olabilmekte ve Cumhuriyet gazetesinin özellikle kararlar

içerisinden “Seyrüsefer Serbestisi” kararına dikkat çekmek istediği anlaşılmaktadır. Nitekim gazetenin ulusalcı kimliği söz konusu karar neticesinde “Doğu Akdeniz’de alarm” haberleriyle endişe ve kaygı yaratmakta Türkiye’nin almış olduğu bu kararın doğabilecek sonuçları üzerine haberler yapmaktadır.

Gazetelerin sahip oldukları ideolojilerin haber dillerini etkilediği ve söylemlerinin ideolojilerini açık bir biçimde ifade ettiği görülmektedir. Medyanın ideolojik bir yapıya sahip olması, tarafsızlığın mümkün olamaması haberlerde açık bir biçimde kendisini göstermekte ve ifade etmektedir. Çalışmada her üç gazetenin İsrail’e karşı negatif, olumsuz ve güçlü bir tavır takındığı dikkati çekmekle beraber özellikle Sabah gazetesinde bu durumun daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Zaman gazetesi olaya ilişkin olarak Türk-İsrail yaklaşımını kullanmamakta ve olayı uluslararası bir saldırı, uluslararası bir müdahale olarak nitelemektedir. Cumhuriyet gazetesi bu anlamda Zaman gazetesiyle paralel bir çizgi izlemektedir. Fakat Cumhuriyet gazetesinin Fethullah Gülen’in konuya dair açıklamalarına yer vermesi, Gazze filosuna dair Türkiye’de çatlak oldu yönünde ifadeler kullanması ve “AKP” söylemini yinelemesi “Mavi Marmara Olayı”na ilişkin bir takım şüpheler ve imalar taşıdığını göstermektedir. Ayrıca yaptırım kararları için uzman görüşlerden yararlanarak yaptırımların yeteri kadar etkin olmadığına dikkati çekmekte ve “AKP tribüne oynuyor, sonuç çıkmaz” söylemini kullanarak hükümetin konuya ilişkin tutumunu eleştirmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında gazetelerin konu ile ilgili olarak özellikle İsrail’e karşı benzer bir tutuma sahip olduklarını söylemek mümkünse de bazı noktalarda söylemlerin ideoloji etkeninden kurtulamadığını belirtmek güç değildir. İlgili gazetelerde “Mavi Marmara Olayı” genel olarak Sabah’ın söyleminde “baskın”, Cumhuriyet ve Zaman’ın söyleminde ise “saldırı” olarak adlandırılmaktadır. Her üç gazetede yaşananların Türk-İsrail ilişkilerine önemli bir darbe vurduğu ifade edilmekte ve bu durumun nedeni olarak İsrail gösterilmektedir. Zaman ve Sabah gazetelerinin hükümete yakın ifadeleri Cumhuriyet gazetesinde Batı’yla ilişkiler koptu, Türkiye Ortadoğu’da bataklığa çekilmek isteniyor ifadeleri, Sabah gazetesinde “Mavi Marmara Baskını”, “Türk gemisi”, “9 Türk vatandaşı öldürüldü” ifadeleri, Zaman gazetesinde “19 aktivist öldürüldü”, “İnsani yardım gemilerine saldırı” ifadeleri söylemsel farklılıkları ortaya

koymakta ve basının konu hakkındaki kendi ideolojik konumunu ve niyetini arka planda açıkça ortaya koymaktadır. Aynı olay bir gazete tarafından “baskın” olarak tanımlanırken başka bir gazete tarafından “saldırı” olarak tanımlanmakta ve yahut “katliam” olarak ifade edilmektedir. Tüm bu söylemler ilgili basın kurumlarının ideolojik yaklaşımlarının ne olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Söylem farklılıklarının gazetelerin sahip olduğu ideolojik farklılıktan kaynaklandığı gözlemlenmiştir. “Mavi Marmara Olayı”nı iletmede benimsedikleri farklı ideolojiler nedeniyle, gazetelerin haber sunumları arasında farklılık vardır. Bu araştırmayla birlikte mesajın, bir amacın belli bir biçimde oluşturulmuş şekli olduğu, kitle iletişiminin iletisinin tek olmadığı ve kitle iletişiminin ürettiği iletinin basit mesajlar silsilesi de olmadığı ispatlanmıştır. Tarafsız ve değer yargılarından soyutlanmış haber yapılmadığı, tarafsızlığın kaynağının ideolojide aranması gerektiği, ideolojik temsil alanının üretildiği, yaratıldığı ve okuyucuya söylem aracılığıyla aktarıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Adaklı, G. (2001). *Yayıncılık Alanında Mülkiyet ve Kontrol*. Der. B. Kejanlıoğulu, S. Çelenk, G. Adaklı. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Adorno, T. (2003). “Kültür Endrüstisini Yeniden Düşünürken.”, *Cogito*, Çev. Bülent O. D oğan., S.36.
- Althusser, L. (1994). *Devletin İdeolojik Aygıtları*. Çev. Yusuf Alp. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Althusser, L. (2006). İdeoloji ve Devletin İdeolojik aygıtları ile birlikte “yeniden üretim üzerine”. Çev. Işık Ergüden ve Alp Tümertekin İstanbul: İthaki Yayınları
- Aras, B. (1997). *Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Arı, T. (2005). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi*. Ankara: Alfa Yayınları.
- Armaoğlu, F. *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948-1980)*. Ankara: T.İ.B. Yayınları.
- Bağcı, H. (1990). *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Bengio, O. (2009). *Türkiye İsrail Hayalet İttifaktan Stratejik İşbirliğine*. İstanbul: Erguvan Yayınevi.
- Boran, Y. (2006). *Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi El-Fetih ve Hamas*. İstanbul: Mephisto Kitabevi.
- Bölükbaşı, S. (1999). “Türkiye ve İsrail: Mesafeli Yakınlıktan Stratejik Ortaklığa”. *Liberal Düşünce*, C.4, S.13, Kış.
- Burton, G. (1995). *Görünenden Fazlası*. Çev. N. Dinç. İstanbul: Alan Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Paradigma yayınları.
- Çeğın, G. A., Arlı. (2004). “İdeoloji Kavramının Aşınması ve Bourdieu'nün Kuramsal Seçenekleri”. *Doğu Batı Dergisi*, S.28.
- Davutoğlu, A. (2004). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Devran, Y. (2010). *Haber Söylem İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Duran, R. (2001), *Global Medya Eleştirileri Burası Dünya Polis Radyosu, İçinde: Editör mü Pazarlamacı mı?* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Dursunoğlu, A. (2005). *Stratejik İttifak Türkiye-İsrail İlişkileri'nin Öyküsü*, İstanbul: Anka Yayınları.
- Eagleton, T. (2005). *İdeoloji*. Çev. Muttalip Özcan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erdoğan, İ. (1997). *İletişim Egemenlik Mücadeleye Giriş*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Erdoğan, İ. K., Alemdar, (1990). *İletişim ve Toplum*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ergüveç, Ş. (1995). "Turkish Security and the Middle East.", *Foreign Policy*. 19.No: 3-4.
- Foucault, M. (2005). "Özne ve İktidar". *Özne ve İktidar* içinde. Der. I. Ergüden, T. Birkan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Golding, P. P., Elliott. (1979). *Making the News. Inside: News Values and News Production*, Longman, London,
- Gönlübol, M. H., Ülman. (1973). "İkinci Dünya Savaşından Sonra Türk Dış Politikası". *Siyasi Tarih, 1789-1960*. Ankara: S.B.F. Yayını.
- Gürkan, İ. (1993). "Turkish-Israel Relations and the Middle East Peace Process", *Turkish Review of Middle East Studies*. No.7.
- Hackett, R. A. (1997). "Bir Paradigmanın Önemi Yitirilişi Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik". A.Ü. İLEF Yıllık 1997/1998.
- Herbert, J. (2000). *Journalism in the Digital Age*. Oxford: Focal Press.
- Inbar, E. (2002). "Türk-İsrail İlişkilerinde Stratejik Unsur", *Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası*, Ed. Rubin Barry ve Kemal Kirişçi.. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İnat, K. (2006). , "Türkiye'nin Ortadoğu Politikası 2005", *Ortadoğu Yıllığı*, Ed. Kemal İnat ve Ali Balcı.. İstanbul: Noel Yayınları.
- İnat, K. B., Duran. (2005). "AKP Dış Politikası: Teori ve Uygulama". *Demokrasi Platformu*. Yıl 1. S.4.
- İrvan, S. (1997). *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Ark Yayınları.
- Jeanney, N. J. (2009). *Medya Tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kılıç, D. (2003). Haber Yapma Sürecinde Haber Editörü ve Editoryal Süreç. *Kurgu*. S: 20.

- Koç, M. B. (2006). *İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006*. İstanbul.
- Köni, H. (1994). "Mısır, Türkiye İsrail Üçgeni". *Avrasya Dosyası*. Yıl 1. S.3. Sonbahar.
- Küçük, M. (1999). *Medya İktidar İdeoloji*. Ankara: Ark Yayınları.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1986). "The Evolution of Turkish-Arap Relations", *The Middle East in Turkish-American Relations*, Der. George S. Harris,. Washington D.C: The Heritage Foundation.
- Olson, R. (2005). *Türkiye'nin Suriye, İsrail ve Rusya İle İlişkileri:1979-2001*. Ankara: Orient Yayınları.
- Oğuzlu, T. (2007). "The Future of Turkey's Westernization: A Security Perspective," *Insight Turkey*. Vol. 9. No. 3
- Özcan, G. (1999). "50. Yılı Biterken Türkiye-İsrail İlişkileri". *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç*, Ankara: TTK Yayınları
- Öztürk, R. (2004). *Batı Faktörünün Etkisinde Türkiye-İsrail İlişkilerinin Politikası*. Ankara: Odak Yayınevi.
- Öktem, N. (1986). *Kamuoyu Oluşturmasında Basının Eğitim İşlevi ve Kamu Yararı Ölçütü, Genç Gazeteciler Eğitim Semineri*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Phillips, N. C., Hardy. (2002). *Discourse Analysis: Investigating Process of Social Construction*. London: Sage Pub.
- Punch, R. (1998). *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. London: Sage Pub.
- Rigel, N. (2000). *Haber*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sander, O. (1979). *Türk-Amerikan İlişkileri (1947-1964)*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Severin W. J. Tankard. (1994). *İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*. Çev. Ali Atıf Bir ve N. Serdar Sever. Eskişehir: Kibele Sanat Merkezi Yayını.

Sever, A. (2004). "AB ve ABD'nin Ortadoğu'da Politika Öncelikleri ve Türkiye", *Türk Dış Politikasının Analizi*, Ed. Faruk Sönmezoğlu. İstanbul: Der Yayınları.

Shoemaker, P. J. S. D., Reese. (1996). *Mediating The Message: Theories of Influences on Mass Media Content*, 2. Edition. Longman Publication.

Sözen, E. (1999). *Medyatik Hafıza*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Spain, W.J., (1986). "American Diplomacy in Turkey", *Memories of an Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary*. New York: Preager.

Talu, U. (2000). *Dipsiz Medya*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tavlaş, N. (1999). "Türk-İsrail Güvenlik ve İstihbarat İlişkileri". *Avrasya Dosyası (İsrail Özel)*. C.5. S.1. İlkbahar.

Topakkaya, A. (2007). "İdeoloji Kavramının Tarihsel Gelişim Sürecine Kısa Bir Bakış", *Cogito*. S.36.

Tılıç, D. (2001). *2000'ler Türkiye'sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*. İstanbul: Su Yayınları.

Tür, Ö. (2009). "Türkiye İsrail İlişkileri: Yakın İşbirliğinden Gerilime?". *Ortadoğu Analiz*, Cilt.1. No. 4.

Tokgöz, O. (2000). *Temel Gazetecilik*. İstanbul: İmge Kitabevi

Üşür, S. (1997). *İdeolojinin Serüveni*, İstanbul: İmge Kitabevi

Van Dijk, T. (2003). *Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım*. İstanbul: Su Yayınları.

Van Dijk, T. (1998). "Opinion and Ideologies in the Press." Approaches to Media Discourse içinde. Der. Allan Bell ve Peter Garret. Oxford: Blackwell Publishers.

Yağcıoğlu, S. (2002). *1990 Sonrası Laik Anti laik Çatışmasında Farklı Söylemler*. Der. Dokuz Eylül Yayınları.

Yarar, E. (2006). *Tarihsel Dönüşüm Filistin Sorunu Temelinde Türk Dış Politikası ve İsrail Devletini Tanıma Süreci*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Yılmaz, T. (2001). *Türkiye-İsrail Yakınlaşması*, Ankara: İmaj Yayıncılık.

Yavuz, M.H., (2004). "İkicilik (Duality)". *Türk Dış Politikasının Analizi*. Ed. Faruk Sönmezoğlu. İstanbul: Der Yayınları.

Diğer Kaynaklar

Guardian, 04.07. 2004.

Hürriyet, 13 Ocak 2010.

<http://www.ihh.org.tr/kamuoyuna-duyuru/>, 20.11.2011.

www.mfa.gov.tr/bakan-davutoglundun-birlesmis-milletler-guvenlik-konseyinde-yaptigi-konusma.tr.

www.thegazeteler.com, 16.06.2012

www.zaman.com.tr, 10.06.2012

www.cumhuriyet.com.tr, 12.06.2012

www.bianet.org, 12.05.2012

Marksist Düşünce Sözlüğü, (2005). “Yeniden Üretim”. İstanbul: İletişim Yayınları

Soner Çağaptay, “Is Turkey Leaving the West?: An Islamist Foreign Policy Puts Ankara at Odds With Its Former Allies”. *Foreign Affairs*. (October 26, 2009). [<http://www.foreignaffairs.com>].